

**IX INFORME SOBRE LA SITUACIÓ
DE LA LLENGUA CATALANA
(2015)**

Promoció i supervisió:

L'ONG del català

Coordinació:

XARXA CRUSCAT
Coneixements, representacions i usos del català

Autors:

Miquel Àngel Pradilla i Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT - IEC) i Natxo Sorolla Vidal (tècnic de la Xarxa CRUSCAT - IEC), per a la coordinació dels continguts.

Natxo Sorolla Vidal (Xarxa CRUSCAT - IEC), per al capítol «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística».

Daniel Escribano, per al capítol «Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris».

Pere Mayans (catedràtic d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN), Teresa Tort (especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua) i Maria Areny (catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN), per al capítol «Ensenyament».

Bernat López López (Universitat Rovira i Virgili), per al capítol «Els mitjans de comunicació i les indústries culturals».

Miquel Àngel Pradilla Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT - IEC), per a les «Conclusions».

Xarxa CRUSCAT - IEC, Comissió de llengua d'Òmnium Cultural i Neus Mestres (Plataforma per la Llengua), per a la «Introducció». L'equip de la Plataforma per la Llengua ha assessorat sobre els continguts de l'INFORME.

Autoria de cada capítol:

Els seus autors.

Autoria de la publicació:

Òmnium Cultural i Plataforma per la Llengua

C/ Diputació, 276

08009 Barcelona

Text revisat lingüísticament per Mònica López Bages.

Contacte:

Correu electrònic:

info@omnium.cat / info@plataforma-llengua.cat / cruscat@demolinguistica.cat

Web:

Òmnium Cultural (*http://www.omnium.cat*)

Plataforma per la Llengua (*https://www.plataforma-llengua.cat*)

Xarxa CRUSCAT - IEC (*http://www.demolinguistica.cat*)

Publicació en línia:

L'obra és accessible en línia a:

https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/

http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/

Còpia i distribució de l'obra:

El *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)* ha estat publicat sota llicència Creative Commons (Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0), els termes de la qual es poden consultar a l'adreça següent:

http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.ca

ISBN: 978-84-617-6624-6

Taula de continguts

1. Introducció	6
2. Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística	11
2.1. Situació econòmica	11
2.2. Estructura demogràfica.....	14
2.3. Situació i evolució sociolingüística del català als territoris de llengua catalana.....	16
2.4. Situació i evolució sociolingüística a Catalunya.....	16
2.5. Situació i evolució sociolingüística al País Valencià.....	23
2.6. Situació i evolució sociolingüística a les Illes Balears.....	31
2.7. Situació i evolució sociolingüística a la Catalunya del Nord.....	34
2.8. Situació i evolució sociolingüística a Andorra	37
2.9. Situació i evolució sociolingüística a la Franja.....	42
2.10. Altres estudis.....	48
2.11. Conclusions: fortaleces, debilitats, amenaces i oportunitats de la llengua catalana.....	49
2.12. Bibliografia.....	53
3. Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris	56
3.1. Promptuari.....	56
3.2. Dinàmica espanyola.....	58
3.3. Catalunya i l'Aran.....	77
3.4. País Valencià.....	80
3.5. Illes Balears i Pitiüses.....	86
3.6. La Franja.....	90
3.7. Catalunya del Nord i França.....	93
3.8. Unitat de la llengua i relacions entre territoris.....	95
4. Ensenyament.....	96
4.1. Alguer, l'.....	96
4.2. Andorra.....	98
4.3. Catalunya.....	102
4.4. Catalunya del Nord	108
4.5. Franja, la.....	114
4.6. Illes Balears.....	117
4.7. País Valencià.....	121
4.8. Carxe, el	127
4.9. Ensenyament de la llengua catalana l'exterior	128
5. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals	130
5.1. Introducció.....	130
5.2. Premsa diària.....	131
5.3. Publicacions no diàries.....	134
5.4. Ràdio.....	136
5.5. Televisió.....	137
5.6. Internet i mitjans on line	141
6. Conclusions	143

1. Introducció

1.1 Una anàlisi de la situació del català el 2015

Des de la interacció de la societat civil i el món acadèmic volem un any més plasmar la situació de la llengua catalana en allò que afecta la seva vitalitat, els usos i els drets dels ciutadans. Ho hem fet tant des del vessant d'evolució demolingüística com de l'estatus jurídic o aquells àmbits essencials de desenvolupament de la llengua en una societat com la nostra i, oimés, bo i tenint en compte tot el domini lingüístic. Aquest report, doncs, recull les dades, els fets polítics i socials, les normatives i sentències, i altres fets noticiables que han afectat la llengua catalana durant l'any 2015.

És, així mateix, hereu dels informes elaborats per l'Observatori de la Llengua Catalana, organisme independent que es va crear per iniciativa d'un seguit d'entitats cíviques i culturals per tal de fer un seguiment i una avaluació de la llengua catalana amb la més gran solvència i rigor acadèmic possibles, tant pel que fa al seu ús social com pel que fa al marc legal en el qual es desenvolupa. L'observatori es va dissoldre el 2012 i foren Òmnium Cultural i la Plataforma per la llengua qui en van prendre el relleu.¹ Totes dues entitats l'encarreguen a la Xarxa CRUSCAT - IEC,² xarxa científica dependent de l'Institut d'Estudis Catalans que aplega diversos especialistes i grups de recerca que treballen sobre la situació i l'evolució del català per fer-ne un seguiment i una avaluació des del rigor acadèmic. Enguany és la novena edició del report. Com en els darrers informes, s'hi analitza el darrer any, en aquest cas el 2015 (de fet, les tres primeres edicions eren anàlisis que agrupaven dos o tres anys).³

¹ Òmnium Cultural (www.omnium.cat) és una entitat que treballa per a la promoció i la normalització de la llengua catalana, la cultura i la identitat nacional de Catalunya, i la Plataforma per la Llengua (www.plataforma-llengua.cat) una organització no governamental que treballa per a promoure la llengua catalana com a eina de cohesió social arreu dels territoris de parla catalana amb implantacions sobretot a Catalunya, al País Valencià i a l'Alguer.

² Vegeu <http://blogs.iec.cat/cruscat/>.

³ L'Observatori de la Llengua Catalana es va constituir el 2004, bo i reunint 16 entitats de tot l'àmbit lingüístic significades pel treball a favor de la llengua catalana. Els reports anteriors sobre la situació general de la llengua catalana són: *VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2014)*, *VII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2013)*, *VI Informe sobre la situació de la llengua catalana (2012)*, *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)*, *Informe sobre la*

Tot i l'interès, i les moltes anàlisis i reflexions, aquest *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)* té un abast i respon a uns objectius que contribueixen a dotar-lo d'un perfil i una justificació propis. Té una perspectiva deslligada de les administracions i una visió de les dimensions demogràfiques, polítiques, jurídiques, econòmiques i socials de l'estat de la llengua, a més de tenir en compte tots els territoris de llengua catalana. La combinació d'aquests diferents aspectes permet oferir al lector unes claus interpretatives bastant àmplies sobre la situació actual de la llengua. Un dels objectius de l'INFORME és, justament, el de contribuir a fer visible i consolidar un punt de vista conjunt de tota la comunitat lingüística, caracteritzada per una notable fragmentació política, jurídica i comunicativa. Un altre, per descomptat, és la voluntat de valorar un espai de temps molt concret, tot un any. Tot plegat es fa mitjançant una reflexió crítica d'aquests fets i cal tenir en compte que no s'hi inclouen altres aspectes com són els relatius a la variació social o sociolingüística de la llengua, l'evolució terminològica, les interferències lingüístiques, o altres aspectes filològics o gramaticals en el sentit més ampli.

El català pateix, des de fa temps, allò que els sociolingüistes han anomenat *estrès demolingüístic*; una situació sociodemogràfica particular dins un context fortament desfavorable pel que fa al reconeixement de la llengua i als drets d'usos, amb imposicions contínues d'altres llengües i pressions normatives fortament contràries a l'ús del català. La història, els moviments demogràfics i els dèficits de reconeixement i de drets impacten en la salut de la llengua en cada territori. El català és entre totes les llengües europees de dimensions i vitalitat semblants la més desprotegida, la menys reconeguda. No és pas d'estranyar que, dins d'aquest context, una vegada més, tot i les dimensions reduïdes de la comunitat i la situació desfavorable dels territoris del voltant, el Principat d'Andorra, únic territori amb polítiques clarament favorables, encapçali la millor posició de la salut de la llengua per aquest 2015, amb una millora substancial els darrers anys en el coneixement i usos del català. En un segon nivell s'hi troba Catalunya (sota administració autonòmica espanyola) i, amb dinàmiques sociolingüístiques contradictòries, les

situació de la llengua catalana (2010), Informe sobre la situació de la llengua catalana (2008-2009), Informe sobre la situació de la llengua catalana (2005-2007) i Informe sobre la situació de la llengua catalana (2003-2004), tots ells disponibles a <<http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe>>.

Illes Balears, el País Valencià i la Franja. La reculada és més evident a la Catalunya del Nord i a l'Alguer. En els territoris sota administració espanyola la situació del català el 2015 hi continua marcada per la bel·ligerància contrària i accentuada a partir de la jurisprudència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut d'Autonomia del 2010. Això ha marcat una clara involució. Això no només ha tingut repercussions en la política estatal, sinó fins i tot en l'autonòmica, àdhuc en les regions tradicionalment més favorables com Catalunya, on hi ha hagut també una involució, aturada en el corpus normatiu i suspensió d'aplicació d'alguns articles de les lleis autonòmiques favorables. El procés i les estructures d'estat, doncs, tampoc encara no han arribat a la llengua. A les Balears i al País Valencià els canvis polítics després del període de govern del PP fan entreveure l'esperança, encara tot just més en procés de restitució de polítiques i disposicions legals que no pas de noves polítiques. A la Franja, a l'Aragó, s'ha restablert el nom de la llengua, però no s'entrelluca cap reforma estatutària per igualar-lo a les altres comunitats ni per fer-lo oficial. Tot això en el context de l'Estat espanyol, únic cas dins la Unió Europea i dels països desenvolupats de tradició democràtica, que es nega a reconèixer plenament una llengua de les dimensions del català com a llengua oficial de l'Estat i de la Unió Europea. La dificultat de redreçar aquesta situació es va reafirmar a final d'any i ho ha tornat a fer el 2016 en els programes electorals i propostes de reforma constitucionals dels principals partits espanyols. No hi ha, en aquests projectes, cap intenció d'equiparar el català a la resta de llengües comparables. Com deia fa poc la Plataforma per la Llengua en un comunicat just abans de les eleccions del 26 de juny «el ple reconeixement del català a Espanya encara és més difícil que aconseguir el referèndum d'autodeterminació». No hi ha hagut tampoc canvis substancials en les polítiques de França i Itàlia respecte a sengles territoris. És, doncs, dins aquest context que analitzem la situació de la llengua catalana.

1.2 Estructura

L'organització interna de l'INFORME segueix l'adoptada en l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2008-2009)* i s'ha dedicat un capítol (capítol 6) a sintetitzar les dades més rellevants de cadascun dels apartats de l'INFORME, i elaborar les conclusions.

Com es pot observar en l'índex, en l'apartat 2, s'hi descriuen els resultats publicats més recentment en el camp sociolingüístic, així com el context demogràfic i econòmic del període. En l'apartat 3 s'hi exposen els canvis que han afectat l'estatus jurídic de la llengua catalana, la dinàmica sociopolítica, les qüestions referents a la unitat de la llengua i les relacions entre els diferents territoris. L'apartat 4 s'ha dedicat a la presència i l'ús del català en els diferents tipus d'ensenyament i, finalment, en l'apartat 5, s'hi examina la situació de la llengua en els mitjans de comunicació i les indústries culturals.

1.3 Autoria i coordinació

La selecció dels continguts que havia d'abraçar el *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)*, així com l'estructura de l'obra, la selecció dels autors i la seva coordinació, ha estat a càrrec de la Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans. De la coordinació se n'ha encarregat Miquel Àngel Pradilla, director de la Xarxa CRUSCAT - IEC, i Natxo Sorolla, tècnic de la Xarxa CRUSCAT - IEC. Les conclusions han estat elaborades per Miquel Àngel Pradilla i les parts introductòries per Neus Mestres, directora de la Plataforma per la Llengua, i Bernat Gasull, cap de l'àrea de drets lingüístics de la Plataforma per la Llengua i Òmnium Cultural i la Comissió de Llengua d'Òmnium Cultural.

Els diferents apartats de l'INFORME són signats per cadascun dels seus autors. El segon apartat ha estat elaborat per Natxo Sorolla; el tercer, per Daniel Escribano; el quart, per Pere Mayans, Teresa Tort i Maria Areny, i el cinquè, per Bernat López.

La Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans ha elaborat aquesta obra per a Òmnium Cultural i la Plataforma per la Llengua. El *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)* ha estat publicat sota llicència Creative Commons (Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0). Podeu copiar-ne o distribuir-ne el contingut lliurement, i fer-ne obra derivada, sempre que reconegueu els autors d'aquesta obra, no ho feu amb motius comercials i compartiu l'obra derivada amb els mateixos termes de la llicència.⁴ L'obra es posa a disposició pública en format electrònic al web d'Òmnium Cultural,⁵ al web de la Plataforma

⁴. Per llegir els termes complets de la llicència, visiteu <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.ca>.

⁵. Vegeu <http://www.omnium.cat>.

per la Llengua⁶ i al web de la Xarxa CRUSCAT – IEC.⁷ Els informes anteriors els podeu descarregar tots al web de la Xarxa CRUSCAT-IEC⁸ i, parcialment, al web de l'Observatori de la Llengua (entre el 2003 fins al 2011)⁹ i al web de la Plataforma per la Llengua (entre el 2012 i el 2014).¹⁰

⁶.Vegeu <https://www.plataforma-llengua.cat>.

⁷.Vegeu <http://blogs.iec.cat/cruscat>.

⁸.Vegeu <http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe>.

⁹.Vegeu <http://www.observatoridelallengua.cat>.

¹⁰.Vegeu <http://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions>

2.Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística

NATXO SOROLLA

Xarxa CRUSCAT - IEC

En el capítol «*Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística*» s'hi recopilen les informacions noves i les dades demolingüístiques dels territoris de llengua catalana que s'han produït al llarg del període. Sempre que és possible, el capítol s'elabora a partir de les explotacions de les dades que altres investigadors i institucions han efectuat. Només es fa l'explotació pròpia en els casos en què la presentació de les dades brutes en l'original no s'acompanya d'anàlisi i/o interpretacions, o en els casos en què les dades disponibles permeten analitzar qüestions clau en la demolingüística dels territoris de llengua catalana.

L'objectiu de l'INFORME és aplegar i recopilar les principals novetats demolingüístiques, per a posar-les a disposició dels investigadors, professionals i interessats en una lectura general, a partir de la qual poden aprofundir-hi. És per això que habitualment no s'endinsa en l'explotació dels resultats, ni s'analitza de manera sistemàtica la validesa metodològica de les operacions estadístiques o de les interpretacions dels investigadors.

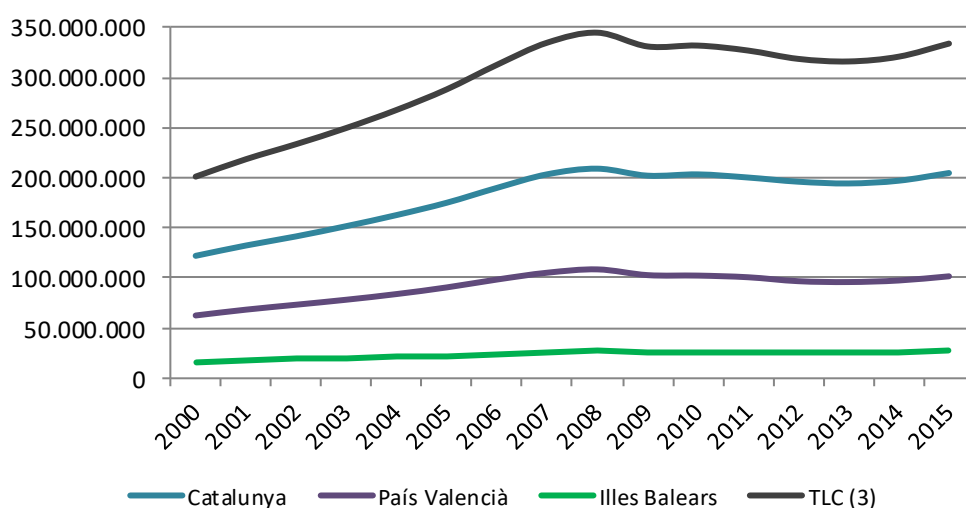
Als territoris de llengua catalana les dinàmiques sociolingüístiques hi són molt sensibles als fluxos demogràfics i migratoris, que a la seua vegada depenen de la situació econòmica i laboral del país. És per això que en primer lloc revisarem l'estat de l'estructura econòmica i laboral, per a revisar posteriorment la situació demogràfica, cosa que ens donarà peu a considerar la situació sociolingüística general, i de cadascun dels territoris.

2.1. Situació econòmica

El període posterior a l'esclat de la crisi econòmica (2008) es va caracteritzar per una recessió econòmica (2008–2012), amb un decrement del producte interior brut (PIB) dels tres grans territoris de llengua catalana (Catalunya, País Valencià i Illes Balears). Però l'any 2013 aquesta xifra es va estabilitzar, i les estimacions de

2014 apuntaven a una certa recuperació, que el PIB de l'any 2015 confirmava. Aquest any es produïa un increment del 4,1% en els tres territoris de llengua catalana principals. L'increment va ser més accentuat a les Illes Balears (4,6%), on la reducció ja havia estat més matisada els anys anteriors. Al País Valencià, que havia tingut decrements molt importants en l'etapa anterior, l'any 2015 s'hi va produir un creixement major (4,3%) que a Catalunya (3,9%). Les Illes Balears, on el decrement del període anterior havia estat més matisat, obtenien uns resultats millors, amb un increment del PIB del 4,6%. Vegeu-ho al Gràfic 1 i al Gràfic 2. En el cas d'Andorra també s'hi observava que les dades econòmiques d'ordre negatiu s'havien moderat, i les estimacions de 2014 apuntaven que el PIB per càpita tornava a créixer.

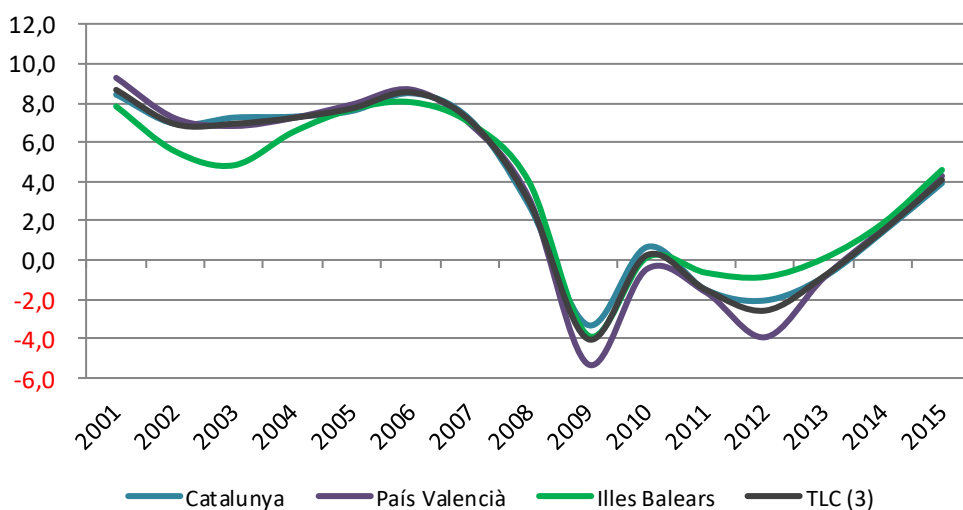
GRÀFIC 1 – PRODUCTE INTERIOR BRUT (PIB). CATALUNYA, PAÍS VALENCIÀ I ILLES BALEARS, I CONJUNT DELS 3 TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA. MILERS D'EUROS.

Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (INE)

La crisi econòmica s'associa al mercat laboral. L'any 2009 va començar a augmentar el nombre d'aturats fins al màxim històric que es va assolir el primer trimestre de l'any 2013, amb 1.968.000 persones sense faena (29,0% de la població activa). També aquell trimestre tots tres territoris, per separat, van assolir el seu respectiu màxim històric. El decrement de l'atur s'inicià a Catalunya i les Illes Balears a partir del segon trimestre de 2013, i al País Valencià a partir del segon trimestre de 2014. Vegeu-ho al Gràfic 3.

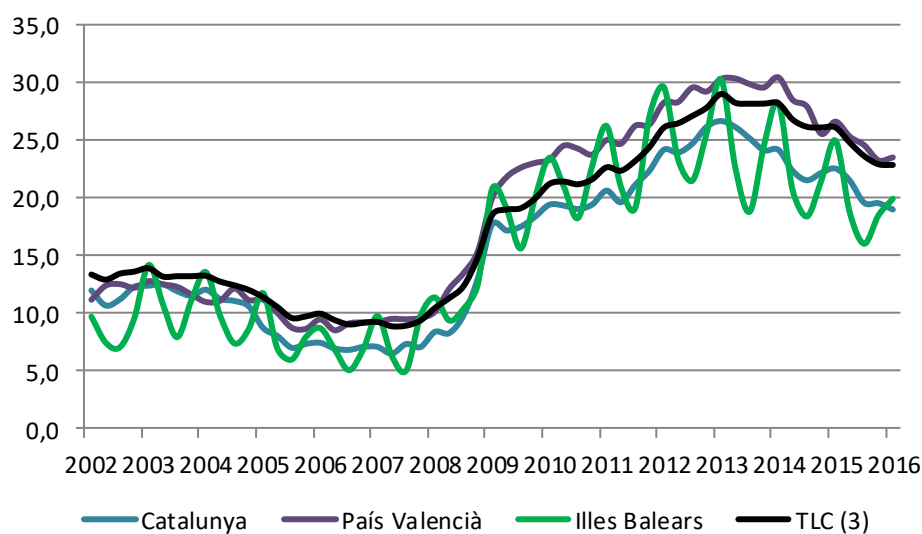
GRÀFIC 2 – VARIACIÓ INTERANUAL DEL PRODUCTE INTERIOR BRUT (PIB). CATALUNYA, PAÍS VALENCIÀ I ILLES BALEARS, I CONJUNT DELS 3 TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA. PERCENTATGES.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (INE).

A finals de l'any 2015 les taxes d'atur són menors, però encara afecten el 22,9% de la població activa, que roman sense treballar. En aquest període les reduccions en l'atur han superat ja els 7 punts percentuals al País Valencià i Catalunya respecte el màxim històric. A les Illes Balears, amb un mercat laboral marcadament estacional, el 3r trimestre de 2015 s'assolien valors d'atur 5,5 punts per davall del pitjor 3r trimestre, el de 2012.

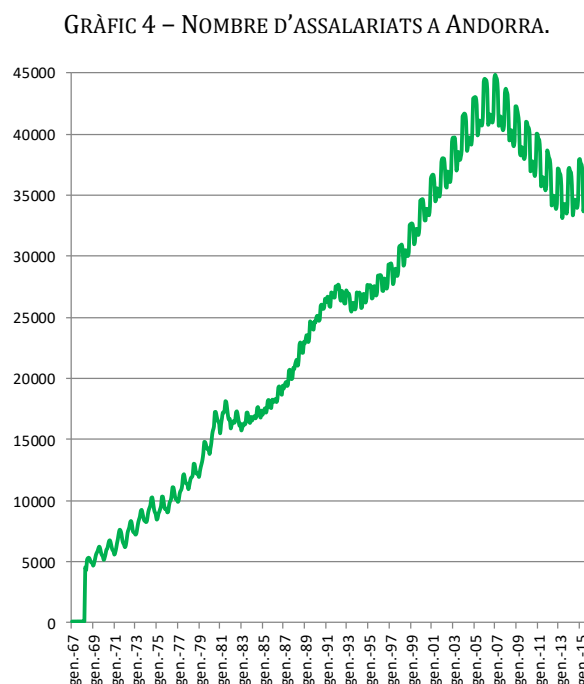
GRÀFIC 3 – TAXA D'ATUR ALS TRES PRINCIPALS TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA (CATALUNYA, PAÍS VALENCIÀ I ILLES BALEARS). EVOLUCIÓ TRIMESTRAL. PERCENTATGES

Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (INE).

Es comptabilitzen els aturats i els aturats que estan buscant primera faena.

En el cas d'Andorra, que registrava una important destrucció de llocs de feina des de la primavera de 2007, durant el 2014 s'hi va observar certa recuperació en els resultats interanuals; l'any 2015 s'hi va reforçar aquesta recuperació, però encara lluny del màxim històric de pràcticament 45.000 assalariats que es van assolir el 2007. Vegeu-ho al Gràfic 4.

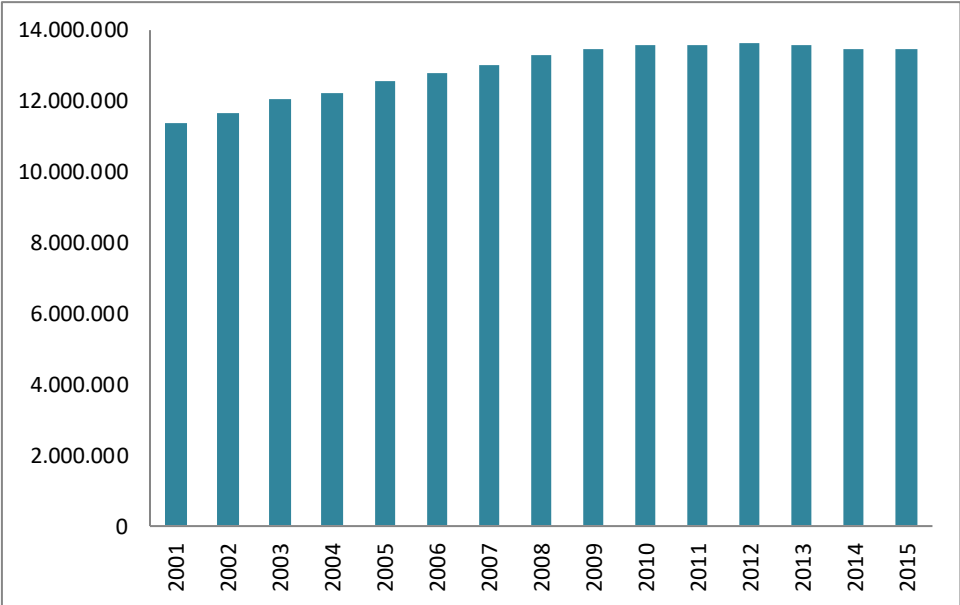
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Govern d'Andorra.

2.2. Estructura demogràfica

Les dinàmiques demogràfiques, i per tant, sociolingüístiques, s'associen a les dinàmiques econòmiques i laborals. La primera dècada dels 2000 els territoris de llengua catalana van observar un increment poblacional molt important. L'augment va ser de fins a un 19,7% (2.240.844 més d'habitants), des de l'any 2001 amb una població de 11.398.813 d'habitants a tots vuit territoris de llengua catalana, fins al màxim de l'any 2012, amb 13.639.657 d'habitants.

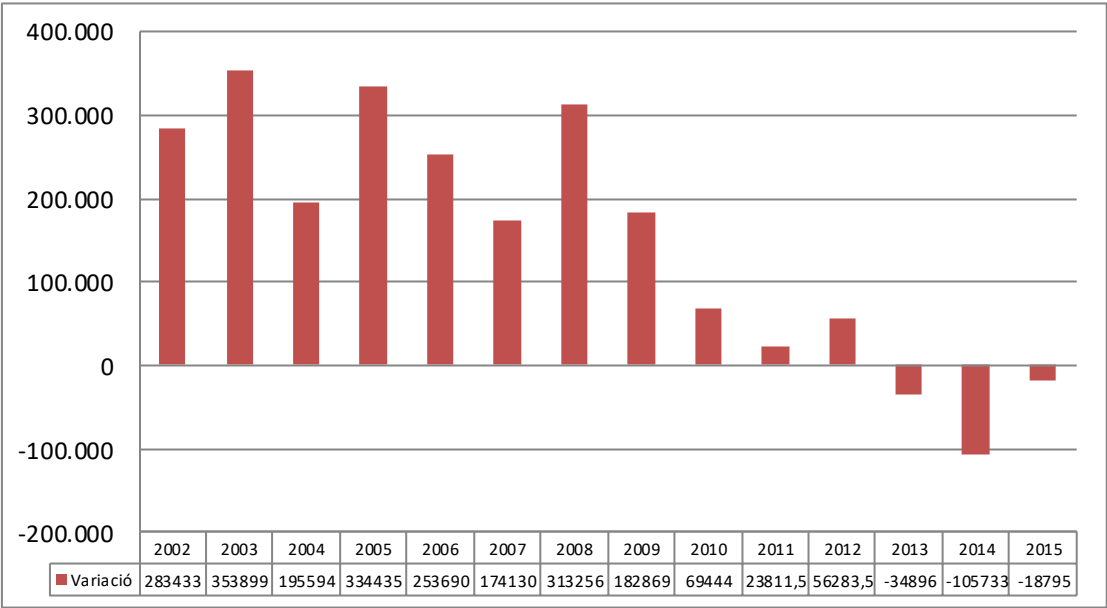
Amb tot, ja l'any 2013 es va produir el primer retrocés en el nombre d'habitants, que es confirmava l'any 2014 amb una pèrdua de -105.733 habitants (-0,8%). Aquesta pèrdua s'ha moderat l'any 2015, amb 18.795 efectius menys (-0,1%). El País Valencià continua sent el territori amb més pèrdues, de 16.786 habitants (-0,4%), seguit de Catalunya, amb 10.730 habitants menys (-0,1%). Les Illes Balears mantenen la població. Ben al contrari, la Catalunya del Nord, Andorra i l'Alguer incrementen la seua població en un 1,4%, cadascun. La Franja en perd l'1,0%, i el Carxe en perd, el 3,8%. Vegeu les dades en conjunt al Gràfic 5, les dades per territoris, a la Taula 1, i les variacions, al Gràfic 6.

GRÀFIC 5 – POBLACIÓ DELS TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA. ANYS 2001 – 2015. HABITANTS.

Font: Dades d’elaboració pròpia a partir de la informació demogràfica dels diferents territoris.

GRÀFIC 6 – VARIACIÓ INTERANUAL DE LA POBLACIÓ DELS TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA. ANYS 2001 – 2015. VARIACIÓ EN NOMBRE D’HABITANTS.

TAULA 1 – POBLACIÓ DELS TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA, PER TERRITORIS. ANYS 2001 – 2015. MILERS D'HABITANTS.

Any	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
TOTAL (TLC)	11.399	11.682	12.036	12.232	12.566	12.820	12.994	13.307	13.490	13.560	13.583	13.638	13.603	13.499	13.480
Catalunya*	6.353	6.498	6.696	6.804	6.986	7.125	7.201	7.354	7.465	7.502	7.529	7.561	7.544	7.509	7.498
P. Valencià**	3.612	3.707	3.822	3.882	3.998	4.087	4.145	4.260	4.314	4.327	4.332	4.335	4.322	4.252	4.236
I. Balears	879	917	947	955	983	1.001	1.031	1.073	1.095	1.106	1.113	1.119	1.112	1.103	1.104
Cat. Nord***	403,0		411,4	426,0	432,1	437,2	445,9		440,9	448,5	440,5	456,3	459,8	465,5	472,0
Andorra	66,33	67,16	72,32	76,88	78,55	81,22	83,14	84,48	84,08	85,02	78,12	76,25	76,10	76,95	78,01
Franja	46,25	46,67	46,84	46,69	47,15	47,24	47,69	48,36	48,95	48,89	48,56	48,43	48,09	47,63	47,14
Alguer	38,40	38,39	39,50	39,99	40,26	40,39	40,56	40,80	40,89	40,80	40,97	40,60	40,69	43,51	44,08
Carxe	0,68	0,66	0,67	0,67	0,70	0,71	0,74	0,76	0,78	0,77	0,76	0,80	0,82	0,74	0,71

Font: Dades d'elaboració pròpia. S'exclouen del còmput el territori de llengua occitana de la Vall d'Aran (*) i les comarques castellanoparlants del País Valencià (**). Les dades de la Catalunya del Nord (***) inclouen la comarca de llengua occitana de la Fenolleda. Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya, Institut Valencià d'Estadística, Institut Balear d'Estadística, Institut National de la Statistique et des Études Économiques, Servei d'Estudis del Govern d'Andorra, Instituto Nazionale di Statistica, Instituto Aragonés de Estadística i Centro Regional de Estudios de Murcia.

2.3. Situació i evolució sociolingüística del català als territoris de llengua catalana

Durant el període des de l'últim INFORME han aparegut moltes noves dades demolingüístiques als territoris de llengua catalana. Les del País Valencià, les Illes Balears, Andorra, la Franja i la Catalunya del Nord, se sumen a les ja publicades anteriorment a Catalunya. Amb tot, encara no són públics els resultats de l'Alguer, i en alguns territoris només s'hi han presentat explotacions parcials. És per això que encara no és possible fer un tractament conjunt d'aquesta nova onada d'enquestes. En aquest apartat en farem una anàlisi de cada territori.

2.4. Situació i evolució sociolingüística a Catalunya

2.4.1. Enquesta d'Usos Lingüístics a Catalunya, 2013

En l'anterior INFORME (Sorolla, 2015a) s'analitzava els primers resultats públics de l'Enquesta d'Usos Lingüístics a Catalunya, de l'any 2013. Disposava de les taules brutes de resultats publicades per l'Idescat (2014) i una publicació amb els primers resultats i la seua evolució des de l'any 2003 (Generalitat de Catalunya, 2015b). Poc més tard la Direcció General de Política Lingüística va publicar el

Resum dels factors clau d'una explotació més extensa feta per diferents especialistes, i que referenciem aquí (Generalitat de Catalunya, 2015a).

Bona part dels canvis demolingüístics observats durant l'última dècada calia emmarcar-los en un context demogràfic que comptava amb dos processos rellevants en l'àmbit sociolingüístic. D'una banda, l'ampli creixement de la immigració internacional durant la dècada dels 2000, formada sobretot per població jove, i que havia ampliat el volum inicial de població en pràcticament una cinquena part del seu volum. En segon lloc, les generacions autòctones nascudes els anys 70, conegudes com les del *babyboom*, arribaven a les edats de major fecunditat a principis d'aquella dècada, per la qual cosa l'any 2008 es va produir un màxim de naixements; posteriorment, però, hi va haver ja una reducció de les taxes de naixements, perquè aquestes generacions eren substituïdes per d'altres amb menys efectius, així com també perquè es veien afectades per la crisi econòmica.

Així, en relació amb la transmissió lingüística familiar¹¹ (*ib.*, p. 18-21), s'observava que a Catalunya l'àmbit familiar continuava atraient nous parlants de català, amb una diferència de 9,0 punts percentuals entre els qui parlaven el català amb els progenitors i els qui el parlaven amb els fills. Així, fins a un 12,6% de la població que no parlava el català de forma predominant amb els seus dos progenitors, transmetia només o més el català als seus fills.¹² Per tant, Catalunya continuava mantenint índexs positius en la transmissió familiar de la llengua.

¹¹ Les dades sobre la transmissió lingüística intergeneracional feien referència a la població que té algun fill, tant per als usos amb els fills com els usos amb progenitors.

¹² La diferència entre el percentatge d'ús del català amb els progenitors i el percentatge d'ús del català amb els fills, de 9 punts l'any 2013 a Catalunya, és conegut com índex de transmissió lingüística (ITI), proposat per Joaquim Torres i mesurat en tants per 1 (ITI = 0,09) (Querol, Chessa, Sorolla, Torres & Villaverde, 2007; Torres, Vila, Fabà, Bretxa, & Pradilla, 2005).

La mesura del percentatge de població que no té el català com a llengua familiar i sí que el transmet als fills, el 12,6% l'any 2013 a Catalunya, és l'equivalent a l'Índex de Canvi Lingüístic (ICL), que mesura de forma estandarditzada els canvis que es produeixen segons la proporció de població sensible de canviar. La mesura va ser proposada inicialment per Miquel Strubell (1981) i posteriorment ha estat desenvolupada en comparacions del canvi lingüístic de diferent tipologia (Sorolla, 2007, p. 24, 2013, p. 19, 2014a, p. 40).

Vegeu una discussió sobre les dues propostes a Xarxa CRUSCAT (2009). A continuació reproduïm la formulació de l'ICL per a la transmissió lingüística intergeneracional, que en l'INFORME

Amb tot, aquesta capacitat d'atracció s'havia reduït en l'últim lustre (2008–13). D'una banda, durant la dècada la transmissió del català als fills s'havia reduït a nivell proporcional, en 8,7 punts percentuals (passant del 46,1% que tenia l'any 2003 al 37,4% que té l'any 2013). Perquè, d'una altra banda, també s'havia reduït en 7,1 punts percentuals la proporció de població que parlava només o més català amb els dos progenitors (passant del 35,5% de l'any 2003 al 28,4% l'any 2013). Així, si bé l'any 2013 hi havia 9,0 punts de diferència favorables al català entre l'ús

anterior es discuteix en relació a la comparació de les competències lingüístiques (Sorolla, 2015a, p. 36-37).

Formulació si es produeixen guanys en la transmissió: Formulació si es produeixen pèrdues en la transmissió:

$$ICL = \frac{\% \text{ català amb fills} - \% \text{ català amb progenitors}}{\% \text{ que no usa català amb progenitors}}$$

$$ICL = \frac{\% \text{ català amb fills} - \% \text{ català amb progenitors}}{\% \text{ que sí usa català amb progenitors}}$$

L'ICL interpreta els canvis en relació al volum del grup que està canviant. Per tant, en relació a la transmissió lingüística intergeneracional, mesura la proporció de població que deixa de transmetre una llengua, o l'adopta. És una mesura estandarditzada, en què 0 significa que no hi ha canvis entre la proporció de població que parla la llengua amb els progenitors i els que la parlen amb els fills, 0,5 significa que transmet la llengua estudiada un volum de població equivalent a la meitat dels qui no el parlaven amb els seus progenitors, 1 significa que tota la població transmet la llengua estudiada, -1 significa que ningú transmet la llengua estudiada, -0,5 significa que ha deixat de transmetre-la als seus fills la meitat dels qui la parlen amb els seus progenitors, i així successivament.

Un tercer índex, que no utilitzem aquí, és l'*Índex Vila*, proposat per F. Xavier Vila, en què es mesura els canvis lingüístics en relació al grup que creix. La seua formulació és l'oposada a l'ICL, pel fet que el divisor és el valor del grup afavorit pel canvi. Els seus resultats no són estandarditzats, i poden ser superiors a 1 i inferiors a -1:

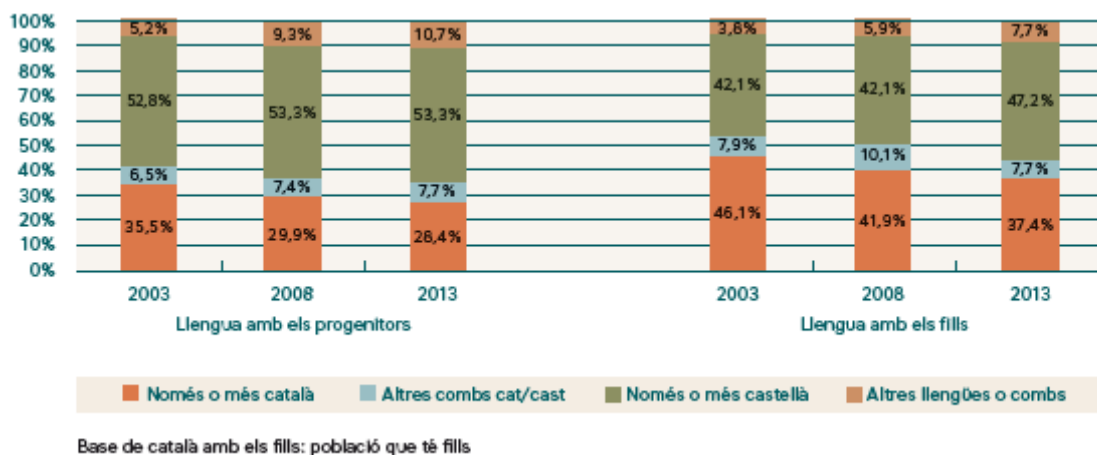
Formulació si es produeixen guanys en la transmissió: Formulació si es produeixen pèrdues en la transmissió:

$$Í.Vila = \frac{\% \text{ català amb fills} - \% \text{ català amb progenitors}}{\% \text{ que sí usa català amb progenitors}}$$

$$Í.Vila = \frac{\% \text{ català amb fills} - \% \text{ català amb progenitors}}{\% \text{ que no usa català amb progenitors}}$$

amb els progenitors i l'ús amb els fills, l'any 2008 aquest valor era de 12,0 punts, i l'any 2003, de 10,6 punts. Per tant, tot i que en el primer lustre (2003–2008) s'havia observat cert augment de l'atracció del català, en el segon lustre aquesta xifra s'havia reduït, per davall de les xifres de 2003. Vegeu-ho al Gràfic 7.

GRÀFIC 7 –LLENGUA D'ÚS AMB EL PROGENITORS I AMB ELS FILLS. CATALUNYA, 2003-2013 (GENERALITAT DE CATALUNYA, 2015A, P. 20, GRÀFIC 12).

Joaquim Torres (Generalitat de Catalunya, 2015a, p. 20-21) atribuïa aquesta reducció de la intensitat de l'atracció que s'havia produït en l'últim lustre (2008–2013) a la confluència de diversos processos. El primer, de caràcter demogràfic, afectava en especial la població catalanoparlant, perquè hi havia més proporció de persones sense fills en aquest grup sociolingüístic. Aquesta desproporció s'havia incrementat encara més durant el lustre, possiblement associada amb els processos demogràfics de la generació del *babyboom*.

Altres factors, més de caràcter demolingüístic, es relacionaven també amb l'origen familiar. En primer lloc es destacava que la reducció en els índex de transmissió es localitzava en les immigracions d'origen peninsular, tant en les del segle anterior com en les de l'actual, i no en la població amb origen familiar autòcton ni en les migracions internacionals recents. En segon lloc, el procés tenia relació amb aspectes històrics, pel fet que s'observava que els autòctons fills de dos progenitors vinguts de fora tenien índexs de transmissió més favorables al català entre els majors que entre els més joves. Amb la mort d'aquestes generacions més grans, que tenien índexs d'atracció més favorables al català, el valor general també se n'havia ressentit. Amb tot, entre este grup l'atracció del català era ben

important, i a pesar que pràcticament cap usava el català amb els seus progenitors (2,2%), una quarta part el transmetia als fills (27,5%). Finalment, el tercer procés involucrat amb la reducció tenia a veure amb la població nascuda a la resta de l'Estat, perquè els més joves, nouvinguts recentment, substituïen una part important de la població existent el 2008, i feien menys ús del català amb els fills.

En relació amb la competència lingüística (*ib.*, 10–14), la proporció de població que declarava no saber parlar el català s'havia ampliat fins al 19,6%, una cinquena part de la població adulta, que podia ampliar-se fins al 34,4% si es mesurava la població que sap el parlar gens, poc o regular. Aquesta reducció s'havia produït coincidint amb els fluxos migratoris, durant el primer lustre (2003-2008), en què la competència oral havia baixat en 7,3 punts percentuals, mentre que en el segon lustre la competència s'havia incrementat en 0,7 punts percentuals.

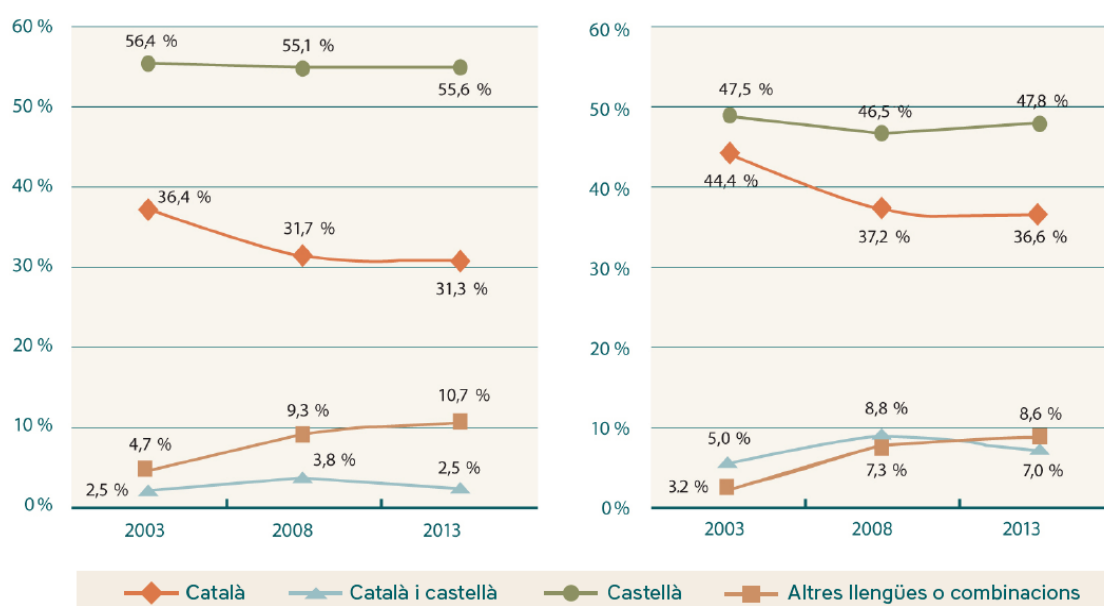
Ja des de l'Enquesta d'usos lingüístics de 2008 es constata la reducció dels catalanoparlants inicials, no només a nivell proporcional, tal com caldria esperar amb els fluxos de migracions internacionals, sinó també en nombres absoluts. Aquesta qüestió ja ha estat tractada en anteriors informes (Sorolla, 2013, p. 31, 2015a, p. 46), i s'ha observat que la reducció del volum total de catalanoparlants inicials es produï el primer lustre (2003–2008), i no tant en el segon lustre (2008–2013). Les causes se situaven en una confluència de qüestions demogràfiques (la reposició de les generacions velles es produïa per generacions autòctones més minses demogràficament) i qüestions sociolingüístiques (les generacions que morien eren molt més catalanoparlants que no pas les generacions joves que les restituïen).

La relació entre la llengua inicial i la llengua d'identificació també era un indicador de la vitalitat lingüística. A Catalunya era habitual que part de la població no catalanoparlant inicial tinguera el català com a llengua d'identificació.¹³ Aquesta diferència continuava sent favorable al català, on hi havia 5,3 punts percentuals més de persones que s'identificaven amb el català (36,6%) que no pas els que el tenien com a llengua inicial (31,3%). Amb tot, la diferència favorable al català era molt major una dècada abans (8,0 punts percentuals). En un procés similar a l'observat en la transmissió lingüística intergeneracional, es produï una reducció

¹³ La llengua inicial fa referència a la pregunta: «Recorda quina llengua va parlar primer vostè, a casa, quan era petit?». I la llengua d'identificació a la pregunta «Quina és la seva llengua?».

de l'atracció durant la dècada. Però en aquest cas el recés es produí durant el primer lustre (2003-2008), en què la diferència se situà ja només en els 5,5 punts, mentre que l'últim lustre (2008-2013) la diferència ha tendit a estabilitzar-se (5,3 punts de diferència). Aquesta diferència del moment en què es van produir els canvis pot estar associada als processos demogràfics, pel fet que els canvis en l'atracció de la llengua d'identificació es produïen el primer lustre, coincidint amb els fluxos migratoris, mentre que la reducció de l'atracció en la transmissió es produí en el segon lustre, més lligada possiblement als processos demogràfics i generacionals, que no pas als fluxos migratoris. Vegeu-ho al Gràfic 8.

GRÀFIC 8 – LLENGUA INICIAL (ESQUERRA) I LLENGUA D'IDENTIFICACIÓ (DRETA). CATALUNYA, 2003-2013
(GENERALITAT DE CATALUNYA, 2015A, P. 16, GRÀFICS 7 I 8).

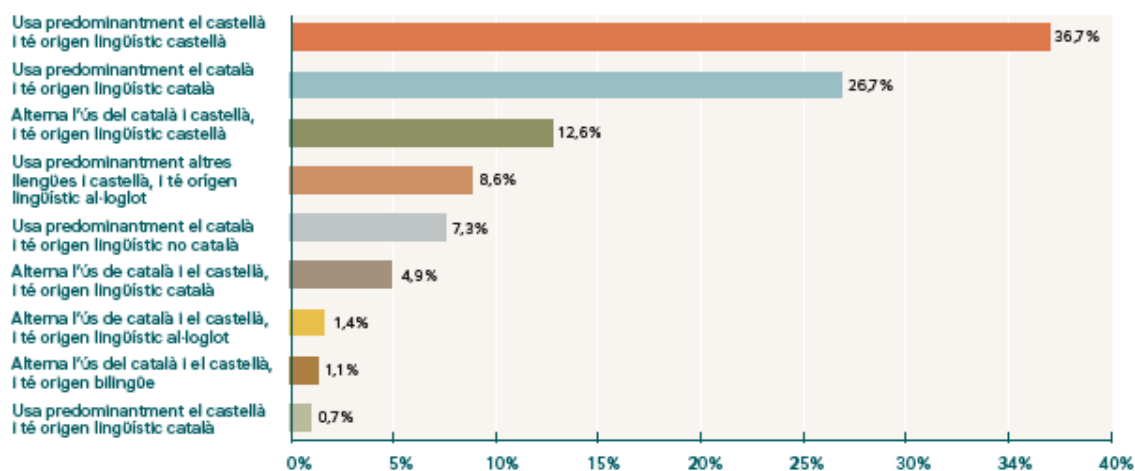

També en els usos lingüístics generals s'observava a Catalunya una reducció de la presència del català (*ib.*, 22–33). Si bé l'any 2003 el percentatge general d'ús de les dues llengües era similar (48%), una dècada després el percentatge d'ús general del català havia baixat al 41%, i la del castellà havia pujat al 53 %. Les minves en l'ús del català no només eren atribuïbles als canvis demogràfics i a la reducció de catalanoparlants inicials descrites més amunt. Anaven més enllà. En bona part dels casos la incorporació de la població immigrada s'havia fet reproduint la norma d'usar el castellà com a llengua general amb els nouvinguts, difosa sobretot durant el franquisme, i això més que integrar aquesta nova

població havia castellanitzat bona part dels usos, com ara les 290.000 persones que havien deixat d'usar només català en el petit comerç i l'acompanyaven de l'ús del castellà, o les 400.000 que havien deixat de tenir ús exclusiu del català amb el metge. En contraposició, però, havia crescut la proporció de persones que feien servir el català de manera secundària o paritària, en casos en què els seus pares o avis declaraven l'ús exclusiu del castellà.

Per grups sociolingüístics, la proporció de població d'origen catalanoparlant que feia ús predominant del català era menor (26,7%) que la població d'origen castellanoparlant que feia ús predominant del castellà (36,7%). Amb tot, era major el volum de població d'origen castellanoparlant que usava el català de forma predominant (7,3%) o alternava l'ús del català i el castellà (12,6%), que no pas la població d'origen catalanoparlant que no usava el català de forma predominant (0,7%) o alternava l'ús de les dues llengües (4,9%). Vegeu-ho al Gràfic 9.

GRÀFIC 9 – GRUPS SOCIOLINGÜÍSTICS. CATALUNYA, 2013 (GENERALITAT DE CATALUNYA, 2015A, P. 31, GRÀFIC 17).

Durant la dècada (2003–2013) l'ús general del català no només s'havia reduït a nivell proporcional, per l'entrada de nova població, sinó que també s'havia reduït en termes absoluts. I les pèrdues s'havien produït també en un volum que superava la minva demogràfica de catalanoparlants inicials. Les pèrdues més rellevants en l'ús del català (en nombres absoluts, l'equivalent a –186.551 parlants de català *a temps complet*) es localitzaven en l'Àmbit Metropolità de Barcelona, i es van produir sobretot durant el primer quinquenni (2003–2008). Durant el segon quinquenni els canvis van ser molt més matisats (2008–2013).

En general les pèrdues es localitzaven entre catalanoparlants inicials i castellanoparlants nascuts a la resta de l'Estat. En el cas dels catalanoparlants inicials, la meitat d'aquesta pèrdua de l'ús es devia a raons demogràfiques, perquè les generacions més grans tenien més catalanoparlants inicials que no pas les generacions joves que els havien restituit durant la dècada. Però l'altra meitat de les pèrdues es devien a causes sociolingüístiques, en part perquè els catalanoparlants que s'incorporaven feien menys ús del català que les generacions dels seus avis, i en part perquè les generacions intermèdies havien reduït sensiblement l'ús del català durant aquesta dècada.

Ben al contrari, en el cas dels castellanoparlants inicials nascuts a la resta de l'Estat, la major part de la pèrdua era atribuïble a causes sociolingüístiques, ja que tres quartes parts de les pèrdues s'associaven a la reducció de l'ús del català en aquests grups castellanoparlants d'edat intermèdia. Les causes potser podien estar connectades amb canvis de comportament associats amb l'edat, ja que aquest col·lectiu estava format majoritàriament pels immigrants a mitjan segle passat, i podien haver reduït l'ús del català a mesura que abandonaven la vida laboral i ampliaven els usos en l'esfera familiar.

2.5. Situació i evolució sociolingüística al País Valencià

2.5.1. Coneixement i l'ús del valencià, any 2015

L'any 2015 es realitzava una enquesta sobre el coneixement i l'ús del valencià per part de la Generalitat Valenciana (CEICE, 2016a).¹⁴ L'estudi continuava les enquestes realitzades des de l'any 1989 pel SIES, que durant dues dècades i mitja conformaven la sèrie més àmplia dels territoris de llengua catalana. Hem tractat aquesta sèrie en informes anteriors (Sorolla, 2011, p. 24-28, 2014a, p. 33-36) i també ha estat avaluada per altres investigadors (Sanjuan Merino, 2008, 2013, Casesnoves Ferrer, 2012, 2013; Castelló Cogollos, 2006; Montoya Abat, 2009). L'enquesta que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua va realitzar l'any 2004 també

¹⁴ Per a la nota de premsa de la Conselleria d'Educació vegeu CEICE (CEICE, 2016b), i algunes repercussions en premsa (El Temps & Moisès Pérez, 2016; Levante-EMV, 2016).

segueix aquesta sèrie (AVL, 2005; Fabà & Montoya, 2012; Querol, Chessa, Sorolla, Torres, & Villaverde, 2007).¹⁵

Coneixement

A l'àrea històricament valencianoparlant durant els anys 90 al voltant de dos terços de la població declarava saber parlar el català.¹⁶ En la pausa sense dades demolingüístiques que el País Valencià va patir, des de l'any 1995, es va registrar una minva en la proporció de població que declarava saber parlar el valencià, i les dues enquestes realitzades l'any 2004 i 2005 van coincidir a detectar un decrement en la capacitat de parlar el català que superava els 10 punts percentuals (AVL, 2005; SIES, 2005). Aquesta dinàmica d'erosió (almenys a nivell proporcional), però, va ser significativa, sobretot perquè a la llarga pausa d'una dècada sense dades demolingüístiques s'hi va sumar que s'iniciava el decrement del coneixement oral del català. Però la baixada va continuar amb un ritme similar fins a finals de la dècada passada, i va assolir el mínim l'any 2010, amb un percentatge del 54,3% de la població que declarava saber parlar el valencià. L'última enquesta de 2015, però, apunta que la reducció (proporcional) s'ha estabilitzat, i situa el coneixement oral en el 56,4%. Vegeu-ho en el Gràfic 10.

La població que declarava no poder entendre el valencià a la zona catalanoparlant, que no superava el 10% durant els anys 90, es va situar entre els anys 2004 i 2005 al voltant d'una cinquena part de la població, i va arribar al seu

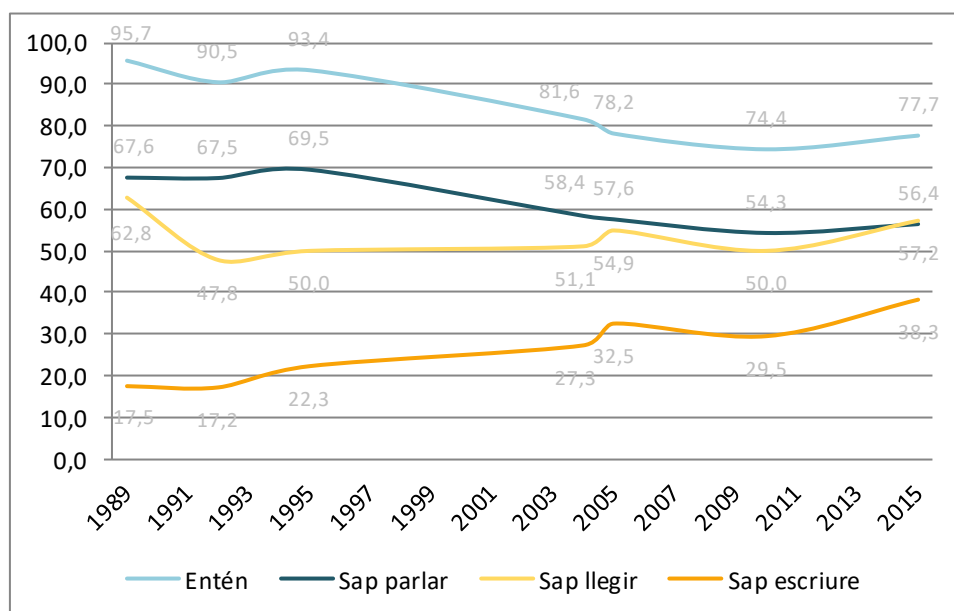
¹⁵ Habitualment els resultats de les enquestes inclouen els no ho sap / no contesta com a casos vàlids que es comptabilitzen en els percentatges. En el nostre tractament, com és habitual en recerca sociolingüística, els resultats dels nhs/nc es consideren casos perduts i s'aïllen en recalculant els percentatges. Això pot donar algunes variacions (menors) entre els percentatges que presentem i els publicats en els informes.

¹⁶ Tingueu en compte que a la primera enquesta, de 1989, la pregunta sobre competència es formula en el mateix esquema que és habitual als censos i padrons, i per tant, difereix de les quatre categories amb que apareix en els estudis posteriors (gens, un poc, bastant bé i perfectament). Hem mantingut l'agrupació de les categories bastant bé i perfectament com equivalents a l'assoliment de la competència oral. Alguns investigadors proposen que bona part de la població que contesta que sap parlar el català un poc també en fan ús en diferents àmbits, i que caldria agregar-la a la població que és competent en català. Per bé de mantenir el seu tractament en harmonia als anteriors estudis, i que es tracta amb aquesta agrupació a la pròpia explotació de la Generalitat, agrupem només les dues categories superiors.

màxim d'un 25,6% l'any 2010. L'enquesta de 2015 apuntava que aquest increment s'havia aturat, i situava els qui no entenen el valencià en un 22,3%.

Les competències escrites s'han anat incrementant en termes generals durant aquestes últimes dècades, i l'enquesta de 2015 apuntava que per primer cop la població que sabia llegir el valencià (57,2%) tenia ja un volum similar al de la població que declarava saber-lo parlar (56,4%). La població que el sabia escriure també assolía un màxim històric, amb el 38,3% de la població de les comarques valencianoparlants.

GRÀFIC 10 – COMPETÈNCIES LINGÜÍSTIQUES EN CATALÀ. OPCIONS DE RESPOSTA *PERFECTAMENT* I *BASTANT BÉ*. PAÍS VALENCIÀ, ZONA VALENCIANOPARLANT, ANYS 1989–2015. SIES/CEICE I AVL. PERCENTATGES.

Elaboració pròpia

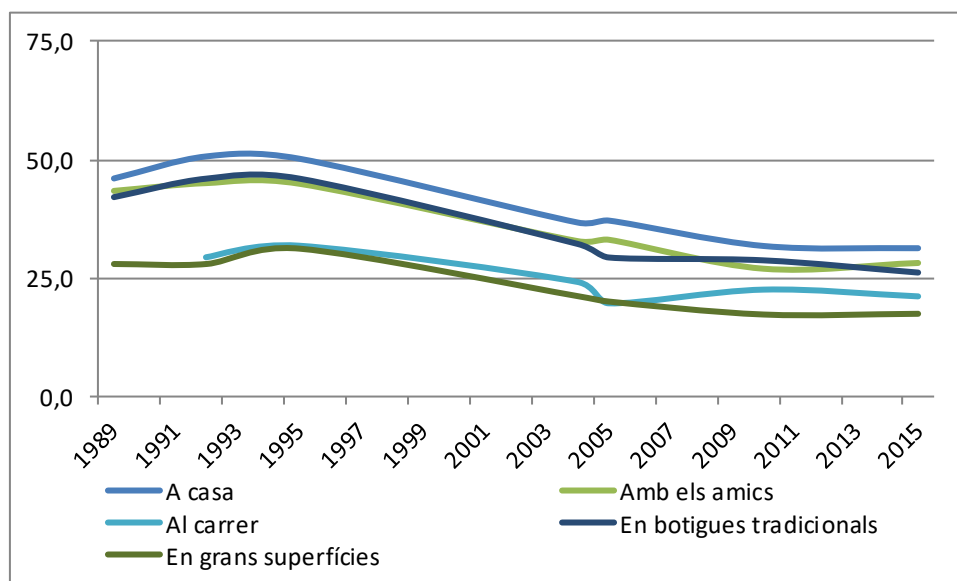
Usos lingüístics

En relació amb l'ús del català, el salt entre l'enquesta de 1995 i 2004 també va ser el més notable en tots els àmbits, ja que s'hi va sumar l'inici d'una etapa de decrement de l'ús del català amb un període d'una dècada sense noves recerques. Però el període entre les dues enquestes de 2004-2005 i la de 2010 va continuar sumant decrements en l'ús del català, tant en l'àmbit familiar (a casa), comunitari (amb els amics), com en els àmbits més socialment més distants, com les botigues, les grans superfícies o al carrer amb un desconegut. Ben al contrari, el període de 2010 a 2015 ha suposat una matisació en aquests decrements, amb variacions que

ja no solen superar els 3 punts percentuals. Els decrements en l'ús del català solen anar lligats amb increments en l'ús del castellà, més que no pas l'increment d'usos bilingües (indistintament) i l'ús d'altres llengües, contràriament al que ocorre en altres territoris. Vegeu-ho al Gràfic 11 i el Gràfic 12.

Així, el català té nivells de major ús en l'àmbit familiar i de proximitat, com a casa el 31,1% de la població (-0,5 punts percentuals des de l'enquesta de 2010), amb els amics el 28,2% (+1,2 punts), i en botigues tradicionals el 26,2% (-2,6 punts). Ben al contrari, en els àmbits socialment més distants, la presència de la llengua és menor, com a les grans superfícies (17,7% de la població usa el català, amb un increment de 0,2 punts durant el lustre) o al carrer amb desconeguts (21,2%, amb decrement de -1,4 punts).

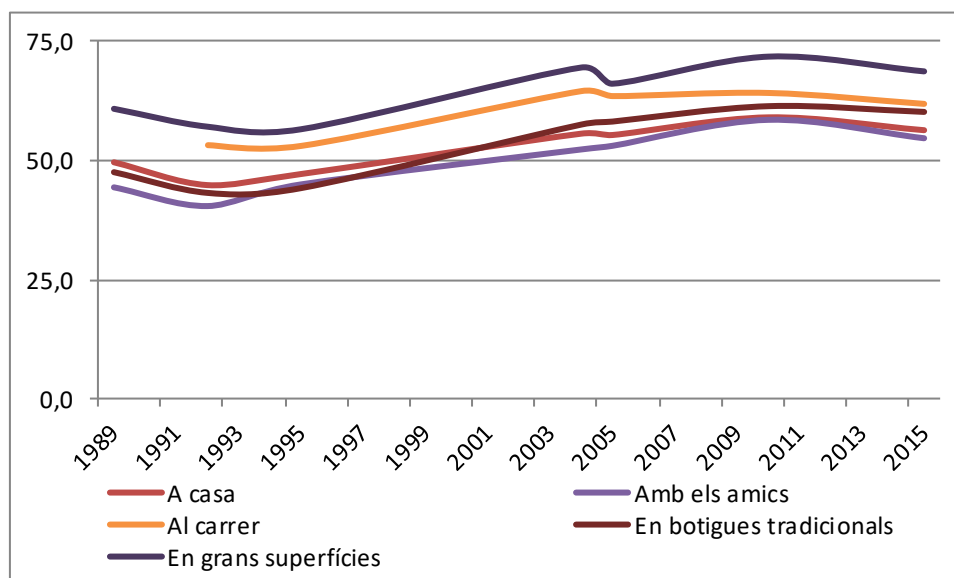
GRÀFIC 11 – ÚS DEL CATALÀ EN DIFERENTS ÀMBITS (A CASA, AMB ELS AMICS, AL CARRER AMB UN DESCONEGUT, A LES BOTIGUES I A LES GRANS SUPERFÍCIES). OPCIONS DE RESPOSTA AGRUPADES (*SEMPRE EN VALENCIÀ*, *GENERALMENT EN VALENCIÀ* I *MÉS EN VALENCIÀ QUE CASTELLÀ*). PAÍS VALENCIÀ, ZONA VALENCIANOPARLANT, ANYS 1989–2015. SIES/CEICE I AVL. PERCENTATGES.

Àmbits	Any						
	1989	1992	1995	2004	2005	2010	2015
A casa	45,8	50,5	50,0	36,5	37,0	31,6	31,1
Amb els amics	43,4	45,1	45,0	32,8	33,1	27,0	28,2
Al carrer amb desconeguts		29,5	31,9	24,2	19,7	22,6	21,2
En botigues tradicionals	42,1	46,0	45,9	32,2	29,4	28,8	26,2
En grans superfícies	28,2	28,2	31,4	21,4	20,3	17,5	17,7

Elaboració pròpia

GRÀFIC 12 – ÚS DEL CASTELLÀ EN DIFERENTS ÀMBITS (A CASA, AMB ELS AMICS, AL CARRER AMB UN DESCONEGUT, A LES BOTIGUES I A LES GRANS SUPERFÍCIES). OPCIONS DE RESPOSTA AGRUPADES (*SEMPRE EN CASTELLÀ*, *GENERALMENT EN CASTELLÀ* I *MÉS EN CASTELLÀ QUE VALENCIÀ*). PAÍS VALENCIÀ, ZONA VALENCIANOPARLANT, ANYS 1989–2015. SIES/CEICE I AVL. PERCENTATGES.

Àmbits	Any						
	1989	1992	1995	2004	2005	2010	2015
A casa	49,6	44,9	47,2	55,6	55,3	59,0	56,3
Amb els amics	44,2	40,3	44,9	52,2	53,0	58,4	54,6
Al carrer amb desconeguts		53,0	52,9	64,5	63,4	64,1	61,8
En botigues tradicionals	47,5	43,2	44,1	57,5	58,1	61,3	60,1
En grans superfícies	61,0	57,2	56,7	69,7	66,3	71,9	68,8

Elaboració pròpia

Cal tenir en compte que els canvis sociolingüístics del País Valencià, com en la resta de territoris, a més de relacionar-se amb canvis en les tendències netament sociolingüístiques, també solen estar íntimament relacionats amb els fluxos migratoris i les tendències demogràfiques. Així, entre l'enquesta de 2010 i la de 2015 la població nascuda als territoris de llengua catalana s'ha incrementat en 5,8 punts percentuals, s'ha reduït la població d'origen estranger en 3,2 punts percentuals, i la població amb menys de 10 de residència a la meitat, amb -5,9 punts. Part de l'aturada de les xifres negatives per al català, que en ocasions ha estat fins i tot remuntada, s'ha d'associar amb aquests canvis estructurals.

Caldria comptar amb explotacions més aprofundides de tota la sèrie d'enquestes per tal de fer una diagnosi més realista, en què es poguera destriar

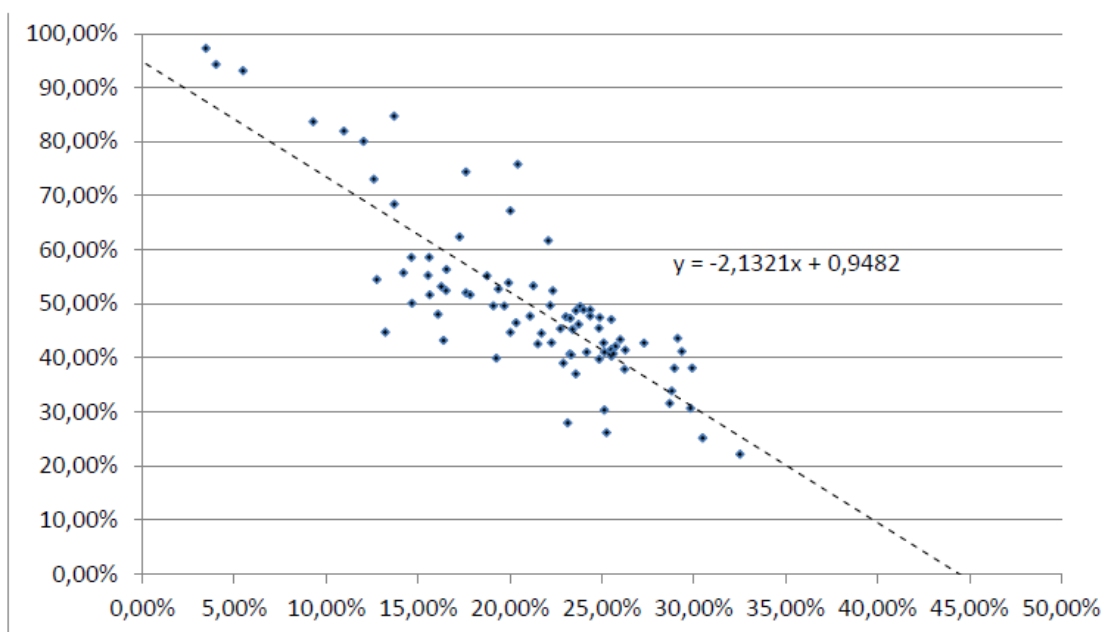
quina part dels canvis està vinculada a qüestions netament sociolingüístiques, i quina part està vinculada a canvis netament demogràfics. S'haurien de distingir en cada etapa, per tant, els canvis en el comportament i les competències lingüístiques de la població, d'aquells altres de caràcter estructural que tenen el seu origen en la demografia de la població, tals com la immigració i la (manca de) reposició natural de la població autòctona.

2.5.2. *Hernández i Dobon (2016) El tio Canya ha mort*

El sociòleg Francesc Hernández (2016) va publicar el llibre *El tio Canya ha mort. Notes sobre la mecànica sociolingüística del valencià*, en què amb intenció divulgativa feia una revisió dels estudis demolingüístics al País Valencià, i destacava algunes recomanacions que se'n podien extraure amb vista a la política lingüística.

En haver revisat la distància habitual entre els nivells de coneixement i els d'ús de les llengües, aprofundia en alguns resultats rellevants. En primer lloc tractava l'alta associació entre la proporció de població nascuda a l'estranger i les proporcions de coneixement oral de valencià dels 85 barris de València ciutat. Vegeu-ho al Gràfic 13.

GRÀFIC 13 – CONEIXEMENT ORAL DEL CATALÀ (VERTICAL) SEGONS LA POBLACIÓ ESTRANGERA (HORIZONTAL). BARRIS DE VALÈNCIA. PADRÓ DE 1996. LÍNIA I EQUACIÓ DE TENDÈNCIA (HERNÁNDEZ I DOBON, 2016, P. 35, GRÀFICA 3).

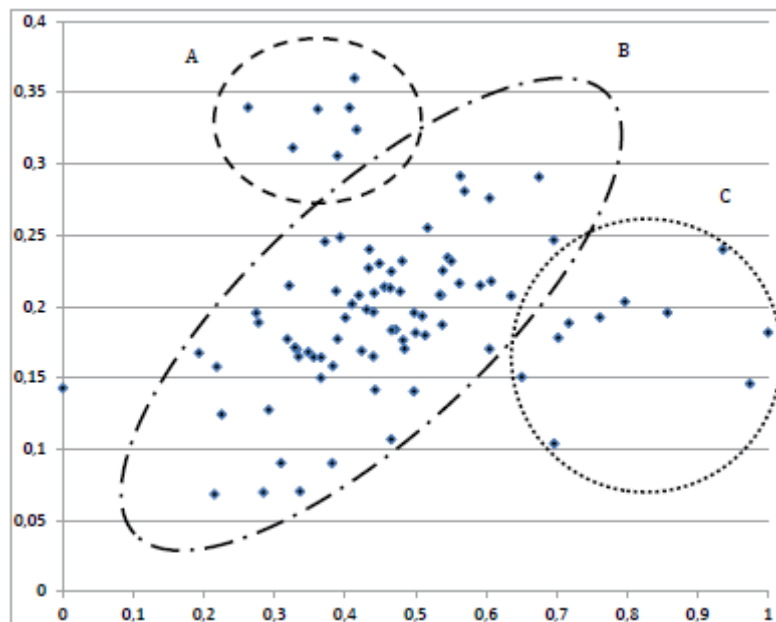

S'establia una relació molt intensa entre les dues variables ($r = -0,837$), i en aquesta relació, a més, la proporció de població immigrada tenia un impacte més intens que la seua pròpia proporció. Segons el nivell d'associació entre les dues variables, en un barri hipotètic sense població forana el nivell de coneixement no seria encara complet (94,8%) i en un hipotètic barri amb el 44,5% de la població nascuda a l'estranger el nivell de competència seria ja del 0%, també hipotèticament, a partir de la regressió lineal. Una anàlisi similar amb les dades de la penúltima enquesta del SIES, de 2010, a partir de la segmentació de la població en 12 grups segons el seu gènere i edat, obtenia una correlació similar ($r = -0,791$) entre els nivells de competència lingüística i la proporció de població del grup nascuda a l'estranger.

Els resultats del País Valencià també mostraven el que Hernández definia com *l'escolarització de la llengua*, perquè l'adquisició de les competències lingüístiques havia passat a tenir el seu pes fonamental als centres educatius, i ja no en l'àmbit familiar (*ib.*, p. 41). Així, tot i que en dos enquestes de 2002 i 2005 del CIS l'adquisició del valencià en la majoria de la població s'havia fet fora del sistema educatiu, sense un sistema reglat o en l'àmbit familiar, entre els adults nascuts a partir dels anys 70 el sistema educatiu era ja la institució central en l'adquisició de la llengua. Aquesta qüestió, però, tenia com a conseqüència que les generacions més joves aconseguien major competència lingüística que no pas les més velles. De fet, l'investigador parlava de *la mort del tio Canya* (*ib.*, 45 i ss.). Utilitzava el recurs de la cançó d'Al Tall, que relata un procés de substitució en tres generacions, en què l'avi, el tio Canya, és valencianoparlant amb una molt baixa competència en castellà, la segona generació és ja alfabetitzada en castellà i no transmet el valencià a la tercera generació, que, de resultes d'això, és monolingüe castellanoparlant. Hernández explicitava que aquella primera generació majoritàriament valencianoparlant ja no era la capa més vella de la piràmide de població, i també per l'efecte de l'escolarització de la llengua, la generació més jove tenia més competència que l'actual població vella, ja fortament castellanitzada.

Hernández també feia un assaig per analitzar el component socioeconòmic del coneixement escrit del català. L'investigador mostrava com, a pesar que aparentment no existia relació entre el valor cadastral mitjà dels barris i els seus nivells de coneixement escrit de la llengua, la relació existia.

GRÀFIC 14 – VALOR CADASTRAL MITJÀ NORMALITZAT (HORITZONTAL) I COMPETÈNCIA ESCRITA DELS MAJORS DE 10 ANYS (VERTICAL). BARRIS DE VALÈNCIA. PADRÓ DE 1996 (HERNÀNDEZ I DOBON, 2016, P. 62, GRÀFICA 7).

L'investigador observa que distingint entre tres tipologies de barris, la correlació sí que apareix. D'una banda hi havia els barris agrupats com a A al Gràfic 14, que correspondrien als barris semirurals, amb nivells cadastrals mitjans i baixos, on hi havia les cases populars antigues, i de l'altra els barris agrupats com a C, que correspondrien als barris amb valors cadastrals elevats. Si s'excloïa de l'anàlisi tant a les classes populars autòctones com a les classes altes, i se centrava en el grup central de barris (B), s'observa que hi havia una bona correspondència entre els nivells socioeconòmics i la llengua, i que un major nivell socioeconòmic s'associava amb major competència escrita del valencià.

Per això Hernández parlava del «sandvitx» del valencià. D'una banda, les classes populars estaven dualitzades entre les classes treballadores autòctones, amb nivells alts de competència, i els barris amb un alt flux d'immigració, associats a nivells baixos de competència. Tal com s'ascendia en l'escala social, el nivell de competència escrita era més i més alt. Però en l'altre extrem d'aquesta escala social hi havia el que l'investigador denominava «desafecció al valencià dels estrats socials més elevats». Les capes socials més altes tenien nivells de competència molt

més baixos del que els correspondria segons l'associació observada entre els diferents estrats de les classes mitjanes.

Així, la llengua disposava del seu màxim potencial en la classe mitjana, i el seu nivell de competència era superior tal com s'ascendia en l'escala social. Però aquesta vinculació entre capital cultural i capital econòmic quedava oculta en el «sandvitx» valencià, amb nivells baixos de competència en les classes populars, per efecte dels fluxos migratoris, i nivells també baixos en la classe social alta, per la «desafecció al valencià».

Finalment, també s'apuntava que, a pesar dels canvis sociolingüístics que havia sofert el País Valencià, bona part de la població del País Valencià tenia percepció que la situació era estàtica, i que estava estabilitzada. Amb tot, la població reticent a incrementar la presència del valencià era minoritària i, per tant, podria resultar acceptable per a bona part de la població l'exercici de polítiques lingüístiques més fermes.

Finalment, Hernández també feia diferents recomanacions en relació amb la recerca demolingüística, en què destacava que hi havia diferents buits en els estudis a l'abast per a avaluar la situació del País Valencià, que calia que les recerques disponibles tingueren una periodicitat regular, i que foren accessibles a la comunitat científica per a la seua explotació, a més d'adaptar-les en la zonificació geogràfica a la realitat sociolingüística del país.

2.6. Situació i evolució sociolingüística a les Illes Balears

2.6.1. *Enquesta d'Usos Lingüístics a les Illes Balears, 2014*

Els primers resultats de l'Enquesta d'Usos Lingüístics a les Illes Balears de l'any 2014, realitzada en conveni per la Direcció General de Política Lingüística de Catalunya i la Universitat de les Illes Balears (UIB), es van publicar en un article de Joan Melià (2015). L'estudi era una rèplica del que s'havia realitzat ja l'any 2004 (Melià Garí, 2009; Querol et al., 2007; Sorolla, 2011, p. 28 i ss.).

En relació amb la transmissió lingüística intergeneracional, aquests primers resultats de l'enquesta de 2014 només mostraven informació sobre la llengua parlada amb el fill més gran, i la llengua parlada amb el pare i la llengua parlada amb la mare sense agrupar (*ib.*, p. 67). Això no permetia dibuixar un perfil exacte sobre la transmissió lingüística familiar, com el que ja es podia realitzar a altres

territoris de llengua catalana, però sí que permetia fer-ne una aproximació. La xifra de població que parlava català (només o sobretot) amb el fill més gran era del 41,7%, la que parlava català (només o sobretot) amb el pare era el 40,0%, i amb la mare el 39,5%. Per tant, l'ús predominant del català amb el conjunt dels progenitors havia de ser inferior al 39,5%, tenint en compte el gruix que podien tenir les parelles lingüísticament mixtes. I l'ús predominant del català amb el conjunt dels fills també podia ser inferior al 41,7%. Però tot indicava que, si més no, la transmissió intergeneracional del català no estava retrocedint.¹⁷

A les Illes Balears, l'any 2014, els catalanoparlants inicials eren un grup de menor volum (37,9%) que els castellanoparlants inicials (48,6%), amb 11 punts de diferència. Els bilingües inicials eren el 3,6% de la població i els que parlaven altres llengües o combinacions assolien fins al 9,9 % de la població (*ib.*, p. 64, 69-70). Si es compara amb els resultats de la dècada anterior, la proporció de catalanoparlants inicials havia minvat en 4,7 punts percentuals, cosa que representava un decreixement de l'11% del seu volum. Vegeu-ho al Gràfic 15.

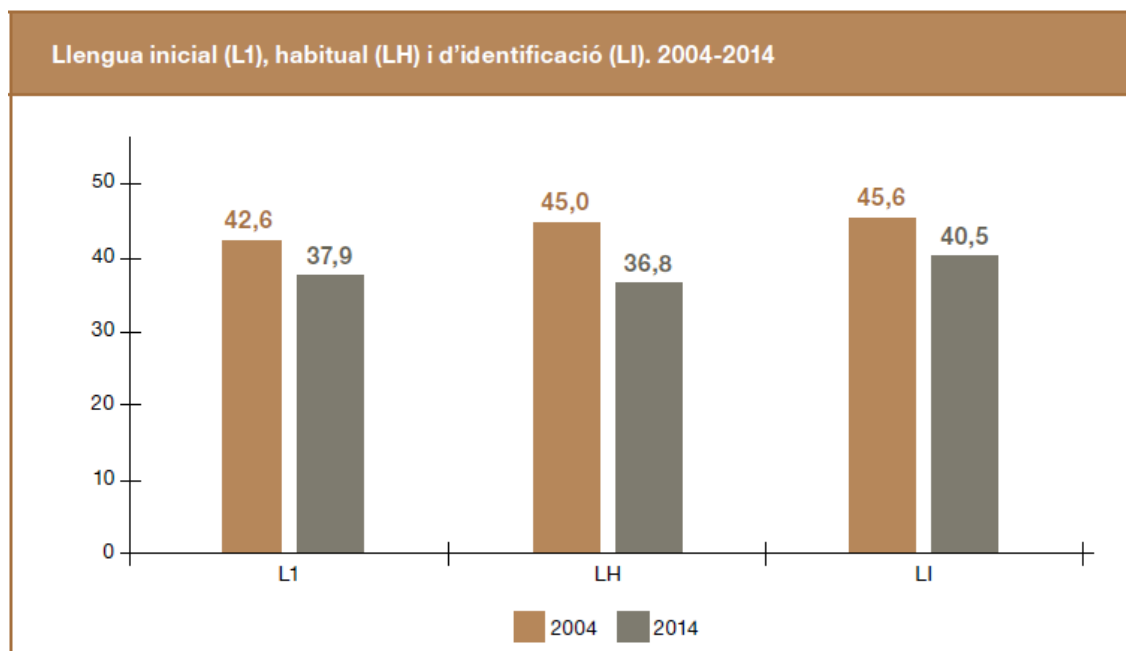
Com a indicador intraenquesta sobre la vitalitat de la llengua, si es comparava la proporció de població que tenia el català com a primera llengua i la que el tenia com a llengua d'identificació, es detectava que tant l'any 2004 com l'any 2014 el català obtenia valors d'atracció. Amb tot, si bé l'any 2004 aquesta diferència era de 3 punts percentuals, l'any 2014 la diferència era sensiblement menor, de 2,6 punts. Vegeu-ho al Gràfic 15.

En el cas de les competències lingüístiques, l'any 2014 declarava no saber parlar català un 19,5% de la població balear. Els valors eren menors entre la població autòctona (1,1%) i la població jove, de 15 a 29 anys (11,0%). Però eren especialment destacats en el grup d'edat de 30 a 44 anys (25,8%), i entre la població nascuda a la resta de l'Estat (34%) o a l'estranger (62,6%) (*ib.*, p. 65). A pesar que el 80,5% de la població balear sabia parlar català, una xifra que duplicava el nombre dels seus parlants inicials, només el 47,5% de la població

¹⁷ L'any 2004 la diferència entre l'ús del català amb tots els fills i l'ús del català amb el conjunt dels dos progenitors era de 7,0 punts (ITI = 0,07, ICL = 0,119) (Torres i Pla, 2007). És prudent no establir encara comparacions entre les dades de 2004 i les de 2014, per l'absència, encara, de resultats per al conjunt dels fills i el conjunt dels progenitors.

iniciava sempre o molt sovint les converses en català, una dada que era més baixa a Palma i a Eivissa (*ib.*, p. 67).

GRÀFIC 15 – LLENGUA INICIAL, LLENGUA HABITUAL I LLENGUA D'IDENTIFICACIÓ. ILLES BALEARS, 2004–14
(MELIÀ, 2015, P. 70, GRÀFIC 13).

En els usos lingüístics no s'hi observava diferències gaire extremades. La proporció de parlants inicials de català (37,9%) no era gaire allunyada dels percentatges d'ús predominant del català en àmbits amb major ús, com l'administració local (40,6%), el petit comerç (38,1%) o les entitats financeres (36,7%), o aquells amb menor ús, com el gran comerç (27,1%) o l'administració de l'Estat (28,1%). En els àmbits de major proximitat social, com les amistats i els veïns, l'ús era similar a la proporció de catalanoparlants inicials, amb un 34,3% i un 33,8% d'ús del català, respectivament, però com és habitual en àmbits amb molts interlocutors, amb un ampli ventall d'usos bilingües. A pesar de la reducció de la proporció de catalanoparlants inicials, al llarg de la dècada l'ús del català s'ha mantingut força estable, amb canvis lleugers. Finalment, en relació amb les actituds, la percepció generalitzada de la població balear era que la parla de les Illes Balears, el País Valencià, Andorra i Catalunya era la mateixa llengua, amb valors d'acord situats al voltant del 80%.

2.7. Situació i evolució sociolingüística a la Catalunya del Nord

2.7.1. *Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord, 2015*

El 2016 es publica un document d'explotació de l'Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord de l'any 2015 (EULCN15) (Generalitat de Catalunya, Institut Franco-català Transfronterer (IFCT), Universitat de Perpinyà, & Consell Departamental dels Pirineus Orientals, 2016), que era la segona onada de l'Enquesta ja realitzada una dècada abans (Querol et al., 2007; Puig i Moreno, 2007).

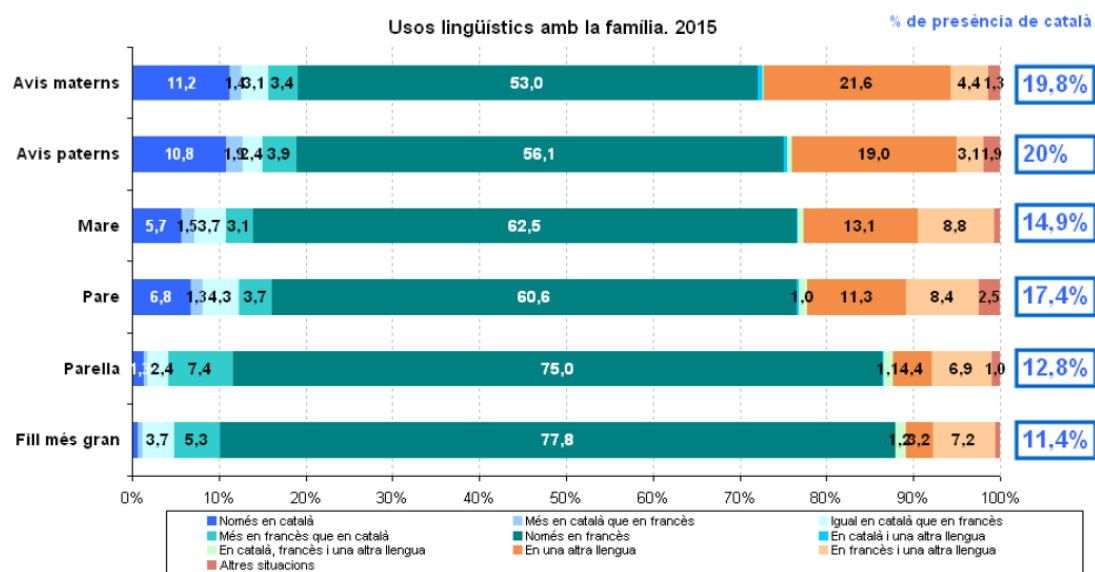
Un 12,7% de la població adulta de la Catalunya del Nord era catalanoparlant inicial (47.115 persones), ja fora com a llengua inicial en exclusiva (9,2%) o juntament amb el francès (3,5%). Les persones que declaraven ser competents en català eren el 35,4% (130.979 persones), i les que declaraven entendre'l, el 61% (225.445 persones). La proporció de població que sabia parlar el català s'havia mantingut relativament estable al llarg de la dècada, amb una reducció de 1,7 punts percentuals, però la proporció dels que l'entenien s'havia reduït en 4,3 punts.

La precarietat en què es mantenia la llengua a la Catalunya del Nord s'observava sobretot en la línia decreixent que es dibuixava en els usos familiars. L'ús predominant del català amb els avis paterns o els avis materns se situava al voltant del 12,5%, mentre que l'ús predominant amb el pare era del 8,1%, i amb la mare del 7,2%, i l'ús amb la parella i el fill més gran se situava al voltant de l'1%. Vegeu-ho al Gràfic 16. Tot i que les dades disponibles no agrupaven l'ús amb el conjunt dels progenitors i amb el conjunt dels fills,¹⁸ tot indicava que el trencament de la transmissió intergeneracional del català a la Catalunya del Nord continuava actiu en una intensitat similar, com en la dècada anterior (Torres i Pla, 2007), en què l'ús prioritari o combinat del francès amb el conjunt dels progenitors era el 9,5%, i amb el conjunt dels fills assolía el 3,5%.¹⁹

¹⁸ Vegeu la nota a peu de pàgina 17 per al mateix tipus de qüestió metodològica aplicada a les Illes Balears.

¹⁹ L'ITI era de -0,06, i l'ICL indicava que es perdia una mica més d'un terç dels efectius amb el trencament de la transmissió. Vegeu el significat de les sigles dels índex a la nota a peu de pàgina número 12.

GRÀFIC 16– USOS LINGÜÍSTICS AMB LA FAMÍLIA. CATALUNYA DEL NORD, 2015 (GENERALITAT DE CATALUNYA *ET AL.*, 2016, p. 7).

Els valors més baixos que 1% no apareixen al gràfic.

* Població que ha conegut els seus avis materns/paterns.

** Població que té o ha tingut parella.

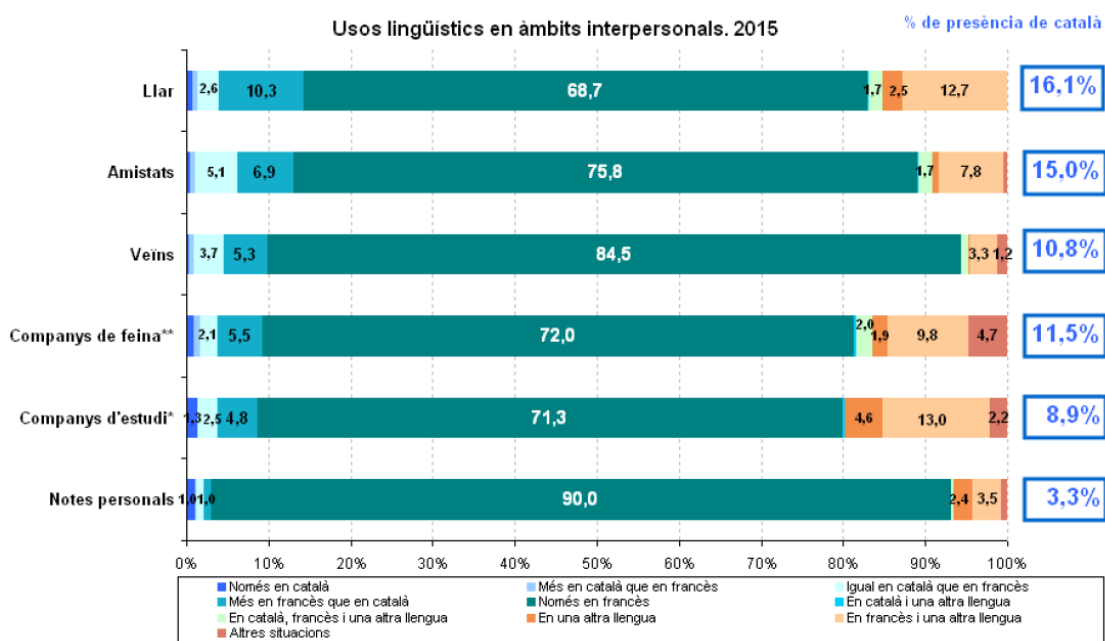
** Població que té fills o n'ha tingut.

Font: Generalitat de Catalunya, Consell Departamental dels Pirineus Orientals, Institut Franco-Català Transfronterer-UPVD, *Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord 2015*.

El 5,8% de la població de la Catalunya del Nord declaraven que la seua llengua habitual era el català, ja fora de forma predominant o combinada amb el francès. Aquesta xifra indicava l'àmplia distància en relació amb la competència declarada, i fins i tot, amb la proporció de catalanoparlants inicials, que eren molt superiors. Només els grups d'edat de més de 45 anys se situaven en mitjanes d'ús superiors a la de tota la població en general. L'ús de la llengua es concentrava en els àmbits de major proximitat social, com el familiar, el de les amistats i els veïns, únics espais on l'ús del català, encara que no fora predominant, se situava en el 10% de la població o per damunt. Vegeu-ho al Gràfic 17.

Amb tot, en alguns espais socials en què la presència del català era més important, i la interpel·lació social i institucional era més forta, la presència del català en l'ús de la població nord-catalana augmentava. Era el cas quan aquesta població visitava Catalunya (la del sud), en què un de cada cinc enquestats usava el català, encara que no fora de forma predominant.

GRÀFIC 17 – USOS LINGÜÍSTICS EN ÀMBITS INTERPERSONALS. CATALUNYA DEL NORD, 2015 (GENERALITAT DE CATALUNYA ET AL., 2016,P. 8).

Els valors més baixos que 1% no apareixen al gràfic.

* Població que està cursant estudis actualment

** Població ocupada

Font: Generalitat de Catalunya, Consell Departamental dels Pirineus Orientals, Institut Franco-Català Transfronterer-UPVD, Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord 2015.

En relació amb les actituds cap al català, en general bona part de la població (46,2%) percebia que actualment el català s'usava prou sovint (el 30,7 %) o molt (el 15,5 %). Tot i que bona part pensava que s'usava menys ara que fa cinc anys, l'opinió sobre l'evolució en els propers 5 anys estava més repartida entre els que pensaven que podia ser més favorable, d'estancament o recessiva. Així, una gran part de la població estava d'acord amb mesures de suport al català, tals com una televisió local en català, l'augment de la presència de la llengua en el sistema educatiu general, legislació específica de protecció de les llengües i presència del bilingüisme en l'espai públic. De fet, fins a un 57,9% de la població era favorable a la cooficialitat del català i el francès al Departament.

2.8. Situació i evolució sociolingüística a Andorra

2.8.1. *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra 2014*

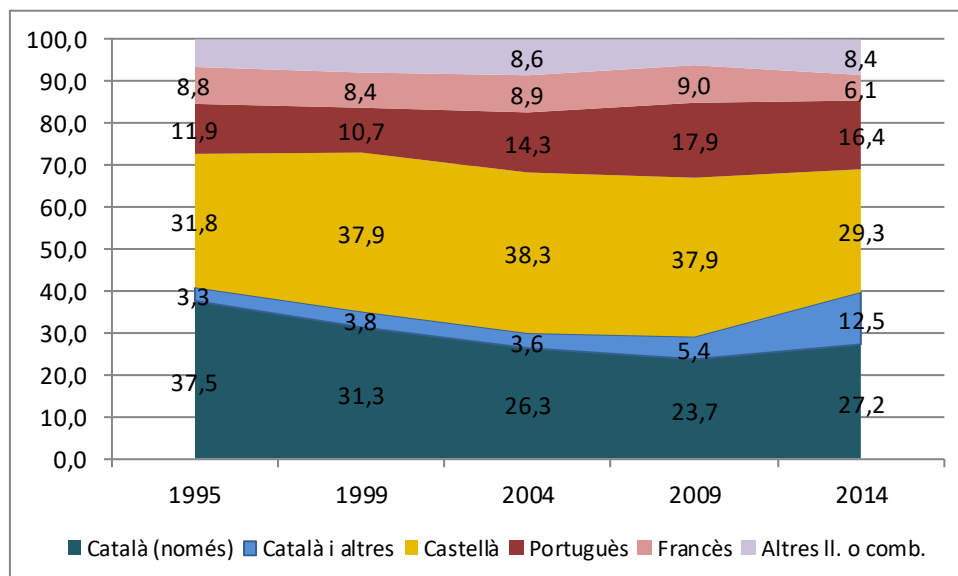
L'enquesta *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra 2014* segueix la sèrie de dades sociolingüístiques d'Andorra,²⁰ que és la segona més extensa dels territoris de llengua catalana, després de la valenciana. Els resultats dels anteriors estudis ja han estat tractats en altres informes, amb el seguiment longitudinal dels parlants inicials, les competències i la transmissió lingüística intergeneracional (Sorolla, 2012, p. 41 i ss.).²¹

Els catalanoparlants inicials (27,2%) són un grup sociolingüístic de volum similar ja al dels castellanoparlants inicials (29,3%), si bé el quinquenni anterior els castellanoparlants eren un grup força més gran. Els qui tenen el català i una altra llengua com a inicials (normalment el castellà) són un grup nodrit del 12,5% de la població. Els lusòfons han estabilitzat els seus efectius en el 16,4% de la població, i els francòfons continuen sent el quart grup sociolingüístic del país (6,1%). Els parlants d'altres llengües, o altres combinacions de llengües, agrupen el 8,4% de la població, bona part d'ells combinant el castellà amb altres llengües. Vegeu-ho al Gràfic 18.

²⁰ Les dades són cedides pel Govern d'Andorra per a la seua explotació en aquest INFORME. Volem agrair la bona predisposició en l'accés a les dades per part del Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans (CRES) <http://www.iea.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=35&Itemid=24> i el Servei de Política Lingüística d'Andorra <<http://www.catala.ad/>>.

²¹ L'enquesta de Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra de 2014 ha estat ponderada segons el passaport i l'edat de la població. Tal com en els tres últims estudis, segueix aquesta distribució de la població. Les dades de 1995 han estat reponderades per tal de seguir també aquest encaix (Sorolla, 2012, p. 42 nota a peu 41), i poden diferir d'altres resultats publicats del mateix estudi.

GRÀFIC 18 – LLENGUA INICIAL DE LA POBLACIÓ D'ANDORRA, DE L'ANY 1995 A L'ANY 2014. PROPORCIONS.

Font: Elaboració pròpia

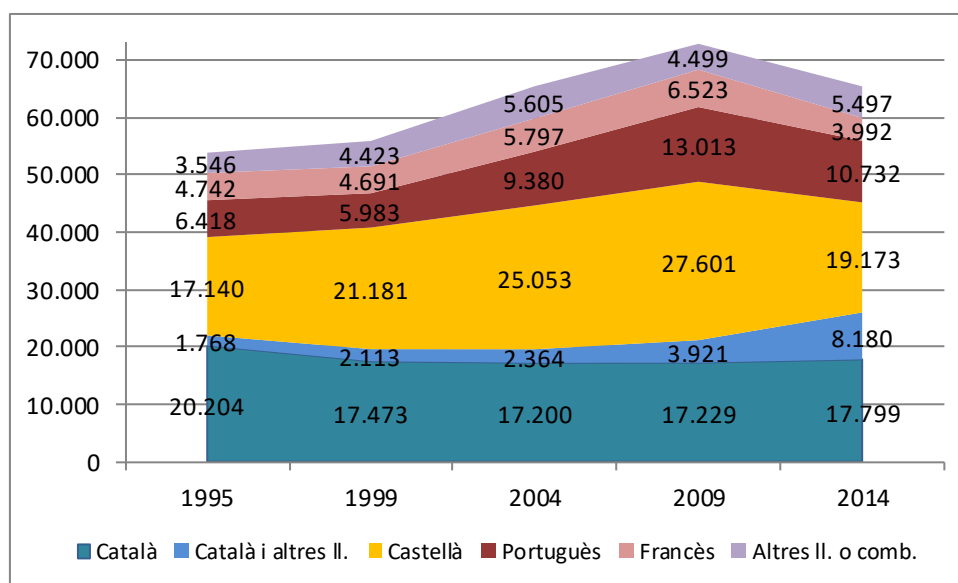
Durant les dues dècades en què es compta amb informació demolingüística a Andorra el grup catalanoparlant havia anat reduint el seu espai proporcional en la societat andorrana, encara que el seu volum en nombres absoluts era estable des de 1999, amb una xifra que rondava els 17.000 catalanoparlants inicials (*ib.*, p. 42 i ss.). En l'enquesta de 2014, per primera vegada s'ha aturat aquest decreixement proporcional, i s'ha incrementat la presència del català, encara que de forma moderada (3,5 punts percentuals més). Durant aquest últim quinquenni els dos canvis més rellevants que s'han produït ha estat que el volum dels castellanoparlants inicials s'ha reduït en 8,6 punts, i que els bilingües inicials s'han duplicat. Els lusòfons i parlants inicials d'altres llengües i combinacions han tendit a mantenir els seus volums, i els francòfons s'han reduït.

Aplicant aquestes proporcions a la població adulta resident a Andorra,²² els resultats apuntaven que, a pesar dels importants canvis demogràfics que ha sofert Andorra en l'últim quinquenni, la xifra de catalanoparlants inicials s'ha mantingut en 17.799 efectius com en els últims 15 anys, i que els canvis de les proporcions tenen més a veure amb el canvi demogràfic que no pas a canvis en la composició sociolingüística del país (Institut d'Estudis Andorrans. Centre de Recerca

²² Es té en compte el valor de 65.438 habitants de 15 i més anys (d'un total de 76.949 habitants) que es comptabilitza l'any 2014. Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Estadística del Govern d'Andorra.

Sociològica, 2015; Sorolla, 2012, p. 15-17). L'únic grup que durant el lustre incrementa els seus efectius en nombres absoluts és el dels bilingües inicials, que tenen el català i altres llengües (sobretot el castellà) com a inicials. La resta de grups redueixen els seus efectius: els castellanoparlants inicials -8.428 efectius, i els lusòfons i francòfons en més de dos mil efectius cadascun. Vegeu-ho al Gràfic 19.

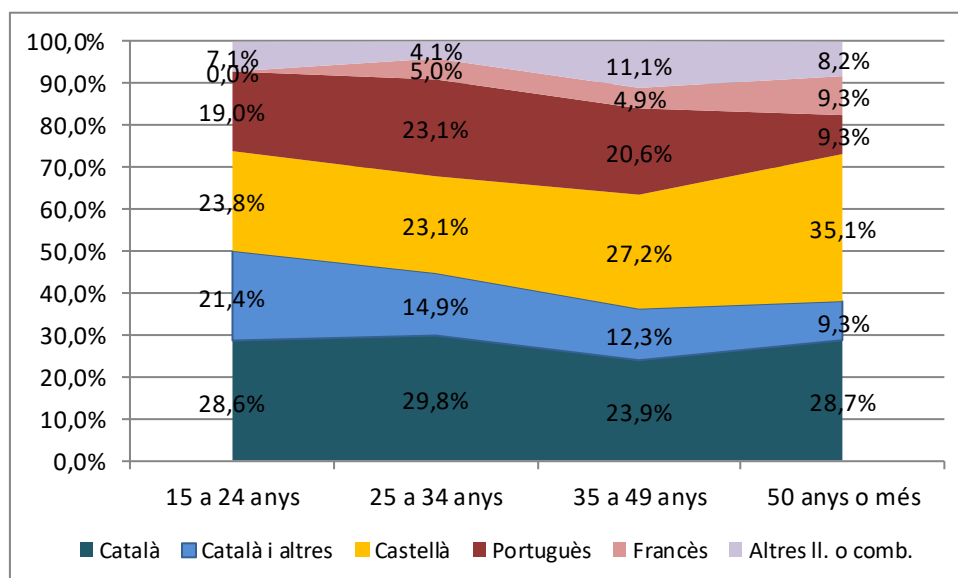
GRÀFIC 19 – LLENGUA INICIAL DE LA POBLACIÓ D'ANDORRA, DE L'ANY 1995 A L'ANY 2014. NOMBRES ABSOLUTS.

Font: Elaboració pròpia

Aquestes tendències són força consistents amb la distribució de llengües segons l'edat. Vegeu-ho al Gràfic 20. Entre la població més jove el volum de catalanoparlants inicials és similar al dels grups majors, de la mateixa manera que el volum dels catalanoparlants inicials s'ha mantingut estable al llarg dels anys. Ben al contrari, els castellanoparlants inicials són menys entre les generacions joves que no pas entre els majors de 50, en una evolució similar al decrement observat en l'últim estudi. També els bilingües inicials creixen entre els menors de 35 anys, i sobretot entre els menors de 25 anys, en què compten amb un volum similar al de castellanoparlants i lusòfons, i en què només els catalanoparlants destaquen una mica per sobre de la resta.

GRÀFIC 20 – LLENGUA INICIAL DE LA POBLACIÓ D'ANDORRA, SEGONS L'EDAT. ANY 2014. PROPORCIIONS.

Font: Elaboració pròpia

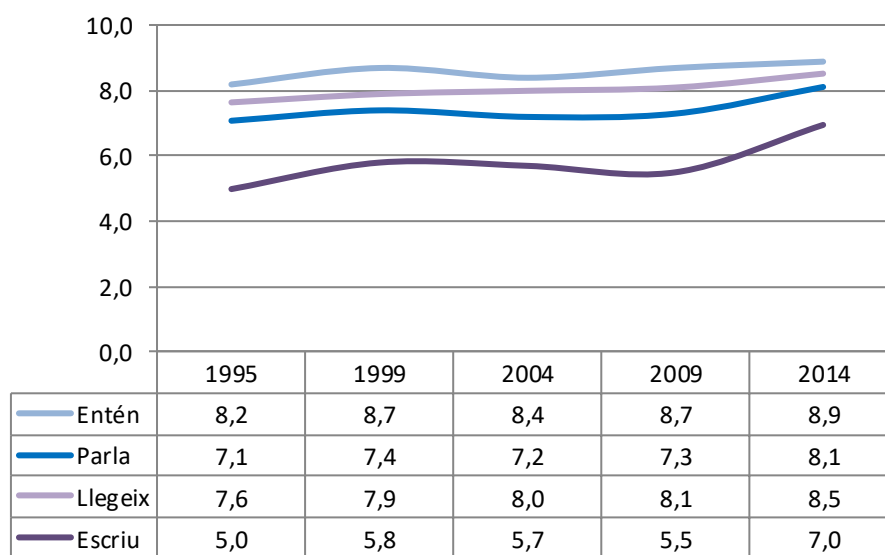
Durant el quinquenni també s'observava un salt important en les competències, especialment en les productives. Així, en l'escala de 10 punts d'autoavaluació que manejaven els enquestats, la capacitat de parlar el català se situava en 8,1 punts, amb 0,8 punts per damunt del lustre anterior, i la competència escrita en 7,0 punts, amb 1,5 punts per damunt. La capacitat d'entendre es mantenia força estable, amb 8,9 punts (0,2 per damunt) i la capacitat de llegir creixia una mica fins al 8,5 (0,4 més). Entre el grup més jove, de 15 a 24 anys, la competència era 9,6 punts quant a entendre, 9,5 quant a saber parlar i llegir, i 9,1 quant a saber escriure.

En relació amb la transmissió lingüística intergeneracional, Andorra és, juntament amb Catalunya, un dels dos territoris de llengua catalana amb nivells superiors d'atracció de nous parlants per la via familiar (Torres i Pla, 2007). I així ha continuat sent durant l'any 2014. Si bé són catalanoparlants inicials el 27,2% dels habitants, l'ús (exclusiu) del català amb els fills puja fins al 41,4%, amb una diferència de 14,2 punts percentuals favorables al català. Aquesta capacitat d'atracció del català té un valor equivalent al fet que una cinquena part dels qui no són catalanoparlants inicials han transmès el català als fills. Dues dècades abans, la diferència era de només 4,7 punts percentuals (tot i que els usos bilingües amb els

fills eren molt rellevants), i el volum dels no-catalanoparlants que adoptaven el català en l'àmbit familiar eren al voltant del 7,5%.²³ Vegeu-ho al Gràfic 22.

Així, tal com es pot observar en el Gràfic 23, el grup catalanoparlant inicial ha mantingut, i fins i tot ha augmentat, la transmissió de la llengua als fills, mentre que el grup castellanoparlant inicial ha vist ampliar la bossa dels qui decideixen transmetre el català als fills.

GRÀFIC 21 –COMPETÈNCIA LINGÜÍSTICA (ENTENDRE, SABER PARLAR, SABER LLEGIR I SABER ESCRIURE) DE LA POBLACIÓ D'ANDORRA, DE L'ANY 1995 A L'ANY 2014. PUNTUACIÓ EN UNA ESCALA DE 0 A 10.

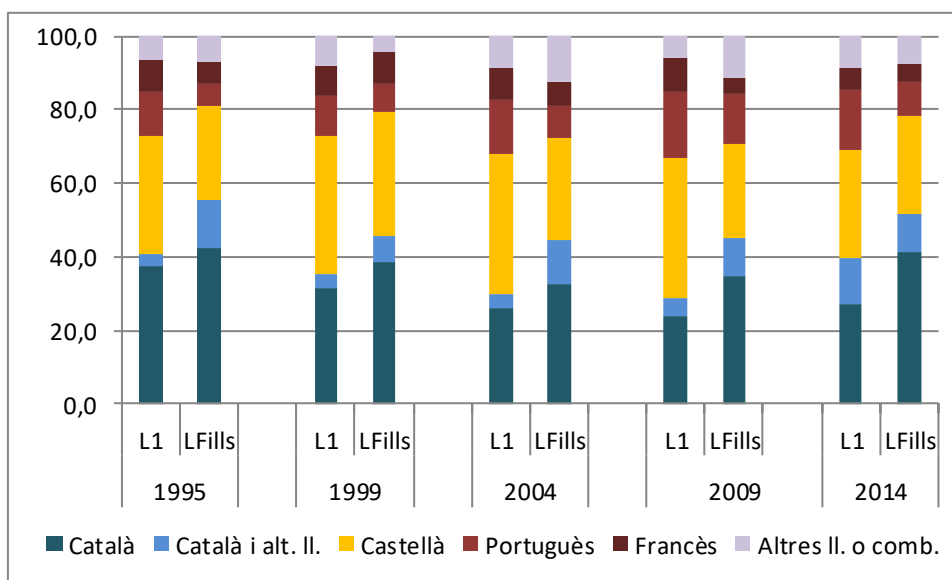
Font: Elaboració pròpia

²³ Els resultats sobre la transmissió lingüística ressenyats més amunt atenen només a l'ús exclusiu del català, tant per a la llengua inicial com per a la llengua amb els fills, sense incorporar els usos bilingües. La diferència percentual entre una variable i altra és equivalent a l'ITI, i la proporció del canvi segons la població sensible de canviar, és l'ICL. Vegeu les especificacions d'aquests índex a la nota 12, a peu de pàgina. Els índex ITI i ICL a Andorra s'han intensificat durant les dues dècades, desvetllant la major atracció del català en l'àmbit familiar:

	1995	1999	2004	2009	2014
ITI	0,047	0,074	0,062	0,110	0,142
ITI (bil.)*	0,146	0,108	0,144	0,163	0,119
ICL	0,075	0,107	0,084	0,144	0,195

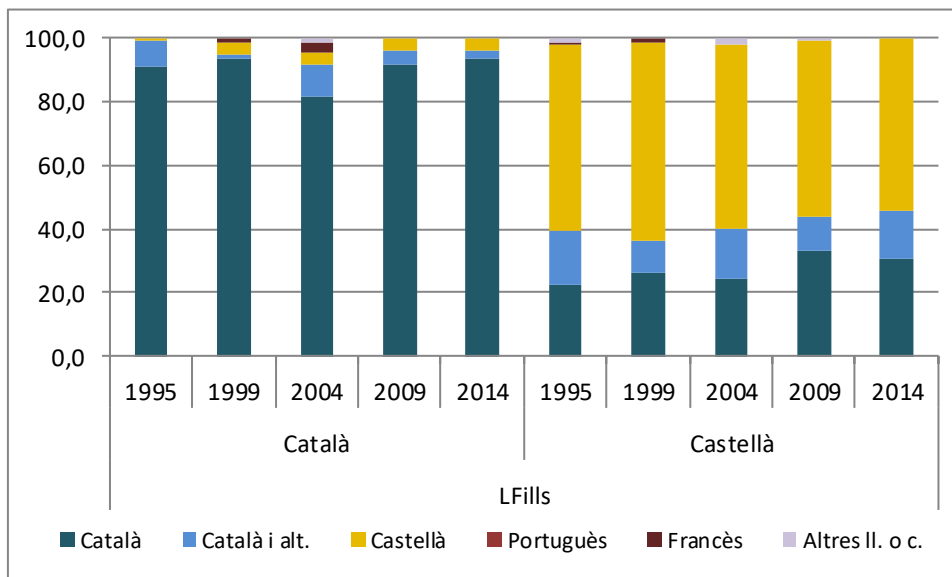
* L'ITI (bil.) incorpora els usos bilingües a l'anàlisi.

GRÀFIC 22 – LLENGUA INICIAL I LLENGUA PARLADA AMB ELS FILLS PER LA POBLACIÓ D'ANDORRA. DE L'ANY 1995 A L'ANY 2014. PERCENTATGES.

Font: Elaboració pròpia

GRÀFIC 23 – LLENGUA QUE TRANSMETEN ALS FILLS LA POBLACIÓ D'ANDORRA, SEGONS SI ELS ENQUESTATS SÓN CATALANOPARLANTS O CASTELLANOPARLANTS INICIALS. DE L'ANY 1995 A L'ANY 2014. PERCENTATGES.

Font: Elaboració pròpia

2.9. Situació i evolució sociolingüística a la Franja

2.9.1. Enquesta d'Usos Lingüístics a la Franja, 2014

En relació amb la Franja també es van publicar els primers resultats de l'Enquesta d'Usos Lingüístics a la Franja, de l'any 2014, promoguda des de la

Direcció General de Política Lingüística de Catalunya, en col·laboració amb investigadors de la Universitat de Saragossa (Sorolla, 2015b). L'estudi era comparable amb el que van desenvolupar l'any 2004 conjuntament la Generalitat de Catalunya i el Govern d'Aragó (Sorolla, 2005, 2014b).

De forma general, es caracteritzava la Franja com un territori que, una dècada enrere, tenia dinàmiques contraposades. S'hi combinaven tendències que situaven el territori en les condicions més favorables, juntament amb altres que el definien amb forts estancaments i, fins i tot, retrocessos. Però l'última enquesta del territori contrastava que els fluxos demogràfics de la dècada anterior, que havien afectat tots els territoris de llengua catalana, a la Franja havien tingut com a efecte incrementat la població al·lòctona en 17,6 punts percentuals. I, a més, el grup catalanoparlant inicial s'havia reduït ja a només la meitat de la població. A més, el territori no era ja el que tenia més competència oral del català, amb un 19,8% de població que declarava ara no saber-lo parlar (8,4 punts més que una dècada endarrere), i un 5,9% que declarava no entendre'l.

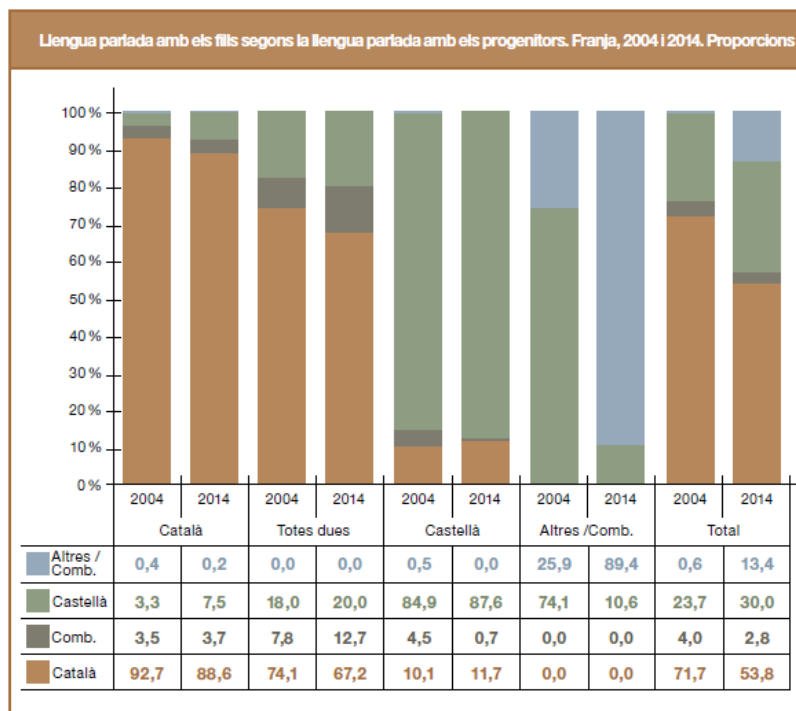
Entre els indicadors de la vitalitat de la llengua, s'observava que la transmissió intergeneracional de la llengua continuava situant-se entre l'estabilitat i l'estancament. La proporció de població que usava el català amb els progenitors (52,8%)²⁴ era similar a la de la població que l'usava amb els fills (53,8%). Durant l'última dècada ambdós valors s'havien reduït en uns 18 punts, i la reducció havia estat similar als valors en què s'havia incrementat la població al·lòctona. L'estabilitat en la transmissió intergeneracional havia continuat tenint xifres positives, però properes a zero.²⁵ De fet, l'anàlisi més aprofundida ens indicava que s'havien produït alguns canvis en la transmissió familiar, que podien comportar canvis estructurals de major rellevància en un futur. Si bé en ambdós estudis la capacitat de transmissió de la llengua en àmbit familiar era similar, tant entre catalanoparlants com castellanoparlants, del voltant del 90%, l'any 2004 era superior per als catalanoparlants (92,7%) que no pas entre els castellanoparlants

²⁴ Prenem com a referència les dades de 2014 comparables amb les de l'estudi de 2004 (Sorolla, 2015b, p. 83).

²⁵ L'ITI de 2004 a la Franja era de 0,013, i transmetien el català un 4,4% dels qui no el parlaven amb els seus progenitors (ICL). L'ITI de 2014 era de 0,010, i transmetien el català un 2,1% dels qui no el parlaven amb els seus progenitors (ICL).

(84,9%), però en el cas del català l'any 2014 s'havia reduït al 88,6%, i en el cas del castellà havia augmentat fins a superar-la lleugerament (87,6%). Vegeu-ho al Gràfic 24.

GRÀFIC 24 – LLENGUA PARLADA AMB ELS FILLS SEGONS LA LLENGUA PARLADA AMB ELS PROGENITORS. FRANJA, 2004–14 (SOROLLA, 2015B, P. 86, GRÀFIC 18).

L'altre gran indicador de la vitalitat de la llengua, amb la diferència entre la llengua inicial i la llengua d'identificació de la població, indicava que la major part de catalanoparlants s'identificaven amb la seua llengua inicial, en unes proporcions similars a les que ho feien també els castellanoparlants. En relació amb l'ús general del català, s'havia reduït, i deixava de mantenir l'hegemonia que tenia una dècada endarrere, per passar a tenir el català i el castellà unes proporcions similars d'ús (49,9% i 46,5%, respectivament), i amb fins a una quarta part ja de la població que no usava mai el català.

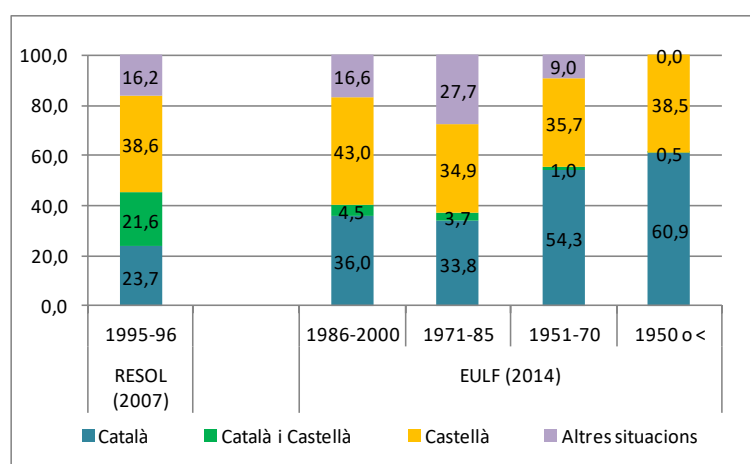
Finalment, la notícia favorable al català era en relació amb les denominacions donades a la llengua. En l'última dècada, carregada de l'activitat parlamentària per revertir el reconeixement legal del català, havia augmentat l'ús espontani del terme acadèmic *català* en 25,0 punts percentuals, fins a assolir la primera posició

(44,6%), per davant de les denominacions pejoratives (com *xapurriau*) i localistes (com *fragatí*).

2.9.2. N. Sorolla (2016) Tria de llengües i rols sociolingüístics a la Franja

Natxo Sorolla (2016) va defensar la tesi doctoral sobre les tries lingüístiques entre preadolescents a la Franja, a partir d'un treball de camp amb 245 alumnes de 6è de primària de les dues comarques més poblades, el Baix Cinca i la Llitera. S'observa que el català quedava minoritzat demogràficament, pel fet que ja no era la llengua hegemònica entre els nascuts a mitjan anys 90, i els castellanoparlants inicials eren el grup majoritari entre els jòvens (38,6%), seguit dels catalanoparlants inicials (23,7%) i bilingües inicials (21,6%), i un gruixut nombre d'al·loglots inicials (16,2%). Vegeu-ho en el Gràfic 25. En aquesta població preadolescent, més que no pas en la població adulta, es detectaven canvis més intensos en la transmissió lingüística familiar, però aquestes fluctuacions no sempre tenien com a conseqüència el retrocés de la llengua en l'àmbit familiar (*ib.*, p. 242 i ss.).

GRÀFIC 25 – LLENGUA INICIAL DELS ALUMNES DE RESOL07 COMPARADA AMB LA LLENGUA INICIAL DE LA POBLACIÓ DEL BAIX CINCA I LA LLITERA SEGONS L'EDAT A EULF03. PERCENTATGES. EULF14 I RESOL07 (*ib.*, p. 243).

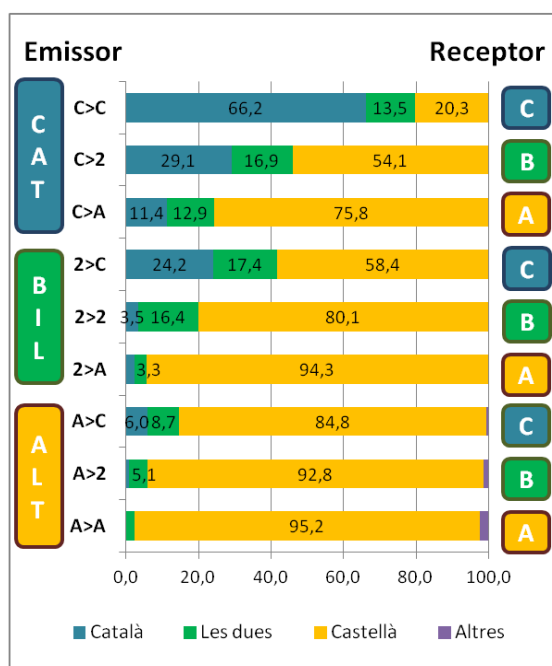

La recerca aprofundia en les tries lingüístiques que els alumnes feien entre ells, mitjançant l'anàlisi de les interaccions entre companys de classe, que és on es detectaven símptomes de substitució lingüística (*ib.*, p. 264 i ss.). La llengua havia

deixat de ser el vehicle de comunicació central i hegemònic en les relacions entre els preadolescents, i el castellà era la llengua majoritària en les seues interaccions. De mitjana cada alumne mantenia un 70,8% d'interaccions en castellà, només un 17,1% en català, i un 11,5% en les dues llengües. Aquest ús reduït del català entre companys de classe es relacionava amb la minorització demogràfica del català.

Però els punts de major feblesa s'observen en aprofundir en l'anàlisi de les tries lingüístiques entre alumnes. Només entre alumnes que parlen en català amb els dos progenitors (catalanoparlants familiars) es produïa una majoria d'interaccions en català (el 66,2% de les interaccions). Però fins a un 20,3% d'interaccions es produïen només en castellà. Així, el castellà s'havia introduït com a llengua d'interacció fins i tot entre els alumnes que només utilitzaven el català amb els progenitors. En el cas dels alumnes que usaven les dues llengües amb els progenitors, el castellà era ja la llengua més quotidiana d'interacció, fins i tot quan interactuaven amb catalanoparlants familiars (al voltant del 55% d'aquestes interaccions eren en castellà), i les interaccions entre bilingües familiars eren, en general, només en castellà (80,1%). Per als alumnes castellanoparlants i al·loglots familiars les interaccions eren molt majoritàriament en castellà, també quan interactuaven amb catalanoparlants familiars. Vegeu-ho en el Gràfic 26.

GRÀFIC 26 – LLENGUA UTILITZADA EN LA RELACIÓ SEGONS LA LLENGUA PARLADA AMB ELS PROGENITORS PELS PARTICIPANTS. RESOL07. 6È DE PRIMÀRIA. PERCENTATGE.

C = català, B i 2 = les dues, A = castellà o altres llengües o combinacions.

En l'anàlisi s'hi observa que les tries lingüístiques eren coherents amb unes pautes de comportament, i s'estudiava els *rol sociolingüístic* que cada alumne desenvolupava, a partir del seu comportament, la seua posició sociolingüística i les expectatives de comportament que esperava el grup. La classificació distingia dos grans grups: els catalanoparlants, que usaven entre ells el català, i els castellanoparlants, que entre ells usaven el castellà. En aquest cas, els castellanoparlants eren el 65,7% dels alumnes, que majoritàriament mantenien la llengua també amb els catalanoparlants, i els catalanoparlants eren el 34,3% dels alumnes.

En veure la composició d'aquests grups s'observa que fins a una quarta part dels qui parlaven només català amb els dos progenitors, i la major part dels bilingües familiars, desenvolupaven rols castellanoparlants, això és, funcionaven com a castellanoparlants amb els seus companys, a pesar de tenir el català com a llengua familiar. Ben al contrari, eren minoritaris els casos d'alumnes que no havien adquirit la llengua en l'àmbit familiar i que desenvoluparen rols catalanoparlants.

L'estudi, doncs, apuntava que entre la generació jove nascuda a mitjan anys 90, a les comarques més poblades de la Franja, el català no només es trobava demogràficament minoritzat. L'ús del català no només era perifèric en les interaccions, sinó que el castellà havia penetrat fins i tot com a llengua d'interacció entre catalanoparlants familiars, per la qual cosa s'apuntava l'inici del trencament del català com a llengua endogrupal i, per tant, emergia un dels mecanismes més rellevant en l'inici de la substitució lingüística.

2.9.3. *Anna Currubí. Estudi del català al Matarranya*

Anna Currubí (2017) presentà l'any 2015 un treball final de grau al Matarranya amb objectius i metodologia similars als de Sorolla (2016). La recerca apuntava que la situació sociolingüística a la banda sud de la Franja no era equiparable a la de la zona central del territori. Així, la major part dels alumnes estudiats eren catalanoparlants familiars (56,1%) o bilingües familiars (15,8%). Els al·loglots familiars eren un grup gruixut (19,3%), i els castellanoparlants familiars, el 8,8% del total. També l'ús del català era majoritari entre aquests alumnes, la majoria

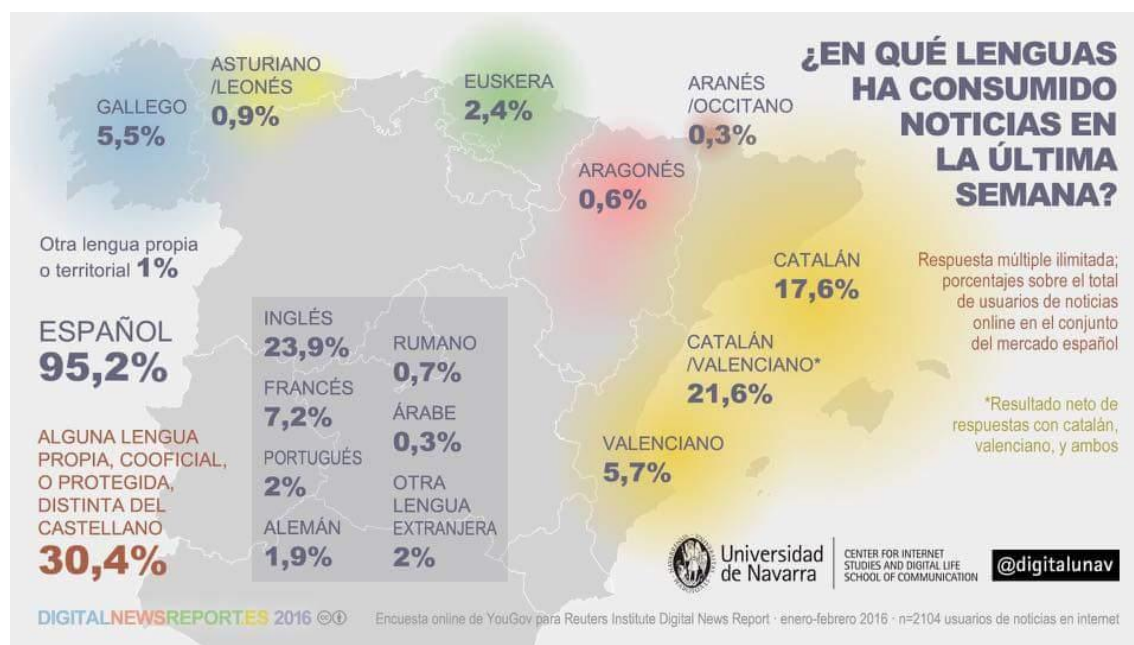
dels quals desenvolupaven rols catalanoparlants (70,2%), mentre que una mica més d'una cinquena part d'ells (29,8%), rols castellanoparlants.

2.10. Altres estudis

2.10.1. Llengua de consum de notícies en línia

Un estudi, d'àmbit de l'Estat espanyol, obtenia resultats sobre la llengua de consum de notícies en línia durant l'última setmana (Negredo, Vara-Miguel, & Amoedo, 2016). Segons la recerca, feta a la Universitat de Navarra, havia consumit notícies en català fins a un 21,6% de la població de l'Estat espanyol. El consum en altres llengües pròpies a tot l'Estat sumava fins a un 30,4%, amb un 5,5% en gallec, 2,4% en basc, 0,9% asturià, 0,6% aragonès i 0,3% occità. Els qui no n'havien consumit en castellà ascendien al 4,8% de la població de l'Estat. Pel que fa a consum en altres llengües, el 23,9% ho havia fet en anglès, el 7,2% en francès, el 2% en portuguès, l'1,9% en alemany, el 0,7% en romanès i el 0,3% en àrab. Vegeu-ho a la Il·lustració 1.

IL·LUSTRACIÓ 1 – LLENGUA DE CONSUM DE LES NOTÍCIES EN LÍNIA SOBRE EL TOTA DE POBLACIÓ A L'ESTAT ESPANYOL (NEGREDO ET AL., 2016, P. 80).

Pel que fa al seu perfil, els ciutadans de l'Estat que consumeixen en llengües pròpies solien estar més interessats per la informació geogràficament propera, la sanitat, l'educació, la informació internacional, política, ecologia, cultura i notícies

esportives. També solien consumir periòdics en paper, i televisió i ràdio en línia, per sobre de la mitjana. Ben al contrari, tot i l'oferta existent en llengües pròpies per a la ràdio convencional, aquests usuaris no en tenien un consum diferencialment superior. Els qui consumien en llengües pròpies a l'Estat estaven més disposats a pagar pel consum de notícies en línia, o ja ho feien. I els qui s'informaven en català destacaven per consumir més canals d'informació contínua, com el 3/24. Els qui s'informaven en gallec i basc, feien major consum de mitjans natius digitals i blogs.

D'altra banda, els qui s'informaven en llengües estrangeres consumien més informació internacional, econòmica i cultural. La major part dels qui llegien notícies en anglès tenien menys de 45 anys, mentre que la meitat dels qui s'informaven en francès en tenien més de 55. Els qui consumien en anglès o francès solien fer ús de les plataformes en línia per a informar-se, compartir i comentar notícies (Facebook, Whatsapp, Twitter i Youtube).

2.11. Conclusions: fortaleeses, debilitats, amenaces i oportunitats de la llengua catalana

Sintetitzar la situació demolingüística de la llengua catalana no és una tasca simple. El diagnòstic, lluny de ser unívoc, cal adequar-lo a les múltiples realitats de la llengua catalana. Per començar, cal atendre les diferents realitats dels vuit territoris on és llengua històrica. Però en cada territori conviuen realitats diferents, diverses segons les regions, i els grups socials que s'atén. Vegeu-ne una síntesi a la Taula 2

2.11.1. Factors estructurals negatius

El context socioeconòmic de la dècada dels anys 2000 va dibuixar un panorama amb una **arribada molt important de població al·loglota** a tots els territoris de llengua catalana que, a diferència de les anteriors onades migratòries, va impactar amb una intensitat similar a àrees rurals, urbanes, costaneres o de l'interior. En només una dècada aquests fluxos van incrementar en una cinquena part la població dels territoris de llengua catalana. Les conseqüències sociolingüístiques van ser més que palpables. En els territoris on la llengua catalana mantenia una

situació relativament estable, el procés demogràfic feia endarrerir la posició del català. En els territoris on la llengua mantenia dinàmiques internes d'atracció, el procés demogràfic les superava en intensitat, i acabaven diluint-se en xifres proporcionals negatives. I no cal dir que allà on el català ja tenia dinàmiques sociolingüístiques de retrocés, els fluxos migratoris van sumar el seu impacte a les tendències sociolingüístiques heretades. Un dels exemples més visibles durant l'última dècada ha estat el de la Franja, on la població al·lòctona s'ha incrementat en 18 punts percentuals, amb les conseqüències sociolingüístiques a mitjà termini que s'hi associen.

Però no només els fluxos migratoris afectaven la situació sociolingüística de la llengua catalana. Les **tendències demogràfiques** de llarg abast també estaven imbricades en l'evolució de la comunitat lingüística. Les noves generacions d'autòctons eren quantitativament més minses que les generacions velles d'autòctons que reemplaçaven. Per tant, numèricament, els catalanoparlants autòctons, com els castellanoparlants autòctons, reduïen el seu volum en termes generals, i així es visualitzava, per exemple, a Catalunya, on el volum en nombres absoluts de catalanoparlants inicials s'havia reduït, per més que els dos grups tenien unes proporcions similars en les cohorts joves d'autòctons.

2.11.2. Factors estructurals positius

La crisi econòmica que va esclatar l'any 2008 va comportar un augment de les taxes d'atur, que l'any 2013 van arribar al seu màxim, amb una quarta part de la població activa a l'atur. Aquestes dinàmiques també tenien el seu impacte en els fluxos demogràfics, i l'any 2012 es va marcar el màxim històric de població, que veure establitzat el volum, i fins i tot va veure's reduïda en algun centenar de milers de persones els anys posteriors. D'igual manera que la bonança econòmica anterior va anar lligada amb fluxos de migració molt intensos, que afeblien la realitat sociolingüística de la llengua catalana, la recessió econòmica anava lligada amb **l'aturada d'aquests fluxos migratoris**, que consolidaven la població dels territoris de llengua catalana, permetien establitzar els espais d'integració, i, allà on tenien lloc, podien deixar sobreeixir les dinàmiques internes que eren favorables a la llengua. O, si més no, permetien mantenir certa estabilitat en altres sectors. En un futur estudis més aprofundits permetran disgregar fins a quin punt

els canvis sociolingüístics que es produeixen als diferents territoris vénen donats per les dinàmiques demogràfiques o bé per les dinàmiques sociolingüístiques, però els canvis en la composició de la població de ben segur han estat implicats en l'estabilització i millora dels resultats a territoris com Andorra i el País Valencià. En tot cas, estudis com els realitzats al País Valencià desvelen també que el potencial de la llengua catalana resideix en la classe mitjana, i el coneixement de la llengua s'associa amb l'ascens social.

2.11.3. Factors interns negatius

La llengua catalana compta amb espais de feblesa, com les bosses de població que **no saben parlar** el català, o fins i tot no l'entenen, arreu dels territoris. També compta amb algunes altres realitats analitzades a Catalunya, com ara **les noves generacions catalanoparlants inicials que fan menor ús del català** que no les generacions velles que reemplacen, o les noves generacions castellanoparlants inicials, que fan major ús bilingüe que no les generacions velles que reemplacen. Consegüentment, es produeix una reducció de l'ús exclusiu del català i un augment dels usos bilingües, allà on les generacions més grans feien un ús més exclusiu d'una llengua o altra. Però a més, en alguns sectors, **l'ús del català s'ha afeblit durant l'última dècada**. Un dels casos més palpables és la reducció de l'ús del català a Catalunya. Aquest decrement ha superat, fins i tot, l'estricta reducció del nombre absolut de catalanoparlants inicials, perquè la població autòctona de mitjana edat (catalanoparlant o castellanoparlant) ha reduït l'ús del català, especialment a l'Àmbit Metropolità de Barcelona i durant el primer quinquenni. De fet, l'ús exclusiu del català s'ha reduït sobretot en alguns sectors, possiblement per la reconfiguració del personal i l'afebliment de la disponibilitat lingüística, com el de les botigues de proximitat, els metges, els bancs i els centres comercials. També a Catalunya es detectaven alguns símptomes d'afebliment de la important capacitat d'atracció familiar del català, sobretot entre població nascuda a la resta de l'Estat.

En altres territoris, com la Franja, s'ha vist com la pèrdua de l'hegemonia demolingüística del català no només s'ha traduït en canvis en la presència del català, sinó que s'han detectat canvis en dinàmiques centrals, com l'erosió del català com a llengua endogrupal entre adolescents catalanoparlants i/o bilingües familiars.

2.11.4. *Factors interns positius*

No es pot obviar que les dinàmiques internes d'atracció de la llengua catalana existeixen en diferents territoris i sectors. S'observen **dinàmiques sociolingüístiques favorables** a la llengua catalana a Andorra, Catalunya, o les Illes Balears, i fins i tot el País Valencià. Aquestes dinàmiques no són sempre clares i unidireccionals, varien segons el moment, però, en definitiva, són favorables. Les dinàmiques, no sempre presents arreu, poden ser pels nivells de competència que multipliquen els parlants inicials de la llengua, sobretot en població jove, d'atracció de nous parlants per la via familiar, la proporció de població que té el català com a llengua d'identificació sense ser-ne la seua llengua inicial, o el major ús de la llengua en àmbits públics que no pas en àmbits familiars. Fins i tot en territoris on algunes tendències sociolingüístiques s'han naturalitzat les fortaleeses hi són presents. L'aprovació de polítiques lingüístiques de promoció del català a la Catalunya del Nord, o l'ús de la llengua en contextos més favorables, així com l'augment de la denominació de *català* per a la llengua a la Franja, en són un símptoma.

TAULA 2 – OPORTUNITATS, FORTALESES, AMENACES I DEBILITATS QUE ES DESPRENEN DELS ÚLTIMS ESTUDIS DEMOLINGÜÍSTICS ALS TERRITORIS DE LLENGUA CATALANA.

	Positiu	Negatiu
Extern	Oportunitat - Aturada dels fluxos migratoris (TLC) - Potencial de la llengua catalana en la classe mitjana (PV) - Recuperació de volum demolingüístic (Ad)	Amenaça - Fluxos migratoris que sobrepassen les tendències internes (TLC) - Natalitat i reemplaçament (TLC)
Intern	Fortalesa - Dinàmiques internes favorables al català: adquisició i coneixement ampli i entre jòvens (Ad, Ct, PV, IB), transmissió (Ad, Ct, IB), L1-LIid (Ad, Ct, PV, IB), major ús en àmbits públics (Ad, Ct) - Afavoriment de polítiques lingüístiques i ús significatiu en contextos favorables (CN) - Arraconament de denominacions pejoratives (Fr)	Debilitat - Bosses població que no l'entén, o no el sap parlar (TLC) - Noves generacions comportament diferent (efecte generació): menor ús del català L1C jòvens, menor atracció L1Fram jòvens resta de l'Estat (Ct) - Afebliment d'indicadors positius: L1-LIid (Ct, IB) - Menor ús del català dels grups d'edat mitjana (efecte edat) (Ct) - Canvi de les normes endogrupals (Fr)

Abreviatures. L1: llengua inicial. LId: llengua d'identificació. LFam: llengua familiar. L1C: catalanoparlant inicial. TLC: Territoris de llengua catalana. Ad: Andorra. Ct: Catalunya. PV: País Valencià. IB: Illes Balears. Fr: Franja. CN: Catalunya del Nord.

2.12. Bibliografia

- AVL (Ed.) (2005). *Llibre blanc de l'ús del valencià - I. Enquesta sobre la situació social del valencià. 2004.* Acadèmia Valenciana de la Llengua. <<http://www.avl.gva.es/va/publicacions/Col-lecci---Recerca-/Llibre-blanc-de-l--s-del-valenci---I--Enquesta-sobre-la-situaci--social-del-valenci---2004>>
- CASESNOVES FERRER, R. (2012). «El valencià en 25 anys (I): com són els seus parlants?» *Revista de Llengua i Dret*, 0(58), 111-136. <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/116>>
- CASESNOVES FERRER, R. (2013). «El valencià en 25 anys (II): percepcions i valoracions». *Revista de Llengua i Dret*, 0(59), 111-130. <<http://doi.org/10.2436-20.8030.02.7>>
- CASTELLÓ COGOLLOS, R. (2006). *Els estudis sobre la situació sociolingüística al País Valencià.* (Xarxa CRUSCAT, Ed.). Institut d'Estudis Catalans. <http://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?moduleName=cataleg&subModuleName=cerca_rapida&idCatalogacio=1091>
- CEICE (2016a). *Coneixement i ús del valencià. Enquesta 2015. Síntesi de resultats.* (p. 33). València: Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport. Generalitat Valenciana. <http://www.cece.gva.es/polin/val/sies/sies_fonum.htm>
- CEICE (2016b, juny 21). El 85% de la població valenciana creu que el valencià s'hauria d'usar igual o més que en l'actualitat. València. <http://www.ceice.gva.es/va/inicio/area_de_prensa/not_detalle_area_prensa?id=682883>
- CURRUBÍ CAPDEVILA, A. (2017). «Estudi de la substitució o del manteniment del català al Matarranya». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, (27). <<http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/>>
- PÉREZ, MOISÈS (2016, juny 21). «Llums i ombres del català al País Valencià». *El Temps*. <<http://www.elperiodico.com.es/articulo/llums-i-ombres-del-catala-al-pais-valencia-15233.php>>
- FABÀ, A. & MONTÓYA, B. (2012). «La transmissió lingüística intergeneracional del català al País Valencià. Una perspectiva territorial». *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, 0(53), 211-231. <<http://www.raco.cat/index.php/Caplletra/article/view/267984>>
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015a). *Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013. Resum dels factors clau.* Barcelona: Generalitat de Catalunya. <http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/publicacions_en_linia/btpl_col/analisi-EULP-2013-factors-claus/>
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015b). *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013.* Barcelona: Generalitat de Catalunya. <<http://idescat.cat/p/eulp2013>>
- GENERALITAT DE CATALUNYA, INSTITUT FRANCO-CATALÀ TRANSFRONTERER (IFCT), UNIVERSITAT DE PERPINYÀ & CONSELL DEPARTAMENTAL DELS PIRINEUS ORIENTALS (2016). *Coneixements i usos lingüístics a la Catalunya del Nord 2015. Principals resultats de l'enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord (EULCN) 2015.* <http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/dades_i_estudis/dades_estadistiques/enquesta-dusos-lingueistics-a-altres-territoris-de-parla-catalana/>
- HERNÁNDEZ I DOBON, F. J. (2016). *El tio Canya ha mort. Notes sobre la mecànica sociolingüística del valencià.* Fundació Nexe. <<http://www.fundacionexe.org/documents/demos009.pdf>>

- IDESCAT (2014). Dades enllaçades 2003-2008-2013. <<http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=6&V0=3&V1=3&MN=1&V3=7195&PARENT=25&CTX=B#FROM>>
- INSTITUT D'ESTUDIS ANDORRANS (CENTRE DE RECERCA SOCIOLÒGICA). (2015). *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució (1995-2014)*. <<http://www.cultura.ad/la-llengua-a-andorra>>
- LEVANTE-EMV (2016, juny 21). «La Generalitat estudia suprimir la exenció educativa del valencià en zones castellanoparlantes». <<http://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2016/06/21/generalitat-estudia-suprimir-exencion-educativa/1434892.html>>
- MELIÀ, J. (2015). «El català a les Illes Balears. 2014, primera aproximació». *Llengua i ús: revista tècnica de política lingüística*, (57), 61-74. <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/300745>>
- MELIÀ GARÍ, J. (2009). «L'ús interpersonal del català a les Illes Balears». En F. Vallverdú (Ed.), *Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX: Balanç de la Situació i Perspectives de Futur*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MONTROYA ABAT, B. (2009). «L'ús interpersonal del català al País Valencià». En F. Vallverdú (Ed.), *Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX: Balanç de la Situació i Perspectives de Futur*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- NEGREDO, S., VARA-MIGUEL, A., & AMOEDO, A. (2016). *Digital News Report .es 2016 Cambios decisivos en el consumo de noticias digitales*. Center for Internet Studies and Digital Life (Universidad de Navarra). <https://drive.google.com/file/d/0B2eyawMqcpTyLVpGR0NLQzAtcmc/view?pref=2&pli=1&usp=embed_facebook>
- PUIG I MORENO, G. (2007). Enquestes sociolingüístiques a la Catalunya del Nord. En *Aïnes noves, 1. Enquestes...* Perpinyà: Premses Universitàries de Perpinyà.
- QUEROL, E., CHessa, E., SOROLLA, N., TORRES, J., & VILLAVARDE, J. A. (2007). *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI. L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/Publicacions%20en%20linea/Arxiu/llenguaisocietat_inicisXXI.pdf>
- SANJUAN MERINO, X. (2008). «L'evolució social del valencià (1983-2005)». En *Llibre blanc de l'ús del valencià – II. Iniciatives per al foment del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- SANJUAN MERINO, X. (2013). *El coneixement i l'ús del valencià a la Comunitat Valenciana: població autòctona i població immigrada*. Presentat a II Jornades «La recerca sociolingüística en l'àmbit de la llengua catalana», Barcelona. <<http://blogs.iec.cat/cruscat/wp-content/uploads/sites/15/2013/12/13-Jornada-XC-PUBLICACI%C3%93-PROVISIONAL.pdf>>
- SIES (2005). *Coneixement i ús social del valencià. Enquesta 2005. Síntesi de resultats*. València: Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES). <http://www.ceice.gva.es/estatico/polin/sies_docs/desp_interactiu/llibre.html>
- SOROLLA, N. (2005). «El català a la Franja. Any 2003». *Ripacurtia. Benavarri: Centre d'Estudis Ribagorçans (CERIB)*, (3), 239-253. <<http://www.lafranja.net/articles/FranjaSorolla.pdf>>
- SOROLLA, N. (2007). «L'evolució sociolingüística als territoris de llengua catalana des dels anys noranta fins a l'actualitat». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, (128), 14-33. <http://cdl3.cdl.cat/images/pdfs/_Numero_128.pdf>
- SOROLLA, N. (2011). «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística». En Xarxa CRUSCAT, *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2010)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://www.demolinguistica.cat/arxiu/web/informe/informe2010.pdf>>

- SOROLLA, N. (2012). «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística». En Xarxa CRUSCAT, *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>>
- SOROLLA, N. (2013). «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística». En Xarxa CRUSCAT, *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2012)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>>
- SOROLLA, N. (2014a). «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística». En Xarxa CRUSCAT, *VII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2013)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>>
- SOROLLA, N. (2014b). «Els catalanoparlants, els diglòssics i els monolingües. Grups sociolingüístics a la Franja». *Revista de Llengua i Dret*, 0(61), 87-122. <<http://doi.org/10.2436-20.8030.02.56>>
- SOROLLA, N. (2015a). «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística». En Xarxa CRUSCAT, *VIII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2014)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>>
- SOROLLA, N. (2015b). «El català a la Franja. Any 2014». *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Política Lingüística*, (57), 75-88. <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/300746>>
- SOROLLA, N. (2016, gener 14). *Tria de llengües i rols sociolingüístics a la Franja des de la perspectiva de l'anàlisi de xarxes socials*. Universitat de Barcelona, Departament de Sociologia i Anàlisi de les organitzacions. <<https://xarxes.wordpress.com/tesi-natxo-sorolla/> <http://www.tdx.cat/handle/10803/373905>>
- STRUBELL I TRUETA, M. (1981). *Llengua i població a Catalunya* (Segona). Barcelona: La Magrana.
- TORRES, J., VILA, F. X., FABÀ, A., BRETXA, V., & PRADILLA, M. À. (2005). *Enquesta dels Usos Lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya - Secretaria de Política Lingüística. <<http://llengua.gencat.cat/permalink/49154085-5386-11e4-8f3f-000c29cdf219.pdf>>
- TORRES I PLA, J. (2007). «L'ús familiar i la transmissió lingüística intergeneracional». En E. Querol, E. Chessa, N. Sorolla, J. Torres, & J. A. Villaverde, *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI. L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/Publicacions%20en%20linea/Arxius/llenguaisocietat_inicisXXI.pdf>
- XARXA CRUSCAT (Ed.) (2009). *Estudis de demolingüística: actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT*. Institut d'Estudis Catalans. <http://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?moduleName=monografies_en_linia&subModuleName=&idCatalogacio=7949>

3. Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica.

Unitat de la llengua i relacions entre territoris

DANIEL ESCRIBANO

3.1. Promptuari

El 2015 ha estat un any de canvis polítics importants als països de llengua catalana, molt especialment a causa dels resultats de les eleccions municipals i autonòmiques del 24 de maig, després de quatre anys caracteritzats, a bona part del domini lingüístic, per unes polítiques aplicades pels mateixos poders autonòmics que han degradat l'estatus jurídic de la llengua pròpia, amb l'objectiu de minvar-ne l'ús social. Durant els primers cinc mesos de l'any hi ha hagut continuïtat en la situació de regressió jurídica del català al País Valencià, Illes Balears i Pitiüses i la Franja. L'esdeveniment més destacat ha estat la Llei 6/2015, de 2 d'abril, de la Generalitat, «de reconeixement, protecció i promoció de les senyes d'identitat del poble valencià», el major atac legislatiu des de la instauració de l'autonomia a la unitat de la llengua catalana i la tasca de totes les entitats civils i acadèmiques del País Valencià que treballen en l'àmbit de la llengua pròpia. La llei sancionava la concepció secessionista dels parlars valencians i preveia mesures administratives contra les entitats beneficiàries de subvencions públiques que la contradiguessin.

Per contra, els canvis de govern propiciats pels resultats de les eleccions esmentades obren un ventall d'oportunitats per a aplicar polítiques lingüístiques orientades a eixamplar el coneixement i ús del català. Així, gràcies a la pèrdua de la majoria absoluta de què gaudia el PP a les Corts valencianes, al Parlament balear i als consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa s'han format governs de coalició compostos per forces que tenen en llur programa la millora de l'estatus jurídic de la llengua catalana i l'extensió del seu ús social. A Aragó, el PP i el Partido Aragonés Regionalista també han perdut la majoria que els havia permès governar en coalició durant la VIII legislatura, la qual cosa ha permès que les noves Corts hagin restituit oficialment la denominació de *català* a la llengua pròpia de la Franja.

Tanmateix, encara no s'ha aprovat la llei de llengües compromesa a l'acord d'investidura subscrit entre el PSOE i la Chunta Aragonesista, que serà insuficient si no reconeix l'oficialitat de les llengües catalana i aragonesa. Al País Valencià, la nova majoria parlamentària ha derogat la llei esmentada i ha aprovat una nova llei per a la recuperació del servei públic de radiodifusió i televisió d'àmbit autonòmic. A les Illes Balears i Pitiüses, durant els primers mesos de la IX legislatura els nous govern i Parlament s'han dedicat prioritàriament a reconstruir l' statu quo juridicolingüístic desmuntat durant la legislatura anterior pel Govern i el Parlament dominat pel PP, tasca a hores d'ara encara incompleta. Pel que fa a Catalunya i l'Aran, les eleccions al Parlament del 27 de setembre, concebudes com un plebiscit sobre la independència del Principat, han donat lloc a la formació d'un govern nou, ja l'any 2016, gràcies a l'acord in extremis entre la coalició Junts pel Sí i la Candidatura d'Unitat Popular – Crida Constituent, que, en matèria de política lingüística, no presenta novetats amb les línies dels governs anteriors. Al Principat, la dinàmica s'ha concentrat en el conflicte entre les institucions catalanes i la societat civil amb el poder judicial espanyol respecte al sistema educatiu de conjunció lingüística en català, àmbit on hi ha tornat a haver pronunciaments judicials contraris.

En política espanyola, el Congrés dels Diputats ha rebutjat la Proposició del Parlament de Catalunya de Llei orgànica de modificació de la Llei orgànica del poder judicial i altres normes connexes per a garantir els drets lingüístics en l'àmbit de la justícia, i la política legislativa tant de les Corts com de l'executiu s'ha caracteritzat per la vulneració constant dels règims de doble i triple oficialitat i la imposició de l'ús mínim obligatori de l'espanyol, amb la mera autorització a utilitzar també l'altra llengua oficial. En el cas de la Catalunya del Nord, destaca el contrast entre la posició favorable a la llengua catalana de les administracions locals, palesa en la creació d'un nou grup escolar bilingüe a Perpinyà i el suport a la ratificació pel govern francès de la Carta per a les llengües «regionals» o «minoritàries», i la posició negacionista del legislador francès.

3.2. Dinàmica espanyola

3.2.1. *Corts Generals*

Llei orgànica 5/2015

L'any 2015 ha estat el darrer de la X legislatura de les Corts espanyoles del règim constitucional de 1978, dissoltes el 26 d'octubre. Entre la normativa emanada dels òrgans del poder central espanyol amb contingut lingüístic rellevant destaca la Llei orgànica 5/2015, de 27 d'abril, «per la qual es modifiquen la Llei d'enjudiciament criminal» i la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, «del poder judicial, per a transposar la Directiva 2010/64/UE, de 20 d'octubre de 2010, relativa al dret a interpretació i traducció».²⁶ L'apartat rellevant des del punt de vista lingüístic és la reforma de diversos articles de la Llei d'enjudiciament criminal, aprovada per Decret reial de 14 de setembre de 1882.²⁷ El nou article 123 reconeix als «imputados o acusados» en procediments de caràcter penal «que no hablen o entiendan el castellano o la lengua oficial en la que se desarrolle la actuación» el dret a ésser assistits per un intèrpret «que utilice una lengua que comprenda» (art. 1.4). Val a dir que aquest dret ja era reconegut a la mateixa Llei (art. 398 i 440). La novetat radica en el fet que la Directiva també estableix l'obligació que els estats membres creïn un o diversos registres de traductors i intèrprets qualificats (art. 5.2). I aquí és on la Llei d'enjudiciament criminal fins ara vigent resultava clarament insuficient quant a la garantia d'una interpretació professional, atès que condicionava que aquesta tasca fos duta a terme per un intèrpret professional al fet que «los hubiere en el pueblo». Altrament, fóra designat un «maestro en el correspondiente idioma» i, si tampoc n'hi havia, «cualquier persona que lo sepa» (art. 441). Tanmateix, la transposició espanyola

²⁶ La relació sencera de normes emanades dels poders centrals de l'Estat a Anna M. Pla Boix, «Crònica legislativa de l'Estat espanyol (BOE d'1 de gener a 30 de juny de 2015)», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 64, desembre de 2015, p. 191-195, en línia: <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-20.8030.02.125>> (darrera consulta: 23-03-2016) i Anna M. Pla Boix, «Crònica legislativa de l'Estat espanyol. 2n semestre 2015 (BOE d'1 de juliol al 31 de desembre de 2015)», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 65, juny de 2016, en premsa. Agraïixo a l'autora que m'hagi permès consultar la crònica abans que es publiqués.

²⁷ *Gaceta de Madrid*, núm. 260, 17-09-1882, p. 803-806; els articles esmentats a *Gaceta de Madrid*, núm. 276, 3-10-1882, p. 18-19.

afegeix una clàusula absent a la Directiva i, per bé que el nou article 124 disposa que «[e]l traductor o intérprete judicial será designado de entre aquellos que se hallen incluidos en los listados elaborados por la Administración competente», tot seguit afegeix una excepció: «en aquellos supuestos que requieran la presencia urgente de un traductor o de un intérprete, y no sea posible la intervención de un traductor o intérprete judicial inscrito en las listas elaboradas por la Administración, en su caso, conforme a lo dispuesto en el apartado 5 del artículo anterior, se podrá habilitar como intérprete o traductor judicial eventual a otra persona conocedora del idioma empleado que se estime capacitado para el desempeño de dicha tarea» (art. 1.5). Això resulta especialment preocupant si tenim present que la transposició espanyola afegeix una altra clàusula absent a la Directiva, d'acord amb la qual «[l]as medidas incluidas en esta norma no podrán suponer incremento de dotaciones de personal, ni de retribuciones, ni de otros gastos de personal» (disposició addicional primera). De tal manera que aquesta transposició sui generis no elimina el grau de discrecionalitat i excepcionalitat que permetia l'article 441, el qual, significativament, no es declara específicament derogat.²⁸ Altrament, el 2015 també s'ha reformat la Llei d'enjudiciament criminal (Llei orgànica 13/2015, de 5 d'octubre, «de modificació de la Llei d'enjudiciament criminal per a l'enfortiment de les garanties processals i la regulació de les mesures d'investigació tecnològica»), però no s'ha derogat aquest article ni s'hi ha inclòs cap clàusula per a garantir la professionalitat dels traductors i intèrprets que assisteixin els detinguts que no entenguin o parlin la llengua en què es dugui a

28 Mesos abans que s'aprovés la Llei orgànica 5/2015, el Tribunal Suprem espanyol no considerava que la Directiva hagués d'implicar la no-conformitat a dret de l'article 441. Ans al contrari, a la sentència de 4 de febrer l'esmenta com a fonament jurídic per a argumentar la «no exigencia de titulación oficial para poder actuar de intérprete» (fonament de dret primer). Tal com conclouen Eva Pons i Agustí Pou, la interpretació per la justícia espanyola del dret dels processats a ésser assistits per un intèrpret és «poc formalista en el sentit que l'important per satisfer el dret de defensa és que l'afectat hagi comprès realment el que se li diu, que la minva del dret de defensa sigui real i que al traductor o l'intèrpret que hi intervé no li cal una titulació específica». Eva Pons, Agustí Pou, «Jurisprudència del Tribunal Suprem. Gener-juny 2015», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 64, desembre de 2015, p. 204, en línia: <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-20.8030.02.128/n64-Pons-Pou-ca.pdf>> (darrera consulta: 24-03-2016).

terme l'actuació ni cap altra garantia que no figuri ja en els articles cinquè i sisè de la Convenció europea per a la protecció dels drets humans i les llibertats fonamentals.

Pel que fa a la llengua catalana i la resta d'idiomes oficials al Regne d'Espanya diferents de l'espanyol, la legislació processal espanyola encara no reconeix el dret a declarar-hi sense intèrpret, de tal manera que els ciutadans que volen declarar en la llengua pròpia continuen rebent el mateix tracte que els estrangers. Val a dir que, tot i que la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, «de reforma de l'Estatut de Catalunya», reconeix el dret a utilitzar el català en les relacions amb l'Administració de justícia (art. 33.2), no especifica que es pugui exercir sense la mediació d'un intèrpret. En realitat, l'executiu espanyol —que ostenta competència exclusiva sobre l'Administració de justícia, tal com preveu la Constitució espanyola de 1978 (art. 149.5)—²⁹ continua sense aprovar el reglament anunciat a la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, «del poder judicial» (art. 341.2) per a desenvolupar el reconeixement com a mèrit preferent de la competència en l'idioma oficial diferent de l'espanyol per a proveir places als jutjats, audiències i tribunals superiors de justícia. Altrament, cal fer notar que aquesta disposició no ha estat derogada específicament, però es troba en

29 A diferència de la Constitució de la República de 1931, que limitava com a matèria de legislació exclusiva i execució directa del poder central la jurisdicció del Tribunal Suprem, i «salvo las atribuciones que se reconozcan a los Poderes regionales» (art. 14.11). Veg. «Constitución de la República española», *Gaceta de Madrid*, núm. 344, 10-12-1931, p. 1578-1588. Això permeté que l'Estatut de Catalunya aprovat per les mateixes Corts espanyoles (*Gaceta de Madrid*, núm. 265, 21-09-1932, p. 2090-2094) conferís a la Generalitat la legislació exclusiva en matèria civil i administrativa, l'organització de l'Administració de justícia en totes les jurisdiccions llevat de la militar i l'armada, el nomenament dels jutges i magistrats amb jurisdicció a Catalunya i la creació d'un Tribunal de Cassació de Catalunya, nomenat per la Generalitat, amb jurisdicció sobre les matèries en què la legislació exclusiva corresponia a la Generalitat (art. 11) i òrgan competent per a conèixer els recursos contra els acords i resolucions de la Generalitat (art. 22 de la Llei del Parlament de Catalunya de 10 de març de 1934; «Llei creant el Tribunal de Cassació de Catalunya», *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 71, 12-03-1934, p. 1413-1418). Amb un marc competencial i un disseny institucional de l'Administració de justícia així fóren difícilment imaginables els actuals conflictes entre la Generalitat i els òrgans desconcentrats a Catalunya de l'Administració de justícia i el Tribunal Suprem espanyols amb motiu dels usos lingüístics a l'ensenyament no universitari.

contradicció amb l'apartat tercer de l'article 33 de la Llei orgànica 6/2006, que estableix la competència en català com a condició obligatòria per a exercir la funció judicial a Catalunya.

INADMISSIÓ DE LA PROPOSICIÓ DEL PARLAMENT DE CATALUNYA DE MODIFICACIÓ DE LA LLEI ORGÀNICA 6/1985 I ALTRES LLEIS CONNEXES

Precisament és aquesta situació irregular que volia corregir la Resolució 846/X del Parlament de Catalunya, «per la qual s'acorda de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de Llei orgànica de modificació de la Llei orgànica del poder judicial i altres normes connexes, en matèria de drets lingüístics en l'àmbit de la justícia».³⁰ La proposició reformava diversos articles de la Llei orgànica 6/1985; l'article segon de la Llei orgànica 5/1995, de 22 de maig, «del tribunal del jurat»; l'apartat sisè de l'article 36 de Llei 50/1981, de 30 de desembre, «per la qual es regula l'estatut orgànic del Ministeri Fiscal», i l'article 142 de la Llei 1/2000, de 7 de gener, «d'enjudiciament civil». Bàsicament, estenia l'acreditació de competència en la llengua pròpia com a requisit per a ocupar places de jutge, magistrat, fiscal, secretari judicial i personal de l'Administració de justícia, prevista a l'apartat tercer de l'article 33 la Llei orgànica 6/2006, a totes les comunitats amb règims de doble oficialitat (art. 1, 2, 5-15, disposició addicional segona) i hi afegia els tribunals de jurat, per als membres del qual també fóra exigible (disposició addicional primera).

També reformava l'article 231 de la Llei orgànica 6/1985, el qual disposa que «[e]n todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales usarán el castellano, lengua oficial del Estado» (apartat primer) i només autoritza a utilitzar «también la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma, si ninguna de las partes se opusiere, alegando desconocimiento de ella que pudiere producir indefensión» (apartat segon). A banda de la imprecisió de l'abast de l'adverbi *también* —no queda clar si autoritza que, en lloc de l'espanyol, s'utilitzi la llengua del país o, per contra, aquesta només s'hi autoritza si s'utilitza ensems amb l'espanyol—, la imposició de l'ús mínim

³⁰ *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 440, 1-12-2014, p. 31-35. També disponible en línia: <<http://www.parlament.cat/document/nom/10b440.pdf>> (darrera consulta: 24-03-2016).

obligatori en règims de doble o triple oficialitat conculca la presumpció d'abast igual de l'oficialitat de cadascuna, per tal com *(a)* estableix una preeminència de facto entre les diverses llengües oficials: una és obligatòria i les altres resten merament optatives; *(b)* dóna al concepte d'oficialitat un contingut d'obligatorietat que, almenys al dret lingüístic català, només afecta les llengües pròpies, per tal com el concepte d'oficialitat s'hi vincula al principi de personalitat i només pot servir de fonament per a reconèixer drets individuals, mentre que les mesures singularitzadores d'una llengua en concret (vinculades al principi de territorialitat) només hi deriven del concepte de llengua pròpia.³¹ Alternativament, allà on el contingut jurídic del concepte de propietat no ha estat desenvolupat i l'únic concepte jurídic susceptible de fonamentar prescripcions de caràcter lingüístic és l'oficialitat, aquestes no són singularitzables a cap idioma oficial específic i haurien de considerar-se satisfetes amb l'ús de qualsevol dels idiomes oficials. En aquest sentit, tant pel que fa a la clarificació normativa com a la coherència amb el règim de triple oficialitat vigent a Catalunya i l'Aran com a la protecció dels drets lingüístics dels ciutadans i l'avenç cap a la plenitud funcional de les llengües minoritzades, resulta del tot necessària l'autorització indistinta de qualsevol de les llengües oficials en les actuacions judicials per jutges, magistrats, fiscals, secretaris judicials i altres funcionaris de jutjats i tribunals, tal com preveia l'apartat primer del nou text de l'article (art. 3 de la Proposició).³² Aquest apartat, a més, desenvolupava el concepte de propietat també en aquest àmbit i disposava que «amb independència de la llengua emprada en les actuacions, les comunicacions dels òrgans judicials amb les autoritats, les administracions i els ciutadans s'han de fer en la llengua pròpia de la comunitat autònoma». Aquesta prescripció, pel que fa a les relacions amb els ciutadans, cal entendre-la com a ús concurrent o mínim obligatori, compatible amb usos bilingües en cas que el ciutadà demani de rebre les comunicacions també en espanyol, tal com reconeixia l'apartat tercer del nou text. L'apartat segon de la nova redacció reconeixia el dret de «[l]es parts, els

31 Sobre el concepte de propietat i les seves diferències amb el d'oficialitat, veg. Joan Ramon Solé i Durany, «El concepte de llengua pròpia en el dret i en la normalització de l'idioma a Catalunya», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 26, novembre de 1996, p. 108-119.

32 La disposició addicional tercera, que reformava l'article 142 de la Llei 1/2000, reiterava aquest dret en els procediments de caràcter civil.

representants i els qui els dirigeixin, com també els testimonis i els pèrits» a utilitzar qualsevol de les llengües oficials tant (a) si són oficials al territori on es coneix el procediment com si (b) ho són al «territori on hagin tingut lloc els fets o s'hagin produït els actes objecte del procediment si, per raons d'ordre jurisdiccional, les actuacions judicials tenen lloc, en tot o en part, davant de tribunals amb seu en altres àmbits territorials que no tenen com a oficial alguna de les llengües que ho són en el d'origen». Aquesta previsió resultava especialment rellevant atesa l'existència de tribunals especialitzats en el coneixement de delictes polítics, amb seu a la capital de l'Estat, en els quals hi ha hagut casos en què no s'ha reconegut el dret a declarar en llengües oficials diferents de l'espanyol o, quan sí que s'ha fet, s'han produït greus irregularitats en la qualitat de les interpretacions de les declaracions dels processats. Tanmateix, pel que fa a (a), es troba a faltar que es reconegués específicament el dret a declarar sense la mediació d'intèrpret, i quant a (b), resulta lamentable que s'autoritzi l'assumpció de les tasques d'interpretació per persones no qualificades específicament, tal com preveia l'apartat quart del nou text proposat per a l'article 231. L'apartat cinquè del nou text reconeixia la plena validesa de les actuacions judicials fetes en una llengua oficial diferent de l'espanyol que hagin de tenir efecte en territori en què aquesta no és oficial o «davant d'òrgans amb jurisdicció en tot el territori de l'Estat» i establiria que el Ministeri de Justícia «o l'òrgan competent de la comunitat autònoma» assumiran «els mecanismes per a traduir» els documents «a càrrec seu».

Tanmateix, a la sessió del 12 de maig de 2015, el Congrés dels Diputats del Regne d'Espanya rebutjà la presa en consideració de la Proposició del Parlament.³³ Ja l'any 2016 (el 20 de gener), el Consell d'Europa ha emès recomanacions al Regne d'Espanya sobre l'aplicació de la Carta europea de les llengües «regionals» o «minoritàries» en sintonia amb la Proposició del Parlament. En efecte, el Consell recomana al Regne d'Espanya que adequi el seu marc jurídic per facilitar que les autoritats judicials, tant en la jurisdicció civil com en la criminal, puguin dur a

³³ *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Pleno y Diputación Permanente*, núm. 279, 12-05-2015, p. 61. També disponible en línia: <http://www.congreso.es/public_oficiales/L10/CONG/DS/PL/DSCD-10-PL-279.PDF> (darrera consulta: 24-03-2016).

terme el procediment en qualsevol de les llengües oficials a les comunitats autònomes, en cas que ho demani alguna de les parts, com també insta l'Administració general de l'Estat a prendre mesures per a augmentar la presència de la llengua pròpia als seus òrgans desconcentrats a les comunitats amb règim de doble o triple oficialitat.

Amb la nova conjuntura política espanyola, en què les forces que han votat contra l'admissió a tràmit de la Proposició del Parlament han perdut la majoria absoluta al Congrés, fóra interessant de tornar-la-hi a presentar, fins i tot introduint-hi les millores comentades (reconeixement específic del dret a declarar en qualsevol de les llengües oficials de la comunitat autònoma sense intèrpret davant els tribunals que hi són radicats, i supressió de l'apartat quart del nou text proposat per a l'article 231 de la Llei orgànica 6/1985), adés mitjançant una nova Proposició de Llei orgànica elevada per qualsevol cambra autonòmica, adés com a iniciativa presentada per grups amb representació a les mateixes Corts espanyoles.

L'acreditació de competència lingüística per a accedir a la nacionalitat jurídica espanyola

La Llei 19/2015, de 13 de juliol, «de mesures de reforma administrativa en l'àmbit de l'Administració de justícia i del Registre Civil», conté una clàusula lingüística en la disposició reguladora del procediment d'obtenció de la nacionalitat jurídica espanyola per residència (apartat tercer de la disposició final setena). Concretament, estableix una prova de llengua espanyola equivalent al nivell A2 del Marc Europeu Comú de Referència del Consell d'Europa (de la qual queden exempts els sol·licitants nacionals d'estats on l'espanyol sigui «el idioma oficial»). D'antuvi, val a dir que és qüestionable que de la inexistència de dret a al·legar ignorància de l'espanyol per a rebutjar comunicacions que s'hi emetin fora de contextos processals penals —que és l'únic significat jurídic coherent que hom pot atribuir al deure de saber espanyol recollit a l'apartat primer de l'article tercer de la Constitució espanyola—³⁴ se n'hagi de deduir necessàriament que la

³⁴ Veg. Josep Maria Puig Salellas, «La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 8, desembre de 1986, p. 117; Antoni Milian i Massana, «Els drets lingüístics reconeguts universalment en el dret internacional», dins *íd.*, *Drets lingüístics per a tothom. Estudis de dret lingüístic*, Palma: Lleonard Muntaner Editor, 2010, p. 70, 83.

comprensió d'aquest idioma s'hagi d'acreditar mitjançant una prova específica de llengua, tot i que sigui de nivell elemental, i no es consideri demostrada, per exemple, amb la realització dels tràmits del procediment. Tanmateix, l'aspecte més problemàtic d'aquest precepte és la indiscriminació del seu abast territorial i el fet que no es moduli a les comunitats autònomes amb règims de doble o triple oficialitat lingüística, per tal com els altres idiomes oficials hi són pretèrits, la qual cosa vulnera la presumpció d'abast igual de llur oficialitat. En aquest sentit, si el legislador espanyol considera que la competència lingüística cal acreditar-la mitjançant proves de llengua específiques, la fórmula més coherent amb els principis del dret lingüístic vigent hauria estat de fer-la sobre *qualsevol* de les llengües oficials a la comunitat de residència del sol·licitant —*a fortiori* si tenim present que la realització dels tràmits per a sol·licitar la nacionalitat jurídica espanyola ja pressuposa una mínima competència en espanyol— i eximir-ne els sol·licitants que acreditin un nivell de competència igual o superior a l'exigit en qualsevol dels idiomes oficials a la comunitat on resideixen.

Lleis que imposen l'ús mínim obligatori de l'espanyol en l'àmbit socioeconòmic

Pel que fa a la legislació amb disposicions de contingut lingüístic emanada del Congrés durant el segon semestre de 2015, hi trobem la vulneració constant dels règims de doble i triple oficialitat i de la presumpció d'abast igual de totes les llengües oficials, expressada en la imposició de l'ús concurrent o mínim obligatori de l'espanyol, en alguns casos amb la mera autorització a utilitzar també l'altra llengua oficial. Així, la Llei 20/2015, de 14 de juliol, «d'ordenació, supervisió i solvència de les entitats asseguradores i reasseguradores», imposa a les entitats asseguradores i reasseguradores domiciliades a altres estats membres de la Unió Europea i autoritzades a llur estat d'origen que vulguin operar al Regne d'Espanya l'ús de l'espanyol a la documentació contractual i a tota la que els requereixi la Direcció General d'Assegurances i Fons de Pensions (art. 51.4), com també imposa la traducció a l'espanyol de la resolució de l'acord de nomenament o designació dels administradors provisionals i liquidadors d'aquests tipus d'entitats designats per l'autoritat competent d'un altre estat membre per a exercir llur funció al Regne d'Espanya (art. 167.4). Novament, el legislador espanyol regula els usos lingüístics amb caràcter general, obviant els règims complexos d'oficialitat lingüística vigents

a diverses comunitats autònomes i establint de facto àmbits d'oficialitat exclusiva de l'espanyol. Cal advertir que el fet que la legislació sobre assegurances sigui «competència exclusiva» de l'Administració general de l'Estat (art. 149.11 de la Constitució espanyola) no habilita aquesta administració per a determinar a la seva discreció el règim lingüístic del territori en què opera l'entitat ni per a restringir els àmbits institucionals de vigència de les llengües oficials altres que l'espanyol, per tal com un dels trets inherents a l'oficialitat lingüística és la seva indivisibilitat al seu àmbit territorial de vigència.³⁵ Ben al contrari, l'Administració central ha de respectar el règim lingüístic específic de cada comunitat autònoma també en la seva activitat reguladora de les matèries de la seva competència.³⁶ No cal dir que això no ocorre en aquesta llei, que pretén derivar del concepte d'oficialitat l'ús obligatori de només una de les llengües oficials, contravenint la doctrina que informa el règim lingüístic de, si més no, Catalunya i l'Aran, on, a la desoficialització de facto del català i l'occità a l'àmbit regulat, s'hi afegeix la usurpació de funcions que només corresponen al concepte de propietat: el fet de servir com a fonament doctrinal de l'establiment d'àmbits d'ús mínim obligatori. Per contra, el concepte d'oficialitat, com hem esmentat adés, no pot servir de fonament per a singularitzar cap dels idiomes a què s'aplica i, doncs, tota disposició normativa que s'hi basi per a regular usos lingüístics s'ha de limitar a qualsevol de les llengües oficials.

L'ús mínim obligatori de l'espanyol es repeteix a la Llei 38/2015, de 29 de setembre, «del sector ferroviari», pel que fa la publicació de la declaració sobre la xarxa ferroviària dels administradors d'infraestructures ferroviàries (art. 32.2). La Llei 24/2015, de 24 de juliol, «de patents», imposa l'ús de l'espanyol a les sol·licituds a presentar a l'Oficina Espanyola de Patents i Marques, també a «las Comunidades Autónomas donde exista otra lengua oficial», on l'ús d'aquesta és merament potestatiu i, a més, no es considera autèntica en cas de dubte interpretatiu (art. 23.3). Aquesta prescripció infringeix doblement el principi d'abast igual de l'oficialitat de cadascuna de les llengües oficials. D'una banda, com ja hem esmentat, pel fet de derivar del concepte d'oficialitat l'ús obligatori de

³⁵ Veg. Josep Maria Puig Salellas, *Doble oficialitat i llengua pròpia: dues llengües i un territori*, Madrid: Marcial Pons, 2009, p. 57-58.

³⁶ Veg. J. M. Puig Salellas, *Doble oficialitat...*, p. 336.

només una de les llengües oficials en contextos d'oficialitat múltiple i per la usurpació de funcions privatives del de propietat. I de l'altra, perquè el fet de prioritzar un dels idiomes oficials, en atribuir en exclusiva al document que s'hi redacti el rang de versió autèntica, conculca la presumpció d'abast igual de l'oficialitat de totes les llengües oficials.

També conté clàusules contràries a la legislació lingüística vigent a Catalunya i l'Aran i, en general, als principis que informen els règims de doble i triple oficialitat lingüística la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, «del procediment administratiu comú de les administracions públiques». En realitat, l'article que regula els usos lingüístics (el 15) és idèntic al 36 de la Llei del Congrés 30/1992, de 26 de novembre, «de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú». Tanmateix, l'aprovació de legislació lingüística autonòmica després de l'entrada en vigor de la Llei 30/1992 ha fet que la reproducció intacta d'aquell article resulti actualment problemàtica. En efecte, l'apartat primer de l'article afirma que «[l]a lengua de los procedimientos tramitados por la Administración General del Estado será el castellano», sense cap tipus de modulació territorial, la qual cosa implica sostreure l'Administració general de l'Estat del règim lingüístic de les comunitats autònomes i contravé la lletra b de l'apartat segon de l'article segon de la Llei del Parlament de Catalunya 1/1998, de 7 de gener, «de política lingüística», que preveu que el català és «[l]a llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya en la forma que aquesta mateixa determini». A més, tot i que l'article 15 de la Llei del Congrés 39/2015 reconeix el dret dels ciutadans a utilitzar una altra llengua oficial de la comunitat autònoma, allà on n'hi ha, i que el procediment s'hi tramiti, prescriu la tramitació en espanyol quan «concurrieran varios interesados en el procedimiento, y existiera discrepancia en cuanto a la lengua», prescripció que torna a conculcar la presumpció d'abast igual de l'oficialitat de cada llengua en els règims de doble o triple oficialitat. L'apartat tercer de l'article pretén regular els usos lingüístics de la resta d'administracions públiques, ja que preveu que «[l]a Administración Pública instructora deberá traducir al castellano los documentos, expedientes o partes de los mismos que deban surtir efecto fuera del territorio de la Comunidad Autónoma» i només n'exceptua els documents que «debieran surtir efectos en el territorio de una Comunidad Autónoma donde sea cooficial [sic] esa misma lengua». Deixant de

banda la probable invasió competencial que suposa el fet mateix que l'Administració general de l'Estat pretengui regular els usos lingüístics de les administracions de comunitats amb règims de doble o triple oficialitat, el contingut material d'aquesta disposició, excessivament casuístic, resulta encara més invasiu de l'autonomia de les esmentades administracions, perquè negligeix la possibilitat que els usos lingüístics entre administracions de comunitats amb règim d'oficialitat complexa segueixin models bilingües basats en l'ús de les llengües pròpies.

3.2.2. Govern d'Espanya

Quant a la normativa de naturalesa infralegal amb disposicions de contingut lingüístic produïda pel govern espanyol durant l'any 2015, hi trobem novament la vulneració constant dels règims de doble i triple oficialitat i de la presumpció d'abast igual de totes les llengües oficials, expressada en la imposició de l'ús concurrent o mínim obligatori de l'espanyol, amb la mera autorització a utilitzar també l'altra llengua oficial. Aquesta fórmula prescriptiva s'ha donat en normes reguladores d'àmbits ben diversos, com ara tribunals administratius,³⁷ senyals de trànsit,³⁸ expedició de certificats universitaris,³⁹ documentació registral,⁴⁰

37 Decret Reial 814/2015, d'11 de setembre, «pel qual s'aprova el Reglament dels procediments especials de revisió de decisions en matèria contractual i de l'organització del Tribunal Administratiu Central de Recursos Contractuals» (art. 12 del Reglament).

38 Reial decret legislatiu 6/2015, de 30 d'octubre, «pel qual s'aprova el text refós de la Llei sobre trànsit, circulació de vehicles de motor» (art. 56 del text refós). La disposició addicional primera del text, en canvi, ordena que «[e]n aquellas comunidades autónomas que tengan una lengua cooficial [sic], los permisos y licencias de conducción se redactarán, además de en castellano, en dicha lengua». Tanmateix, això suposa també una sobreextensió de l'abast del concepte d'oficialitat, que, almenys a Catalunya i l'Aran, només obliga les administracions a respondre als actes lingüístics realitzats en una llengua oficial (art. 33.1 de la Llei orgànica 6/2006), però no n'imposa l'ús amb caràcter general, atès que aquesta característica hi queda reservada al concepte de propietat. Precisament aquesta imposició generalitzada dels doble o triples usos és contrària al que Puig Salellas anomena principi d'autonomia inherent al concepte d'oficialitat —d'acord amb el qual l'ús d'una llengua oficial té plena eficàcia jurídica per se, sense necessitat d'utilitzar-ne alhora cap altra de també oficial—, la qual cosa és independent, com afirma aquest mateix autor, del fet que siguin les mateixes administracions autonòmiques que optin per usos oficials bilingües en

documentació administrativa per a la comercialització, difusió, publicació i coproducció de pel·lícules,⁴¹ alimentació,⁴² medicaments i productes sanitaris,⁴³ material pirotècnic,⁴⁴ o esports.⁴⁵

atenció a la situació sociolingüística del territori. Veg. Josep Maria Puig Salellas, «La doble oficialitat com a problema jurídic», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 1, juny de 1983, p. 63.

39 Decret reial 22/2015, de 23 de gener, «pel qual s'estableixen els requisits d'expedició del suplement europeu als títols regulats al Decret reial 1393/2007, de 29 d'octubre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials i es modifica el Decret reial 1027/2011, de 15 de juliol, pel qual s'estableix el marc espanyol de qualificacions per a l'educació superior» (art. 5.3).

40 Decret reial 949/2015, de 23 d'octubre, «pel qual s'aprova el Reglament del Registre nacional d'associacions» (art. 12.2, 15 i 66 del Reglament).

41 Decret reial 1084/2015, de 4 de desembre, «pel qual es desenvolupa la Llei 55/2007, de 28 de desembre, del cinema» (art. 7.1.d i g, 10.e).

42 Decret reial 126/2015, de 27 de febrer, «pel qual s'aprova la Norma general relativa a la informació alimentària dels aliments que es presenten sense envasar per a la venda al consumidor final i a les col·lectivitats, dels envasats als llocs de venda a petició del comprador i dels envasats pels titulars de comerç al detall» (art. 10 de la Norma general); Decret reial 418/2015, de 29 de maig, «pel qual es regula la primera venda dels productes pesquers» (art. 4.10).

43 Reial Decret legislatiu 1/2015, de 24 de juliol, «pel qual s'aprova el text refós de la Llei de garanties i ús racional dels medicaments i productes sanitaris» (art. 15.1 i 31.1 del text refós). En altres disposicions (art. 37.5, 79.3, 113.b.7), en canvi, s'imposen els usos de totes les llengües oficials a les comunitats amb règim de doble o triple oficialitat. Tanmateix, al sector privat, per bé que la Llei orgànica 6/2006 reconeix el dret de les persones consumidores «a ser atendidas oralmente y por escrito en la lengua oficial que elijan en su condición de usuarias o consumidoras de bienes, productos y servicios» (art. 34), es tracta d'un dret estrictament individual i no abasta l'etiquetatge dels productes.

44 Decret reial 989/2015, de 30 d'octubre, «pel qual s'aprova el Reglament d'articles pirotècnics i cartutxeria» (art. 5.1.g, 5.3.c i i, 5.4.b, 13, 109, 113.1, 115.b, 144.2).

45 Resolució d'11 de febrer de 2015 de la presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publiquen els Estatuts de la Reial Federació Hípica Espanyola» (art. 15.2 dels Estatuts); Resolució de 24 d'abril de 2015, de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publiquen els Estatuts de la Federació Espanyola de Ball Esportiu» (art. 1.7; en aquest cas, a més, s'afegeix que, en cas que s'elabori també un text en la llengua pròpia del territori, tindrà prioritat la versió espanyola, en cas de dubtes interpretatius); Resolució d'1 de juny de 2015, de la presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Reial Federació Espanyola d'Atletisme» (art. 16.2 del text modificat); Resolució de 3 de juny de 2015, de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de

3.2.3. *Tribunal Suprem*

En l'àmbit de la jurisprudència, durant l'any 2015 ha continuat la utilització de la sentència del Tribunal Constitucional (TC) 31/2010, de 28 de juny, contra els pilars bàsics de la política lingüística catalana. D'antuvi, en una sentència de 28 d'abril, el Tribunal Suprem (TS) ha confirmat la interlocutòria de 30 de gener de 2014 de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC), la qual requeria el director de l'Escola Pia de Sarrià-Calassanç de Barcelona a prendre mesures perquè el 25% d'hores lectives que rebien tres alumnes s'impartissin en espanyol. El TSJC resolgué que el sistema d'atenció individualitzada en espanyol als alumnes que ho demanen (previst a l'apartat quart de l'article 11 de la Llei del Parlament de Catalunya 12/2009, de 10 de juliol, «d'educació») no complia el contingut d'una interlocutòria anterior, dictada el 30 de maig de 2013 i confirmada pel mateix tribunal el 29 de juliol del mateix any,

la Reial Federació Espanyola de Tir Olímpic» (art. 98 del text modificat); Resolució de 5 de juny de 2015, de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Ciclisme» (art. 15.4 del text modificat); Resolució de 9 de juny de 2015, de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publiquen els Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Piragüisme» (art. 92.8 dels Estatuts); Resolució de 18 de setembre de 2015, de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Federació Espanyola de Rem» (art. 16.2 del text modificat); Resolució de 21 de setembre, de la Presidència del Consell Superior d'Esports, per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Federació Espanyola d'Esgrima (art. 111 del text modificat); Resolució de 22 de setembre de la Presidència del Consell Superior d'Esports, per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Federació Espanyola d'Esports de Persones amb Paràlisi Cerebral i Dany Cerebral Adquirat (art. 5 del text modificat); Resolució de 23 de setembre de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Federació Espanyola d'Esports per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual» (art. 23.3 del text modificat); Resolució de 23 de setembre de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Judo i Esports que s'hi Associen» (art. 12.2 del text modificat); Resolució de 30 de setembre de 2015, de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Reial Federació Espanyola de Voleibol» (art. 56.3 del text modificat); i Resolució de 30 de setembre de la Presidència del Consell Superior d'Esports, «per la qual es publica la modificació dels Estatuts de la Federació Espanyola de Lluites Olímpiques i Disciplines que s'hi Associen» (art. 65.4 dels Estatuts modificats).

segons la qual el Departament d'Ensenyament de la Generalitat havia d'«adaptar el sistema de enseñanza lingüística, en cuanto afecte a la hija (debe entenderse, a las hijas) de la recurrente, a la nueva situación creada por la declaración de la Sentencia 31/2010 del Tribunal Constitucional, que considera también al castellano como lengua vehicular de la enseñanza en Cataluña junto con el catalán». Atès que el TSJC considerava que el nombre d'hores en espanyol a l'escola esmentada no complia aquest requeriment, decidia concretar ell mateix el percentatge d'hores d'ús docent de l'espanyol a partir del qual hom el pot qualificar d'*idioma vehicular*. El fonament jurisprudencial dels pronunciaments del TSJC és l'argumentació del TC sobre la conformitat amb la Constitució espanyola dels apartats primer i segon de l'article 35 de la Llei orgànica 6/2006. D'acord amb el judici d'aquest tribunal, els apartats esmentats «admiten una interpretación conforme con la Constitución[,] en el sentido de que no impiden el libre y eficaz ejercicio del derecho a recibir la enseñanza en castellano como lengua vehicular y de aprendizaje en la enseñanza» (sentència 31/2010, de 28 de juny, fonament jurídic 24), per tal com «el castellano no puede dejar de ser también lengua vehicular y de aprendizaje en la enseñanza» (FJ 14.a).

Tanmateix, l'afirmació que l'espanyol és llengua vehicular de l'ensenyament a Catalunya manca de base jurídica, com també que aquest estatus es dedueixi de la seva oficialitat. I per més que el TC disposa d'una certa funció legislativa negativa, en el sentit que té potestat per a declarar la no-conformitat amb la Constitució de les lleis que siguin sotmeses al seu dictamen mitjançant recursos o qüestions d'inconstitucionalitat (art. 29 de la Llei orgànica 2/1979, de 3 d'octubre, «del Tribunal Constitucional»), no en té per a legislar positivament. De tal manera que és difícil deduir conseqüències jurídiques positives dels arguments exposats als fonaments esmentats de la sentència 31/2010. Per contra, sí que n'hi ha per a qüestionar el fonament de les interlocutòries del TSJC. En efecte, la Llei 12/2009 disposa amb força precisió que «[e]l català, com a llengua pròpia de Catalunya, és la llengua normalment emprada com a llengua vehicular i d'aprenentatge del sistema educatiu» (art. 11.1) i només exceptua a aquesta norma general «les matèries de llengua i literatura castellaness i de llengua estrangera» (art. 11.2). Cal fer notar que aquest article no ha estat inclòs al recurs d'inconstitucionalitat contra aquesta llei interposat el 28 d'octubre de 2009 per més d'una cinquantena de

diputats del Grup Parlamentari Popular. De tal manera que tant les interlocutòries del TSJC com la sentència del TS que les avala ordenen quelcom tan inaudit com incomplir la legislació vigent, tant pel contingut material de les decisions, com per l'elusió del procediment previst legalment per a invalidar les disposicions que contravenen, per tal com si aquests tribunals consideren contrari a la Constitució l'article 11 de la Llei 12/2009, la via prevista legalment per a anul·lar-lo (art. 35 de la Llei orgànica 2/1979) és plantejar una qüestió d'inconstitucionalitat al TC, no arrogar-se a si mateixos potestat legislativa ni executiva. Aquesta extralimitació dels tribunals espanyols en llur funció jurisdiccional, com també la imposició del contingut material d'aquests pronunciaments judicials mitjançant legislació bàsica d'abast estatal, tan sols és explicable en termes polítics. Concretament, com la pretensió del nacionalisme lingüístic espanyol d'imposar a Catalunya i l'Aran allò que no hi pot aconseguir utilitzant els procediments democràtics establerts a la legislació catalana i espanyola vigent.

Així mateix, en dues sentències de 5 de maig, el TS ha desestimat els recursos de cassació interposats per les diputacions de Lleida i Girona contra sengles sentències del TSJC de 6 de març de 2013, per les quals anul·lava diversos preceptes del Reglament per a l'ús de la llengua catalana a la Diputació de Girona, aprovat pel ple de la corporació provincial el 18 de maig de 2010, i del Reglament per a l'ús de les llengües catalana i occitana aranesa a la Diputació de Lleida, aprovat pel seu ple el 18 de juny de 2010, respectivament. En concret, el TSJC anul·là la consideració del català com a llengua d'ús preferent per la corporació provincial gironina, i del català i l'occità, en els respectius dominis de propietat de cada llengua, en el cas de la Diputació de Lleida, continguda a l'article segon de tots dos reglaments; l'expedició per defecte en català de documents i testimoniatge d'expedients, i bilingüe, en cas que el sol·licitant els demani en espanyol (art. 5.2 de tots dos reglaments); la redacció en català i occità, a l'àmbit de propietat de cada idioma, de les comunicacions i notificacions adreçades a persones físiques i jurídiques que hi resideixen, sens perjudici «del dret dels ciutadans i de les ciutadanes a rebre-les en castellà, si ho demanen» (art. 5.3 de tots dos reglaments, en el de Girona, que no fou anul·lat, sense referència a l'occità); l'oferta en català dels impresos, sens perjudici del dret a sol·licitar-los en espanyol (art. 6.1 en el reglament de Girona i 6 en el de Lleida, que afegeix l'occità com a llengua en què

han d'estar disponibles i que no fou anul·lat); l'elaboració d'impresos bilingües com a mesura excepcional i sempre amb la col·locació preferent de la versió catalana (art. 6.2 del reglament de Girona i 7 del de Lleida); i l'ús del català per defecte en les comunicacions orals administratives del personal de la Diputació, amb el canvi a l'espanyol només quan l'administrat ho demani específicament, contingut a l'article setè del reglament gironí i vuitè del lleidatà, i la publicació en català de les disposicions, amb traducció a l'espanyol «quan correspongui» (art. 13, en el reglament de Girona, i 14 en el de Lleida, que afegeix que «[l]a Diputació ha de valorar en quines ocasions, atenent a l'especificitat de les persones destinatàries de cada disposició, s'hi ha d'emprar la llengua occitana aranesa»).

Per motivar la major part de les seves decisions, el jutjador recorregué novament a la sentència del TC 31/2010. Aquest tribunal declarà inconstitucional l'adjectiu *preferente* en la consideració del català com a llengua d'ús de les administracions, recollida a l'apartat primer de l'article sisè de la Llei orgànica 6/2006. Per fer-ho reinterpretà els fonaments doctrinals del marc juridicolingüístic català confonent les conseqüències jurídiques dels conceptes d'oficialitat i propietat: «Toda lengua oficial es, por tanto —también allí donde comparte esa cualidad con otra lengua española—, lengua de uso normal por y ante el poder público. También, en consecuencia, lo es el castellano por y ante las Administraciones públicas catalanas, que, como el poder público estatal en Cataluña, no pueden tener preferencia por ninguna de las dos lenguas oficiales» (FJ 14.a). Si bé el TC deixava un fonament per a establir mesures singularitzadores del català, aquest no era ja la propietat, ans es reduïa a l'acció positiva:

La definición del catalán como lengua propia de Cataluña no puede justificar la imposición estatutaria del uso preferente de aquella lengua, en detrimento del castellano, también lengua oficial en la Comunidad Autónoma, por las Administraciones Públicas y los medios de comunicación públicos de Cataluña, *sin perjuicio, claro está, de la procedencia de que el legislador pueda adoptar, en su caso, las adecuadas y proporcionadas medidas de política lingüística tendentes a corregir, de existir, situaciones históricas de desequilibrio de una de las lenguas oficiales respecto de la otra, subsanando así la posición secundaria o de postergación que alguna de ellas pudiera tener* (FJ 14.a).

La cursiva és afegida. Cal dir, doncs, que mentre el caràcter d'idioma de màxima historicitat al territori, enclòs al concepte de propietat, constitueix *per se* font legitimatòria d'usos concurrents, preferents o exclusius per a ell, el principi d'acció positiva és un fonament legitimador merament instrumental, que té com a horitzó els usos simètrics de les llengües coexistents. I, per bé que en un principi es puguin derivar conseqüències juridicopolítiques semblants de tots dos principis, a mesura que el procés de redreçament de l'idioma subordinat avanci, el principi d'acció positiva esdevindrà un fre per a la seva plena restauració funcional i el seu predomini sociolingüístic. En la mesura, doncs, que el màxim intèrpret de la Constitució espanyola havia desactivat el moll doctrinal de la política i la legislació lingüística catalanes, havia de resignificar el concepte de propietat:

La lengua española distinta del castellano susceptible de ser proclamada oficial por un Estatuto de Autonomía es la lengua de la «respectiva» Comunidad Autónoma, esto es, la lengua característica, histórica, privativa, por contraste con la común a todas las Comunidades Autónomas, y, en este sentido, propia.

El carácter propio de una lengua española distinta del castellano es, por tanto, la condición constitucional inexcusable para su reconocimiento como lengua oficial por un Estatuto de Autonomía (FJ 14.a).

Tanmateix, aquesta reconstrucció del concepte de propietat és fal·laç en la mesura que el català no és una llengua «privativa» de Catalunya (art. 4 de la Llei de les Corts d'Aragó 3/1999, «del patrimoni cultural aragonès», art. 4.1 de la Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer, «de reforma de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears»; entrades *català* i *valencià* del *Diccionari normatiu valencià*) i, en la mesura que pretengui que aquesta propietat constitueix un concepte específicament jurídic, el reconeixement jurídic del qual és condició sine qua non perquè l'idioma a què s'aplica sigui declarat oficial, no només xoca amb la legislació lingüística catalana, sinó també amb la mateixa dicció de l'apartat segon de l'article tercer de la Constitució —el qual anuncia que «[l]as demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos» sense esmentar enlloc el terme *llengua pròpia*— i amb la de la Llei orgànica 13/1982, de 10 d'agost, «de reintegració i millora del règim foral de Navarra», que anuncia que «[e]l vascuence tendrá también carácter de lengua

oficial en las zonas vascoparlantes de Navarra» (art. 9.2) sense cap referència a la propietat lingüística. Així mateix, aquesta reconceptualització del concepte pel TC també contradiu la resta d'estatuts d'autonomia amb règims de doble oficialitat —també els que han recollit el concepte de propietat—, en la mesura que cap no ha fonamentat l'oficialitat de l'idioma del país en el concepte de llengua pròpia (precisament perquè el concepte de propietat és posterior al d'oficialitat).

En aquest sentit, l'anul·lació dels preceptes dels reglaments de les corporacions provincials catalanes que estableixen l'ús preferent de les llengües pròpies es basen en una interpretació errònia del concepte de propietat i, com afirmen Eva Pons i Agustí Pou,⁴⁶ incorre en una «excés de literalisme», en la decisió, i contradiu la legislació lingüística catalana vigent, en la fonamentació. Pel que fa als preceptes relatius a l'anul·lació de l'ús per defecte del català i l'occità, el TSJC repeteix l'argumentació utilitzada pel TC per a avalar la conformitat amb la Constitució d'un precepte estatutari de dicció gairebé idèntica a la dels anul·lats. En efecte, l'apartat cinquè de l'article 50 de la Llei orgànica 6/2006 preveu el següent:

La Generalitat, la Administración local y las demás corporaciones públicas de Cataluña, las instituciones y las empresas que dependen de las mismas y los concesionarios de sus servicios deben utilizar el catalán en sus actuaciones internas y en la relación entre ellos. También deben utilizarlo en las comunicaciones y las notificaciones dirigidas a personas físicas o jurídicas residentes en Cataluña, sin perjuicio del derecho de los ciudadanos a recibirlas en castellano si lo piden.

A parer del TC, «[s]ólo los particulares, en tanto que titulares del derecho de opción lingüística garantizado por el propio art. 33.1 EAC, pueden preferir una u otra de ambas lenguas en sus relaciones con el poder público radicado en Cataluña», la qual cosa «excluye que, como pudiera resultar de una interpretación literal del apartado 5 del art. 50 EAC, quienes prefieran que su lengua de comunicación con las Administraciones sea el castellano hayan de pedirlo expresamente». Tanmateix, el considerarà conforme amb la Constitució al·legant que

46 Eva Pons i Agustí Pou, «Jurisprudència del Tribunal Suprem. Gener-juny 2015», Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law, núm. 64, desembre de 2015, p. 213, en línia: <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-20.8030.02.128/n64-Pons-Pou-ca.pdf>> (darrera consulta: 24-03-2016).

«pueden utilizar la lengua catalana con normalidad, sin perjuicio de poder utilizar también con normalidad el castellano, en sus relaciones internas, en las relaciones entre ellas y en sus comunicaciones con los particulares, siempre que se arbitren los mecanismos pertinentes para que el derecho de los ciudadanos a recibir tales comunicaciones en castellano pueda hacerse efectivo sin formalidades ni condiciones que redunden para ellos en una carga u obligación que les constituya en la posición de sujeto activo en sus relaciones con la Administración pública» (FJ 23). El TSJC recollí el rebuig del TC que el ciutadà hagi de manifestar expressament el desig de ser correspost en espanyol o rebre-hi la documentació per anul·lar els preceptes, afegint que «resulta innecesario exigir una opción formal pues se puede deducir claramente una opción implícita del ciudadano al utilizar una u otra lengua en su interlocución con la Administración» (FJ 3 de totes dues sentències). D'antuvi, el fet que preceptes de dicció gairebé idèntica siguin objecte de decisions diferents, i a partir de la mateixa argumentació, és prou il·lustratiu de l'arbitrarietat de les interpretacions i inferències d'aquests tribunals en l'enjudiciament dels preceptes sotmesos a llur dictamen. En segon lloc, la inducció automàtica d'una preferència lingüística pel simple fet de parlar una llengua constitueix un perjudici evident, atès que, com apunten Pons i Pou,⁴⁷ la mateixa història i realitat sociolingüístiques del país fa que catalanoparlants habituals recorrin a l'espanyol en determinats àmbits, sense que calgui concloure d'aquí que prefereixen d'ésser correspostos en espanyol.

Quant a la traducció merament subsidiària de les disposicions de la Diputació, el TSJC anul·là el precepte al·legant la sentència del Tribunal Constitucional 83/1986, de 26 de juny (FJ 3), la qual declarava contrari a la Constitució la clàusula de l'apartat primer de l'article sisè de la Llei del Parlament de Catalunya 7/1986, de 18 d'abril, «de normalització lingüística», que ordenava la publicació simultània en català i espanyol de les lleis aprovades pel Parlament i l'autenticitat de la versió catalana, en cas de dubtes interpretatius. En el cas dels reglaments, però, no hi havia cap precisió sobre aquest punt i tampoc resta clar quines implicacions té el fet que s'anul·li aquest precepte.

Pel que fa a les sentències del TS de 5 de maig de 2015, aquest ha limitat la desestimació dels recursos interposats per les corporacions provincials catalanes a

⁴⁷ E. Pons, A. Pou, «Jurisprudència...», p. 213.

motius de caràcter processal, relatius a la legitimació de l'entitat que impugnà els reglaments davant el TSJC.

3.3. Catalunya i l'Aran

L'any 2015 ha coincidit amb el final de la X legislatura de la Generalitat restaurada, amb la dissolució del Parlament el 3 d'agost. Les eleccions al Parlament del 27 de setembre, concebudes com un plebiscit sobre la independència del Principat, han donat lloc, ja l'any 2016, a la formació d'un govern nou, presidit per Carles Puigdemont (de la coalició Junts pel Sí), gràcies a l'acord in extremis entre la coalició Junts pel Sí i la Candidatura d'Unitat Popular – Crida Constituent (CUP – CC). Tot i el debat mediàtic i en l'àmbit de la catalanística a l'entorn del règim d'oficialitat lingüística de la hipotètica república catalana,⁴⁸ la dinàmica política principatina ha girat principalment a l'entorn de la qüestió de la independència. En l'àmbit lingüístic, per contra, la dinàmica a Catalunya s'ha concentrat en el conflicte entre les institucions i la societat civil amb el poder judicial espanyol respecte al sistema escolar de conjunció lingüística en català.

Des del punt de vista de la legislació lingüística, el fet més rellevant ha estat l'aprovació de la Llei 1/2015, de 5 de febrer, del règim especial de l'Aran. L'article vuitè recull les conseqüències jurídiques de la propietat de l'occità a l'Aran, ja exposades a l'apartat tercer de l'article segon de la Llei del Parlament 35/2010, d'1 d'octubre, «de l'occità, aranès a l'Aran» —actualment suspès per mor del recurs d'inconstitucionalitat interposat per l'advocat de l'Estat en representació del Govern d'Espanya el 27 de juliol de 2011—, per bé que, sorprenentment, la Llei 1/2015 no recull la toponímia com a àmbit de projecció de la propietat, especificat a la lletra a d'aquest apartat de la Llei 35/2010. L'apartat tercer de l'article vuitè de la Llei 1/2015 recull el principi, ja establert a la Llei orgànica 6/2006 (art. 6.5), que

48 Un resum del debat, tot i que amb errors conceptuals quant a la caracterització de la posició del sector partidari de no regular el règim d'oficialitat com a partidari de l'oficialitat única del català —quan, en realitat, el que s'esdevé és exactament el contrari, per aplicació del dret supletori—, a Montserrat Sendra i Fr. Xavier Vila, «L'estatus de les llengües a la República catalana», *Els Marges*, núm. 108, hivern de 2016, p. 33-50. Més sòlida conceptualment és l'àmpliament documentada obra d'Eva Pons *L'oficialitat lingüística. Declaracions constitucionals i implicacions jurídiques i pràctiques*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2015.

l'occità «és oficial a Catalunya», afirmació amfibològica pel que fa al seu abast, per tal com el legislador es limita a prescriure genèricament que «[e]ls poders públics n'han de fomentar la utilització, la promoció, la difusió, el coneixement i l'ús oficial». En aquest punt, resulta relativament més precisa la Llei 35/2010, que reconeix el dret de «les persones físiques o jurídiques en activitats públiques i privades» a emprar l'occità, «sense que puguin patir cap discriminació per aquest motiu», com també que «[e]ls actes jurídics fets en aquesta llengua tenen plena validesa i eficàcia, sens perjudici dels drets reconeguts als ciutadans amb relació a les altres llengües oficials» (art. 2.4). Tanmateix, fora de l'Aran, les úniques institucions amb les quals la Llei 35/2010 reconeix específicament el dret a utilitzar l'occità i ésser-hi atès són les de la Generalitat (art. 3.1.c). En qualsevol cas, la Llei 1/2015 no aprofundeix en el tímid procés ampliació de l'oficialitat de l'occità al conjunt de la comunitat autònoma endegat en aquestes dues lleis.

Quant al reconeixement de drets lingüístics, la Llei 1/2015 unifica en un únic article els reconeguts en diversos preceptes de la Llei 35/2010 (art. 3, 8, 9.1, 10.1) i és més completa, en la mesura que, a banda de «totes les administracions públiques» de l'Aran, aquests drets afecten també «les entitats públiques i privades que en depenen» i inclouen el dret a ésser correspost en la varietat aranesa (art. 9.1). Per contra, pel que fa a la denominació de la llengua, per bé que l'apartat primer de l'article vuitè (com l'apartat cinquè de l'article sisè de la Llei orgànica 6/2006 i l'apartat primer de l'article segon de la Llei 35/2010) recull la integració de la varietat aranesa en el diasistema occità, la dicció d'altres preceptes de la Llei reproduïx el problema que ja apareixia en alguns preceptes de la Llei 35/2010 (art. 6.1, 6.2). Així, l'apartat segon de l'article novè de la Llei 1/2015 reconeix el dret de les persones a l'Aran «d'utilitzar l'aranès i de rebre documentació *en aquesta varietat de l'occità* si ho sol·liciten». La cursiva és afegida. Stricto sensu, això implica que la validesa dels actes emesos pels ciutadans en occità no abasta els que es vehiculin en varietats territorials altres que la de l'Aran, la qual cosa és de mal avenir amb el «reconeixement» per les institucions catalanes del «conjunt de la nació occitana, de la qual forma part Aran», que proclama el preàmbul de la Llei. En aquest punt, resultava més adequada la dicció de la Llei 35/2010, la qual parlava de «la llengua pròpia de l'Aran» (art. 3.1) i, a més, contenia un article específic a «la unitat de la llengua occitana» (el quart), la difusió de la qual es

considerava com a tasca dels «poders públics» (apartat primer). També sembla excessiu concretar en una llei quina varietat territorial de la llengua pròpia cal utilitzar en els *curricula* lingüístics dels centres educatius (art. 55.2 de la Llei 1/2015; els apartats primer, tercer i sisè de l'article 14 de la Llei 35/2010 parlen de «llengua pròpia», però el segon, quart i cinquè, com també l'apartat primer de l'article 13, s'hi refereixen com a «aranès») i en els mitjans de comunicació públics de l'Aran, la creació dels quals per part del Conselh Generau és autoritzada per la Llei (art. 78.2). Aquesta hiperconcreció diatòpica no la trobem, per exemple, en la legislació balear respecte a les varietats illenques de la llengua catalana.

Quant a l'Institut d'Estudis Aranesos, les funcions del qual es recollen a l'apartat tercer de l'article quart de la Llei 35/2010, la Llei 1/2015 només afegeix que «és una corporació de dret públic independent de les administracions públiques, de caràcter acadèmic i amb personalitat jurídica pròpia» (art. 46.1). Pel que fa al «foment, la normalització i la regulació de la utilització de l'occità», la Llei 1/2015 reconeix al Conselh Generau competència plena, «d'acord amb les lleis de caràcter general en vigor a tot Catalunya en matèria de política lingüística i d'educació» (art. 51.1), i obliga la Generalitat i l'Administració general de l'Estat a cooperar-hi, «d'acord amb llurs competències» (art. 51.4).

Això a banda, no s'ha produït cap innovació legislativa a l'entorn de la política lingüística, i la normativa aprovada durant l'any 2015 ha estat la que correspon al funcionament ordinari del marc juridicolingüístic de Catalunya i l'Aran.⁴⁹ I és que, més enllà de les divergències entre els partits independentistes pel que fa al règim d'oficialitat de la hipotètica república catalanoaranesa independent, hi ha un consens molt ampli a l'entorn de la política lingüística actual —que abasta partits no independentistes, com el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) i les forces que formen la coalició Catalunya Sí Que Es Pot (CSQEP)—. En aquest sentit, és

49 La relació sencera de disposicions normatives amb contingut lingüístic aprovades durant l'any es pot trobar a Anna M. Pla Boix, «Crònica legislativa de Catalunya (DOGC d'1 de gener a 30 de juny de 2015)», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 64, desembre de 2015, p. 171-176, en línia: <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-20.8030.02.121/n64-Pla-ca.pdf>> (darrera consulta: 29-03-2016), i *íd.*, «Crònica legislativa de Catalunya. 2n semestre 2015 (DOGC d'1 de juliol a 31 de desembre de 2015)», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 65, juny de 2016, en premsa. Agraeixo a l'autora que m'hagi permès consultar la crònica abans que es publicués.

significatiu que l'acord parlamentari entre Junts pel Sí i la CUP – CC no contingui cap referència a aquesta qüestió i que la formació d'un govern nou a la Generalitat no hagi comportat canvis a la Direcció General de Política Lingüística.

Quant a actes de discriminació per raó de llengua, el 5 de maig el conseller de Cultura, Ferran Mascarell, respongué per escrit a una pregunta parlamentària sobre la presumpta «negativa de la Policia Nacional de l'Estat desplegada a Mollerussa (Pla d'Urgell) a expedir documents d'identitat perquè la documentació presentada estava en català». La resposta del conseller fou que ni els Mossos d'Esquadra ni l'Oficina de Garanties Lingüístiques del Departament de Cultura n'han rebut cap queixa formal.⁵⁰

3.4. País Valencià

L'any 2015 ha coincidit amb el final de la VIII legislatura autonòmica, amb la dissolució de les Corts el 30 de març i la convocatòria d'eleccions per al 24 de maig, el resultat de les quals ha possibilitat un canvi de govern, format pel Partit Socialista del País Valencià (PSPV-PSOE) i Compromís, amb el suport parlamentari de Podem, i presidit per Ximo Puig (PSPV-PSOE).

Durant la fase final de la VIII legislatura hi destaquen la Llei 5/2015, de 2 d'abril, de la Generalitat, «del servei públic de radiotelevisió valenciana», i, especialment, la Llei 6/2015, de 2 d'abril, de la Generalitat, «de reconeixement, protecció i promoció de les senyes d'identitat del poble valencià». La primera té l'origen en

50 «Pregunta al Govern per escrit sobre la negativa de la Policia Nacional de l'Estat desplegada a Mollerussa (Pla d'Urgell) a expedir documents d'identitat perquè la documentació presentada estava en català. Tram. 314-19905/10. Tram. 314-19905/10», *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 575, 19-05-2015, p. 23. També disponible en línia: <<http://www.parlament.cat/document/bopc/58241.pdf>> (darrera consulta: 30-03-2016). Altres casos de discriminació lingüística durant l'any 2015 a Catalunya, País Valencià i illes Balears i Pitiüses a Plataforma per la Llengua, «*Si me hablas en catalán suspendo el juicio*». *Els drets lingüístics en via morta (juliol 2013 – desembre 2015)*. 37 nous casos greus de discriminació lingüística a les administracions públiques a l'Estat espanyol, Barcelona: Plataforma per la Llengua, 2016, p. 58-73. També disponible en línia a <http://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/2016-03-10-discriminacions-linguistiques_1457689364.pdf> (darrera consulta: 15-05-2016).

una iniciativa legislativa popular⁵¹ endegada després del tancament de la Ràdio i Televisió Valenciana (RTVV) —el qual, després de la suspensió de les emissions al País Valencià dels mitjans de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, suposava la inexistència de mitjans de comunicació audiovisuals en català en aquesta regió del domini lingüístic— i admesa a tràmit per la presidència de les Corts el 28 d'octubre de 2014. L'apartat segon de l'article quart establia «l'obligació» de la Generalitat de «crear i mantenir un servei públic de ràdio i televisió», el qual, entre altres requisits, havia d'emetre «[e]n valencià», tal com precisava la lletra *e* del precepte. Sobre l'abast que hi havia de tenir l'ús de la llengua pròpia, amb l'objectiu d'evitar models bilingües, tal com havia succeït amb els mitjans de RTVV, l'apartat segon de l'article cinquè especificava que «els serveis públics de comunicació audiovisual» valencians «hauran de: a) [d]onar un servei radiofònic i televisiu *íntegrament* en valencià». La cursiva és afegida.

Tanmateix, en el tràmit parlamentari, per mor de les esmenes presentades pel Grup Parlamentari Popular, l'obligació esdevingué mera potestat («La Generalitat, d'acord amb l'Estatut d'autonomia valencià, *podrà* crear», la cursiva és afegida) i les referències a l'idioma d'emissió inclogueren l'adverbi *preferentment*, canvi l'abast del qual és especialment perceptible en l'apartat segon de l'article cinquè, on el servei passava d'ésser «*íntegrament* en valencià» a «*preferentment* en valencià». A més, s'hi afegia una disposició addicional (tercera), que condicionava la creació dels mitjans al fet que «no suppose increment del deute públic de la Generalitat» (apartat primer); «no suppose minoració de les partides destinades als serveis públics de sanitat, educació i benestar social» (apartat segon); «no suppose un increment de la pressió fiscal als ciutadans a través dels impostos propis o cedit» (apartat tercer); i que «es produïska la liquidació definitiva de l'entitat pública que anteriorment prestava el servei públic de radiotelevisió valenciana» (apartat quart). Aquesta rebaixa de la iniciativa inicial féu que el text sotmès a

51 «Proposta de proposició de llei del Servei Públic de Radiotelevisió Valenciana, presentada per la Comissió Promotora de la Iniciativa Legislativa Popular», *Corts Valencianes. Bolletí Oficial*, núm. 283, 7-11-2014, p. 55863-55869. També disponible en línia: <http://www.cortsvalecnianes.es/BASISCGI/BASIS/BOCV/WEB/IMAGENES_PDF/DDD/2676.pdf> (darrera consulta: 30-03-2016).

votació fos rebutjat pels seus impulsors i comptés amb els únics vots favorables a la cambra dels diputats del PP.⁵²

El mateix dia s'aprovà, també únicament amb els vots dels representants conservadors, la segona llei esmentada, que suposava una passa més en el procés de segregació onomàstica de les varietats valencianes del diasistema lingüístic comú. Així, si tant la Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol, «d'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana» (art. 6.2), com la Llei orgànica 1/2006, de 10 d'abril, «de reforma de la Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol, d'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana» (art. 7), parlaven d'*idioma valenciano* sense cap referència al diasistema català,⁵³ l'apartat tercer de l'article setè de la nova llei afegia «la seua individualitat respecte a les altres llengües de l'Estat i el seu valor com a patrimoni propi i exclusiu del poble valencià». I l'apartat següent advertia que «[t]otes les institucions de la Generalitat, els poders públics, la resta d'administracions públiques, el sistema educatiu i els mitjans de comunicació, entitats, organismes i empreses, de titularitat pública o que compten amb finançament públic, hauran d'adequar les seues actuacions al ple respecte de la individualitat de la llengua valenciana». Advertència que es complementava amb les mesures previstes a l'apartat segon de l'article 22: «El sector públic valencià, definit en els termes de l'article 23 de la Llei 6/2013, de 26 de desembre, de pressupostos de la Generalitat per a l'exercici 2014, en cap cas podrà atorgar subvencions que tinguen com a

52 Mercè Teodoro i Peris, «Crònica legislativa del País Valencià. Diari Oficial de la Comunitat Valenciana. Primer semestre de 2015», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 64, desembre de 2015, p. 178, en línia: <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-20.8030.02.122/n64-Teodoro-ca.pdf>> (darrera consulta: 30-03-2016).

53 En el cas de la Llei de les Corts valencianes 4/1983, de 23 de novembre, «d'ús i ensenyament del valencià», tot i que tampoc hi havia cap referència al diasistema lingüística català, també s'evitaven els sintagmes *idioma valencià* i *llengua valenciana*, en benefici dels termes *valencià* i *llengua pròpia*. Pel que fa la Llei 7/1998, de 16 de setembre, de la Generalitat valenciana, «de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua» (AVL), d'una banda implicà la sanció legal del no-reconeixement per la Generalitat valenciana de l'autoritat normativa de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) sobre les varietats valencianes i l'emergència una institució normativa potencialment alternativa. De l'altra, però, l'article tercer establí com a base de l'AVL «les denominades Normes de Castelló», la qual cosa suposava el reconeixement implícit de la identitat diasistèmica amb la resta de varietats del català.

objecte la realització d'una activitat o el compliment d'una finalitat que manifestament suposen un greuge o menyspreu cap a les senyes d'identitat del poble valencià reconegudes en esta llei». Amb aquesta finalitat, l'article 25 instituïa l'Observatori de les Senyes d'Identitat del Poble Valencià, entre les funcions del qual (art. 26.c) s'especificava la de «[f]ormular, d'ofici o amb denúncia prèvia, una petició raonada a l'òrgan que siga competent perquè, si és el cas, adopte l'acord d'inici del procediment a fi de determinar la pèrdua del dret al cobrament d'una subvenció per part de la persona física o jurídica beneficiària, o bé d'exigir-li'n el reintegrament, quan es tracte de subvencions atorgades pels subjectes inclosos en el sector públic valencià i s'aprecie que l'objecte de l'activitat subvencionada supose un greuge o menyspreu manifest contra les senyes d'identitat del poble valencià reconegudes en esta llei». Aquest organisme, a més, havia d'ésser presidit per «[l]a persona titular de la conselleria que té atribuïdes les competències en matèria de desenrotllament estatutari i, vinculades a estes, les funcions relatives a la protecció, defensa, revaloració i difusió de les senyes d'identitat del poble valencià, que exercirà la Presidència» (art. 28.a) i entre els vocals no hi hauria cap membre de la institució que «té per funció determinar i elaborar, en el seu cas, la normativa lingüística de l'idioma valencià» (art. 3 de la Llei de les Corts valencianes 7/1998, i 6.8 del nou text de l'Estatut, en la redacció donada per l'article setè de la Llei orgànica 1/2006) i sí, en canvi, sengles representants d'entitats no reconegudes per la romanística com «l'associació cultural Lo Rat Penat» i «la Real [sic] Acadèmia de Cultura Valenciana» (art. 28.c), les quals no segueixen el codi normatiu aprovat a Castelló de la Plana el 21 de desembre de 1932, reconegut com a base de la «normativització lingüística de l'idioma valencià» a l'article tercer de la Llei 7/1998. A aquestes dues entitats, a més, la llei els reconeixia «capacitat docent» en «la divulgació i defensa de les senyes d'identitat del poble valencià i, en especial, de la llengua valenciana» (art. 21.3).

Tanmateix, la Llei no derogava específicament l'article tercer de la Llei 7/1998, com tampoc les facultats de la preterida AVL, per la qual cosa l'apartat tercer de l'article setè de la Llei 6/2015 només s'hi pot cohesionar mitjançant la ficció de considerar les Normes de Castelló i les de l'IEC com a corresponents a codis lingüístics diferents. Nogensmenys, el *Diccionari normatiu valencià*, elaborat per la

mateixa AVL i publicat en línia el 5 de febrer de 2014, ja havia definit de la manera següent l'entrada *valencià*:

2. m. LING. Llengua romànica parlada a la Comunitat Valenciana, així com Balears, el departament francès dels Pirineus Orientals, el Principat d'Andorra, la franja oriental d'Aragó i la ciutat sarda de l'Alguer, llocs on rep el nom de *català*.

3. m. LING. Varietat d'esta llengua parlada a la Comunitat Valenciana. *Valencià septentrional, valencià central, valencià meridional*.

Així, l'apartat tercer de l'article setè de la Llei 6/2015 situava fora de la llei el dictamen lexicogràfic de la màxima autoritat normativa de «l'idioma valencià» creada per les mateixes Corts valencianes, mentre que l'apartat c de l'article 26 feia incompatible la seva defensa amb la percepció de subvenció pública.

Tanmateix, la majoria parlamentària sorgida de les eleccions del 24 de maig a les Corts ha permès de revocar aquestes polítiques contràries a l'ús social i la identitat de la llengua catalana al País Valencià i començar a fer passes per revertir el procés de recessió que ha patit durant les darreres dècades. En efecte, al text de l'acord de govern subscrit l'11 de juny pel PSPV-PSOE, Compromís i Podem, els signants declaraven llur voluntat d'«apostar per unes administracions compromeses amb la cultura valenciana i, especialment, en el paper del valencià», com també de prendre mesures legislatives de contingut lingüístic connex, com són l'elaboració d'una llei valenciana d'educació i la creació de mitjans de ràdio i televisió públics valencians. Una de les primeres mesures del nou govern fou el Decret 112/2015, de 17 de juliol, del Consell, «pel qual crea l'Alt Consell Consultiu de Radiodifusió, Televisió i Altres Mitjans de Comunicació, per al desplegament de l'article 56 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana». Abans de cloure l'any, les noves Corts han aprovat la Llei 12/2015, de 29 de desembre, «per a la recuperació del servei públic de radiodifusió i televisió d'àmbit autonòmic, de titularitat de la Generalitat», la disposició derogatòria primera de la qual afecta el conjunt de la Llei 5/2015. Tanmateix, el text aprovat tampoc no és el de la iniciativa legislativa popular i, per bé que no condiona la creació dels nous mitjans a la disponibilitat pressupostària, és si més no amfibològic quant als usos lingüístics de les emissions. En efecte, aquesta qüestió només apareix a l'apartat

segon de l'article segon, el qual enumera els requisits que han de complir els «serveis públics de radiodifusió i televisió en la Comunitat Valenciana», entre els quals hi ha que siguin «[e]n valencià, amb emissió multilingüe (en castellà i anglès) sempre que siga tècnicament possible». Cal subratllar que la llei no aclareix l'abast ni el significat exacte del concepte d'*emissió multilingüe*, la qual cosa, ensems amb l'absència d'un precepte de la claredat de l'apartat segon de l'article cinquè de la iniciativa legislativa popular, és un factor de preocupació pel que fa al grau real de catalanització dels futurs mitjans públics valencians.

Pel que fa a la Llei 6/2015, ja durant l'any 2016 ha estat derogada per les Corts (Llei 1/2016, de 26 de gener, de derogació de la Llei 6/2015, de 2 d'abril, de la Generalitat, «de reconeixement, protecció i promoció de les senyes d'identitat del poble valencià»).

En l'àmbit de la normativa infralegal aprovada durant l'any 2015, a banda del Decret suara esmentat, destaca, encara durant la VIII legislatura, el Decret 18/2015, de 13 de febrer, del Consell, «pel qual aprova el canvi de denominació del municipi de Alquerías del Niño Perdido per la forma bilingüe, en valencià i en castellà, les Alqueries/Alquerías del Niño Perdido».⁵⁴ Tot i pertànyer a la zona de predomini lingüístic català establerta a l'article 35 de la Llei 4/1983, de 23 de novembre, «d'ús i ensenyament del valencià», el nom oficial d'aquest municipi de la comarca de la Plana Baixa era en espanyol. A la sessió del 10 de juliol de 2014, el ple municipal acordà d'eleva al Consell de la Generalitat la proposta d'adoptar la denominació oficial en català i espanyol. Després que l'AVL, a la sessió del 9 de gener de 2015, emetés l'informe favorable a la proposta, el conseller de Presidència, Agricultura, Pesca, Alimentació i Aigua, José Císcar, traslladà la petició al Consell, el qual l'aprovà el 13 de febrer. Tanmateix, per bé que la solució adoptada constitueix una passa endavant respecte a la situació anterior, no s'entén que, tractant-se d'un municipi de predomini lingüístic català, no s'hagi adoptat la denominació catalana.

⁵⁴ La relació completa de mesures amb contingut lingüístic aprovades per la Generalitat valenciana durant l'any 2015 la podeu trobar a M. Teodoro i Peris, «Crònica legislativa...», cit., p. 177-182, i *id.*, «Crònica legislativa del País Valencià. Diari Oficial Comunitat Valenciana, juliol-desembre 2015», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 65, juny de 2016, en premsa. Agraïxo a l'autora que m'hagi permès consultar la crònica abans que es publiqués.

3.5. Illes Balears i Pitiüses

Com al País Valencià i a Aragó, l'any 2015 ha coincidit amb el final de la VIII legislatura autonòmica, amb la dissolució del Parlament el 30 de març i la convocatòria d'eleccions pel 24 de maig, el resultat de les quals, tant al Parlament com als consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa i als ajuntaments de les principals localitats de l'arxipèlag, ha possibilitat la formació de governs alternatius al PP. En el cas del govern autonòmic, l'Acord de governabilitat subscrit pel Partit Socialista de les Illes Balears (PSIB-PSOE), Més i Podem, ha permès la formació d'un govern participat per les dues primeres forces i amb el suport parlamentari de la tercera, presidit per Francesca Lluch Armengol (PSIB-PSOE).

L'any ha començat amb la reducció de l'oferta televisiva en català a les illes, per mor de la supressió d'un dels múltiples de TDT de la comunitat autònoma, en el marc de la reordenació de l'espai radioelèctric establerta pel Govern d'Espanya per a alliberar freqüències per a la telefonia mòbil de quarta generació. A les illes, el múltiple afectat era el que utilitzaven els canals autonòmics IB3 i IB3 HD. El Govern balear decidí de moure aquests dos canals al múltiple que ocupaven TV3Cat i els canals 33 i 3/24, per la qual cosa desplaçà aquests dos al múltiple que havia de desaparèixer. Tot i les propostes d'entitats de la societat civil perquè aquests dos canals poguessin emetre pels canals actualment inutilitzats —a causa del tancament, l'any 2011, de Televisió de Mallorca— del múltiple del Consell Insular de Mallorca, la inacció del Govern implicà el final de les emissions d'aquests dos canals, el 31 de març. Atès que la desapareguda Televisió de Mallorca emetia en català i la direcció d'IB3 nomenada pel govern de José Ramón Bauzá hi imposà el bilingüisme, TV3Cat quedava com a únic canal en català visible a les illes.

Amb la presa de possessió del nou govern, el 2 de juliol, la seva tasca en política lingüística durant els primers mesos de la IX legislatura ha consistit prioritàriament, com al País Valencià, a desactivar la normativa restrictiva de l'ús de la llengua catalana i símbols que s'hi associen en àmbits oficials. Així, a la primera reunió del nou Consell de Govern, el 3 de juliol, s'acordà la retirada dels recursos interposats per l'anterior govern davant el Tribunal Suprem contra les sentències del Tribunal Superior de les Illes Balears (TSIB) de 22 de setembre de 2014 que declaraven nul el Decret 15/2013, de 19 d'abril, «pel qual es regula el

tractament integrat de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes Balears», i endegà el procés per a la derogació de la Llei del Parlament 9/2013, de 23 de desembre, «sobre l'ús dels símbols institucionals de les Illes Balears», impulsada pel govern anterior precisament per reprimir l'exhibició de senyeres als centres d'ensenyament, en protesta pel decret esmentat. A la sessió del 16 d'octubre, el Parlament aprovà la derogació d'aquesta llei (Llei 8/2015, de 16 d'octubre, «per la qual es deroga de la Llei 9/2013, de 23 de desembre, sobre l'ús de símbols institucionals de les Illes Balears»). A la sessió del 24 de juliol, el Consell de Govern acordà d'endegar la tramitació de l'Avantprojecte de llei de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de març, «de la funció pública de la comunitat autònoma de les Illes Balears», per tal de restituir l'acreditació de competència en català com a requisit per a accedir a places a les administracions públiques de l'àmbit territorial de les Illes Balears i Pitiüses, després que la Llei 9/2012, de 19 de juliol, «de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de març, de la funció pública de la comunitat autònoma de les Illes Balears», l'ha suprimida com a requisit per a l'accés a la funció pública, amb les excepcions de les places de caràcter docent o que impliquin atenció al públic (article únic i disposició final primera, que modifica diversos preceptes de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, «de normalització lingüística a les Illes Balears»). El nou govern, a més, en compliment dels compromisos contrets entre les forces que li donen suport a l'Acord de governabilitat per a les illes Balears, ha trobat una fórmula que ha permès la recuperació a les illes de les emissions dels canals de televisió 33 i 3/24, que hi tornen a ésser visibles des del 17 de desembre.

Ja durant l'any 2016, el Parlament ha aprovat la Llei 1/2016, de 3 de febrer, «de modificació de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears», per la qual restitueix els textos originals de la Llei 3/1986 i de la Llei 3/2003, de 26 de març, «de règim jurídic de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears», modificats també per la Llei 9/2012. Així, l'article únic es dedica a la reforma de la Llei 3/1986 i retorna al català el caràcter de llengua pròpia en exclusiva «del Govern autònom, del Parlament i dels consells insulars i, en general, de l'administració pública, de l'administració local i de les corporacions i institucions públiques dependents de la comunitat autònoma» (nova redacció de l'apartat primer de l'article sisè); estableix que les «còpies o

certificacions expedides per les entitats públiques de la comunitat autònoma» s'hauran de tornar a «expedir en català» per defecte, «llevat del cas que l'interessat o la persona o l'entitat que les requereixen en sol·licitin la versió castellana» (nova redacció de l'article vuitè); recupera el precepte que ordena al Govern balear de «regular, mitjançant disposicions reglamentàries, l'ús normal de la llengua catalana, oralment o per escrit, en les activitats administratives dels òrgans de la seva competència» i de «promoure la normalització de la llengua catalana, oralment o per escrit, als registres públics no dependents de la comunitat autònoma», com també vincula específicament als preceptes de la llei els consells insulars i l'Administració local (article novè, novament dotat de contingut); restaura la denominació catalana dels topònims de les Illes Balears i Pitiüses com a única oficial (nova redacció de l'article 14), i reintrodueix a les «bases de convocatòria per a la provisió de places en l'administració de la comunitat autònoma i en les corporacions locals» la «referència expressa al coneixement de la llengua catalana» (nova redacció de l'apartat tercer de l'article 34), levant-ne el predicatiu *com a mèrit*, afegit a la redacció que hi donava la disposició final primera de la Llei 9/2012. La disposició addicional única de la Llei 1/2016 es dedica a la restitució del text original de la Llei 3/2003, ordenant a l'«Administració de la comunitat autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental» d'«emprar el català», tant «en les seves actuacions internes i en la relació entre elles» com «en les comunicacions i les notificacions adreçades a persones físiques o jurídiques, residents a l'àmbit lingüístic català, sens perjudici del dret de les persones interessades a rebre-les en castellà, si han de ser atesos en aquesta llengua» (nova redacció de l'apartat primer de l'article 43), i de fer-ne ús en «els procediments administratius tramitats per l'Administració de la comunitat autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental», «sens perjudici del dret de les persones interessades a ser ateses en la llengua oficial de la seva elecció i a presentar escrits i documents, a fer manifestacions i, si ho sol·liciten, a rebre notificacions en castellà» (nova redacció de l'apartat primer de l'article 44).

També cal esmentar la voluntat del Govern d'establir formes de col·laboració amb l'Institut Ramon Llull amb vista a reincorporar-s'hi, després que el govern anterior decidís de sortir-ne. Amb aquesta finalitat, el Govern ha aprovat els

decrets 93/2015, de 20 de novembre, «pel qual es crea la Delegació del Govern de les Illes Balears per a l'Institut Ramon Llull», i 94/2015, de 20 de novembre, «de nomenament del delegat del Govern de les Illes Balears per a l'Institut Ramon Llull».

Tanmateix, atesa la magnitud de la tasca de desmuntatge dels elements de protecció de la llengua catalana existents al marc jurídic illenc duta a terme durant la VIII legislatura, resten encara tasques pendents simplement per a tornar a l' statu quo juridicolingüístic anterior. En el sector privat, la majoria parlamentària conservadora espanyolista ha derogat la Llei 11/2001, de 15 de juny, «d'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balears», l'article vuitè de la qual reconeixia el dret dels consumidors «a ser atesos en alguna de les llengües oficials de les Illes Balears», especificant que «no podran ser discriminats o atesos incorrectament per raó de la llengua oficial que emprin» (apartat primer) i, en «els establiments al detall que disposen d'una plantilla laboral de més de tres treballadors», els reconeixia també «el dret de ser atesos en la llengua oficial de les Illes Balears que escullin» (apartat segon). Per contra, la norma que l'ha derogada (Llei 11/2014, de 15 d'octubre, «de comerç de les Illes Balears») no reconeix cap dret lingüístic.

En l'àmbit de l'Administració local, cal destacar el retorn de l'Ajuntament de Palma a la política lingüística favorable a la llengua pròpia, erosionada pel govern municipal anterior, presidit per Mateu Isern (PP), fins i tot en senyals d'identitat tan bàsics com el mateix nom de la ciutat. Així, les Bases per conformar un govern de canvi a Palma, subscrietes pel PSIB-PSOE, Més per Palma i Som Palma, contenen la petició de recuperació oficial del nom filològicament correcte de la ciutat, la revocació de la Instrucció de 22 de juliol de 2011 de l'anterior equip de govern, que imposava als empleats municipals l'ús automàtic de l'espanyol en les relacions als ciutadans que se'ls hi dirigissin, tot i que no ho demanessin, la recuperació del Reglament de normalització lingüística de l'Ajuntament de Palma —que declara el català com a «llengua usual de l'Administració municipal» (art. 2.1) i estableix el seu per defecte com a criteri general, amb l'ús obligatori de l'espanyol amb els ciutadans només quan aquests ho demanen (art. 2.2), i reconeix la forma catalana dels topònims de la ciutat com a única oficial (art. 4)— i la inclusió de Palma a la Xarxa de Ciutats membres de l'Institut Ramon Llull. El nou govern ja ha recuperat la Direcció General de Política Lingüística, suprimida per l'anterior govern

municipal, i ha derogat la Instrucció de 22 de juliol de 2011. Ja el 2016, el 28 de gener el ple municipal ha acordat d'elevat al Parlament la petició de recuperació del topònim *Palma* com a nom oficial de la ciutat.⁵⁵ Així mateix, el nou equip de govern ha recuperat el caràcter lingüísticament català de les modalitats de poesia i novel·la dels Premis Ciutat de Palma, trencat durant la legislatura anterior, amb la duplicació de les modalitats dels premis en català i en espanyol.

3.6. La Franja

A Aragó, les eleccions a les Corts donaren majoria a la suma de les quatre forces d'esquerra que obtingueren representació parlamentària: PSOE, Podemos, Chunta Aragonesista (CHA) i Izquierda Unida (IU). Gràcies a sengles acords bilaterals d'investidura amb cadascuna d'aquestes forces, s'ha format un govern de coalició entre PSOE i CHA, presidit per Javier Lambán (PSOE). A l'acord amb CHA, una de les mesures compromeses és l'aprovació d'«una nueva Ley de Lenguas que garantice los derechos lingüísticos de la ciudadanía aragonesa, con un amplio proceso participativo, buscando las fórmulas legales para suspender la aplicación de la actual».

De moment, aquest compromís s'ha concretat en la reforma de l'article quart de la Llei de les Corts 3/1999, de 10 de març, «de patrimoni cultural aragonès», que ha permès restituir oficialment al català i l'aragonès el seu nom. En efecte, ja durant l'any 2016, mitjançant una mena de llei òmnibus (Llei 2/2016, de 28 de gener, «de mesures fiscals i administratives de la comunitat autònoma d'Aragó», art. 35), el legislador aragonès ha reconegut la identitat entre l'aragonès i la «lengua aragonesa propia de las áreas pirenaica y prepirenaica», i el català i la «lengua aragonesa propia del área oriental», de què parlen les lletres *a* i *b*, respectivament, de l'article cinquè de la Llei 3/2013, de 9 de maig, «d'ús, protecció i promoció de les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó». Així, d'acord amb la nova dicció de l'article quart de la Llei 3/1999, «[e]l aragonés y el catalán de

⁵⁵ «Proposta de modificació de la Llei 6/2012, de 6 de juny, de modificació de la Llei 23/2006, de 20 de desembre, de capitalitat de Palma de Mallorca». A: Ajuntament de Palma, *Extracte de l'acta de la sessió del ple*, 28-01-2016, p. 8, en línia: <https://seuelectronica.palma.es/portal/PALMA/sede/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/3_96025_1.pdf> (darrera consulta: 1-04-2016).

Aragón, en los que están incluidas sus variedades dialectales, son las lenguas y modalidades lingüísticas propias a que se refieren el artículo 7 del Estatuto de Autonomía de Aragón de 2007 y la Ley 3/2013, de 9 de mayo, de uso, protección y promoción de las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón».

D'aquesta manera, les Corts aragoneses posen ordre al desori jurídic que havia suposat la Llei 3/2013, que havia comportat l'existència legal a l'Aragó de fins a quatre idiomes altres que l'espanyol. I és que, tot i que la disposició derogatòria d'aquesta llei esmentava la Llei 10/2009, de 22 de desembre, «d'ús, protecció i promoció de les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó», no contenia cap referència específica a l'article quart de la Llei 3/1999, el text original del qual era el següent: «El aragonés y el catalán, lenguas minoritarias de Aragón, en cuyo ámbito están comprendidas las diversas modalidades lingüísticas, son una riqueza cultural propia y serán especialmente protegidas por la Administración».

Amb tot, els drets lingüístics reconeguts a la Llei 3/2013 són del tot insuficients, per tal com es limiten a l'ensenyament de les llengües respectives (art. 3.1.c i 12.1) i a expressar-s'hi davant les administracions públiques al domini territorial de cadascuna (art. 16), mentre que l'ús per part de les administracions és merament potestatiu (art. 17-21). A més, tot i que s'autoritza l'adopció oficial de topònims en la llengua pròpia al seu domini territorial, hi continua essent obligatòria la forma en espanyol (art. 22). L'article sobre mitjans de comunicació (23), no preveu el compromís de les administracions de crear-ne en les llengües pròpies, mesura prevista a la Carta europea per a les llengües «regionals» o «minoritàries» (art. 11.1.a.i).

En realitat, tant la Llei 3/2013 com la derogada 10/2009 no donen compliment al mateix precepte de la Constitució espanyola que anuncia l'oficialitat de les llengües peninsulars altres que l'espanyol a llur domini territorial «de acuerdo con sus Estatutos» (art. 3.2), mandat que ha estat omès tant a la Llei orgànica 8/1982, de 10 d'agost, d'Estatut d'autonomia d'Aragó, com a les dues reformes que se'n feren els anys 1994 i 1996. Per contra, la mateixa Llei 3/1999 contenia una disposició final (segona) que preveia que «[u]na ley de lenguas de Aragón proporcionará el marco jurídico específico para regular la cooficialidad del aragonés y del catalán, lenguas minoritarias de Aragón, así como la efectividad de los derechos de las respectivas comunidades lingüísticas, tanto en lo referente a la

enseñanza de y en la lengua propia, como a la plena normalización del uso de estas dos lenguas en sus respectivos territorios». En compliment d'aquest precepte, l'any 2001 el conseller de Cultura i Turisme, Javier Callizo (PSOE), presentà un avantprojecte de llei de llengües, l'apartat segon de l'article segon del qual declarava que «[e]l aragonés y el catalán son lenguas oficiales en los respectivos territorios donde son predominantes, junto con el castellano». L'Avantprojecte contenia dos annexos en què es fixaven els àmbits territorials de l'oficialitat de cadascuna, tot i que l'article sisè autoritzava els ajuntaments a triar una zona o a l'altra (apartat primer) i a decidir la denominació de la llengua pròpia (apartat segon). Tanmateix, el govern autonòmic no assumí l'Avantprojecte i ni tan sols arribà a les Corts.⁵⁶ La regulació de l'oficialitat de les llengües pròpies d'Aragó tampoc s'introduí a l'Estatut —la norma constitucionalment prevista per a concretar-la—, amb motiu de la darrera reforma estatutària. A més, incomprensiblement, la Llei 10/2009 derogà la disposició final segona de la Llei 3/1999 (disposició derogatòria única).

Així, doncs, els drets lingüístics que reconegui la llei de llengües que han d'elaborar les Corts, segons l'acord entre el PSOE i CHA, haurien d'arribar als que s'associen a l'oficialitat: a més del dret a l'ensenyament de la llengua pròpia i a fer-ne ús davant administracions, ja reconeguts a la mateixa Llei 3/2013, s'hi hauria d'afegir el dret a rebre l'ensenyament en les llengües pròpies i a ésser-hi atès en les relacions amb el conjunt de les administracions públiques del territori. Així mateix, l'ús oficial potestatiu de les llengües pròpies per les administracions hauria d'esdevenir mínim obligatori. A més, en la mesura que la disposició derogatòria única de la Llei 3/2013 esmenta la Llei 10/2009, hom podria tornar a considerar vigent la disposició final segona de la Llei 4/1999, de tal manera que la declaració d'oficialitat de les llengües pròpies constituïria el simple compliment d'una disposició legal vigent. Altrament, els drets reconeguts actualment seran del tot insuficients per a aturar el galopant procés de recessió que pateix la llengua catalana a la Franja.

⁵⁶ Veg. Javier Giralt, «Dir les coses pel seu nom: català o aragonès oriental?», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 24, 2014, p. 379-380. També disponible en línia: <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/article/view/67025/pdf_607> (darrera consulta: 1-04-2016).

3.7. Catalunya del Nord i França

Els principals esdeveniments esdevinguts a la Catalunya del Nord i a França durant l'any 2015 palesen, un cop més, el decalatge entre l'Administració local nord-catalana i el legislatiu francès. En efecte, el Consell Municipal de Perpinyà (Rosselló), a la sessió del 25 de juny decidí per unanimitat la creació d'un segon grup escolar bilingüe d'ensenyament maternal i elemental anomenat *Arrels Vernet*,⁵⁷ com també aprovà per majoria una moció de suport al compromís del president de la República, François Hollande (Partit Socialista), de ratificar la Carta europea per a les llengües «regionals» o «minoritàries».⁵⁸

Tanmateix, l'esperada ratificació de la Carta ha estat novament rebutjada. D'antuvi, però, cal recordar que, quan el govern de la República signà la Carta, el 7 de maig de 1999, afegí una declaració per la qual justificava la compatibilitat entre la Constitució francesa i aquesta en el fet que la Carta «ne vise pas à la reconnaissance et la protection de minorités, mais à promouvoir le patrimoine linguistique européen, et que l'emploi du terme de “groupes” de locuteurs ne confère pas de droits collectifs pour les locuteurs des langues régionales ou minoritaires». Més concretament, el govern francès reafirmava la vigència de l'article segon de la Constitució, el contingut del qual interpretava de manera que «l'usage du français s'impose aux personnes morales de droit public et aux personnes de droit privé dans l'exercice d'une mission de service public, ainsi qu'aux usagers dans leurs relations avec les administrations et services publics».

Paradoxalment, durant els debats parlamentaris sobre la reforma constitucional amb motiu de la signatura del Tractat de la Unió Europea, en el marc de la qual s'introduí la declaració del francès com a «langue de la République» (Llei constitucional núm. 92-554, de 25 de juny de 1992, «que afegeix un títol a la Constitució: “De les Comunitats europees i de la Unió europea”», art. 1), els representants del govern al·legaren que l'objectiu del precepte era defensar el

57 «15 - ACTION EDUCATIVE. Création de l'école "ARRELS Vernet" au Nord de la Ville de Perpignan», *Séance Publique du Conseil Municipal de la Ville de Perpignan du jeudi 25 juin 2015 à 17h00*, en línia: <<http://www.mairie-perpignan.fr/sites/mairie-perpignan.fr/files/documents/cr-15-06-25.pdf>> (darrera consulta: 2-04-2016).

58 «51 – MOTION. Motion de soutien du Conseil Municipal de la Ville de Perpignan à la charte européenne des langues régionales et minoritaires», *Séance...*, cit.

francès de la penetració de l'anglès, no de les altres llengües de l'Hexàgon. És per això que, davant les peticions d'alguns diputats que demanaven que el nou precepte esmentés també les llengües diferents del francès, el ministre de Justícia, Michel Vauzelle (PS), afirmà que, en la mesura que l'objectiu del nou precepte era restringir l'ús de l'anglès, i no el d'aquests idiomes, el reconeixement de les altres llengües de l'Hexàgon es podria fer en una llei ordinària.⁵⁹ Tanmateix, el Consell Constitucional desoí tant la declaració consignada pel govern en signar la Carta com les manifestacions parlamentàries sobre la compatibilitat entre el nou text de l'article i el reconeixement jurídic de les «llengües regionals» i declarà la Carta contrària a la Constitució (decisió 99-412, de 15 de juny de 1999), la qual cosa n'impedia la ratificació mentre no hi hagués una reforma constitucional prèvia. Per evitar el doble procediment de reforma constitucional prèvia i projecte de llei posterior de ratificació específica de la Carta, l'*iter* triat pel govern ha estat promoure un Projecte de llei pel qual s'afegeix un apartat nou (tercer) a l'article 53 de la Constitució, que autoritza expressament la ratificació de la Carta. Amb tot, l'argumentació al·legada a l'exposició de motius del Projecte és la mateixa que la de la declaració adjunta a la signatura de la Carta. En aquest cas, hom la ratifica en la mesura que interpreta que no institueix «droits spécifiques à des groupes de locuteurs de langues régionales ou minoritaires» ni exonera de l'ús obligatori esmentat del francès per l'Administració i les entitats que en depenen i els administrats en llurs relacions oficials. I aquest mateix argument fou emfasitzat per la ministra de Justícia, Christiane Taubira (PS), durant la seva intervenció al Senat en defensa del Projecte, el 27 d'octubre.

Tanmateix, el 19 d'octubre el senador del grup Les Républicains M. Philippe Bas presentà una qüestió prèvia, en què demanava que s'interrompés la deliberació a la cambra del Projecte, al·legant incompatibilitat entre la Carta i la Constitució francesa. A la sessió del Senat en què es debaté el Projecte del govern, se sotmeté a votació la qüestió prèvia, la qual fou aprovada.

⁵⁹ Sobre la reforma que portà al text actual de l'article segon de la Constitució, veg. Alà Baylac-Ferrer, «La ideologia lingüística francesa i les llengües regionals avui. El cas del català a la Catalunya del Nord», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 24, 2014, p. 60-65. També disponible en línia: <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/article/view/67067/pdf_592> (darrera consulta: 2-04-2016).

En contrapartida, el 21 d'octubre el mateix grup republicà presentà al Senat una Proposició de llei «relativa a la promoció de les llengües regionals», que no reconeix cap dret lingüístic en les relacions dels ciutadans amb les administracions i que, en l'àmbit de l'ensenyament, no n'institueix cap de nou. En canvi, l'1 de desembre diputats d'Europe Écologie presentaren a l'Assemblea Nacional una Proposició de llei «relativa a l'ensenyament immersiu de les llengües regionals i a llur promoció a l'espai públic i audiovisual». La Proposició completava diversos articles del Codi de l'educació, amb l'objectiu de permetre subvencions o cessions de locals per les administracions als centres privats d'ensenyament primari i secundari que apliquen programes d'immersió en la llengua del país, amb l'únic límit que els ajuts públics no donin com a resultat que aquests centres es trobin en millors condicions que els centres públics (articles segon i tercer, que insereixen sengles apartats nous a l'article 151-4 del Codi de l'educació), com també afegia «l'attribution d'une place significative à l'expression des langues régionales» entre les tasques del Consell Superior de l'Audiovisual (article cinquè, que modifica l'article 3-1 de la Llei número 86-1067, de 30 de setembre, «relativa a la llibertat de comunicació»). Així mateix, la Proposició també preveia la traducció a les «llengües regionals» dels rètols dels edificis públics, els senyals de les vies públiques de circulació i els principals suports de comunicació institucional (art. 4), mentre que l'article sisè fixava les vies de finançament. Tanmateix, ja l'any 2016, la Proposició ha estat rebutjada, a la sessió del 16 de gener.

3.8. Unitat de la llengua i relacions entre territoris

La unitat de la llengua, tan atacada al País Valencià i a la Franja durant la VIII legislatura autonòmica, ha quedat reforçada, gràcies a la derogació de la Llei 6/2015 de les Corts valencianes, que sancionava jurídicament el secessionisme lingüístic, i a la clarificació de la identitat de les llengües pròpies d'Aragó que ha suposat la Llei 2/2016 de les Corts d'Aragó. Quant a la col·laboració entre territoris, ha quedat reforçada a les Illes, gràcies a l'establiment de formes de cooperació entre el Govern balear i l'Institut Ramon Llull. Fóra desitjable que la més bona disposició cap a la llengua pròpia mostrada pels altres governs del domini català s'expressés també en formes de col·laboració amb l'Institut i, en general, entre les administracions de totes les regions del domini lingüístic.

4. Ensenyament

PERE MAYANS

Catedràtic d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN

TERESA TORT

Especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial
d'Ensenyament de la Llengua

MARIA ARENY

Catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN

4.1. Alguer, l'

Com ja vam indicar en informes anteriors, des del curs 2011-2012 a les escoles alguereses ja no s'imparteixen les classes de llengua catalana en la seva variant algueresa, organitzades per Òmnium Cultural de l'Alguer mitjançant el Projecte Palomba. El juny de 2014 també va tancar l'única presència continuada d'ensenyament reglat de la nostra llengua, "La Costura". Aquesta línia d'ensenyament plurilingüe –alguerès, italià i anglès– fou oberta el curs 2004-2005 a l'escola privada d'educació infantil San Giovanni Bosco, gràcies a un acord entre la Generalitat de Catalunya, Òmnium Cultural de l'Alguer, el Municipi de l'Alguer i l'escola. Cal destacar, però, que, en els cursos darrers, el centre ja no rebia cap suport de les institucions per mantenir la línia en català i que, en tot cas, la continuïtat era iniciativa de la direcció de l'escola. Algunes activitats de la Costura, com les de les cançons en català, també es compartien amb la resta de l'alumnat del centre (un centenar). Cal destacar, però, que, gràcies a la Llei regional L.R. 9 març 2015, núm. 5, art. 33, par. 33 –Ensenyament i ús vehicular de la llengua sarda en horari curricular a les escoles de cada ordre i grau–, es torna a fer ús de l'alguerès al sistema educatiu reglat. Cada curs té una durada mínima de 24 hores: dues hores setmanals durant 3 mesos en la mateixa classe. Les imparteixen ensenyants de l'escola o bé un expert extern. En tots dos casos, els ensenyants són de llengua familiar algueresa o tenen una competència activa i passiva de la llengua a nivell C1 del Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües (MECR).

ISTITUTO COMPRENSIVO núm. 3 – infància	expert
ISTITUTO COMPRENSIVO núm. 3 - primària	expert
ISTITUTO COMPRENSIVO núm. 3 – secundària	expert
ISTITUTO ISTRUZIONE SUPERIORE E. FERMI - científic	expert
ISTITUTO ISTRUZIONE SUPERIORE E. FERMI - clàssic	expert
ISTITUTO ISTRUZIONE SUPERIORE E. FERMI – artístic	expert
IST. PRO. PER I SERV. ALBERGH. E RISTOR. "E.LUSSU"	expert
IST. C. N. 1 ALGHERO – infància – no finançat	Ensenyant de l'escola

En aquesta línia cal recordar que, durant l'any 2015, s'organitzà un curs de llengua i didàctica del català de l'Alguer per a ensenyants dels centres educatius de la ciutat, estudiants que estaven acabant els estudis universitaris i experts externs amb experiència a l'ensenyament. Organitzat per l'Ofici Lingüístic Regional, amb la col·laboració del Municipi de l'Alguer i la Generalitat de Catalunya, hi participaren 45 possibles docents, de llengua familiar algueresa o amb una competència oral i escrita de nivell avançat en alguerès.⁶⁰

En l'ensenyament universitari també hi ha hagut canvis significatius. S'ha aconseguit que la llengua catalana ja no sigui una assignatura optativa, sinó una llengua curricular en els graus de *Mediazione linguistica e culturale* i en el de Turisme. Això vol dir que el català té un reconeixement acadèmic similar al de l'anglès, l'espanyol o l'alemany. Les assignatures són llengua nivell A2 i B1 del MEQR, i llengua i literatura. A més d'aquests cursos, a la Facultat de Llengua i Literatura estrangeres s'ofereixen dos nivells de llengua (A2 i B1), un curs de llengua i literatura catalanes, i un curs de literatura catalana per al màster (postgrau o *Specialistica*, segons el terme italià). Sàsser, capital de la província on és l'Alguer, és seu dels exàmens per obtenir els certificats de llengua catalana, tot i que, des que no es fan classes a l'Alguer per a alumnes de fora de la universitat, s'han reduït molt el nombre d'inscrits.

Quant a l'ensenyament de català per a adults, associacions diverses continuen fent cursos, encara que no totes de manera sistemàtica. L'Escola d'Alguerés Pasqual Scanu ofereix cursos de la variant algueresa del català per al públic en general. En concret, durant el curs 2015-2016 hi ha hagut tres classes en funcionament (dues de llengua i història, i una d'aprofundiment): a la primera

⁶⁰ Per a més informació: < <http://www.regione.sardegna.it/j/v/25?s=286689&v=2&c=11&t=1>> [Consulta: 2 juny 2016]

classe hi ha hagut 15 inscripcions i 12 persones han acabat el curs; a la segona classe, de 30 inscripcions, han acabat el curs 17 estudiants, i, finalment, 30 persones han participat a la formació didàctica de l'última classe, on s'han previst diversos seminaris a càrrec d'experts i professionals.

Durant l'any 2015 l'Ateneu Alguerés ha impartit un curs de literatura catalana l'objectiu del qual ha estat potenciar les habilitats orals a través d'uns exercicis previs a la lectura del text triat. En concret, s'ha fet el curs: “El menjar en les obres del segle XX i XXI, de Carner a Bel Olid”, una visió temàtica que ha servit per fer també una anàlisi històrica i de gèneres. De fet, “Lletres a l'Ateneu”⁶¹ ha esdevingut, amb la col·laboració de la Institució de les Lletres Catalanes, “Lletres a l'Alguer”.

Enguany, ha continuat la iniciativa d'Òmnium Cultural de l'Alguer d'oferir cursos de llengua catalana. El curs, que va començar el novembre del 2014 i va acabar el maig del 2015, va tenir 33 alumnes matriculats, el 70% dels quals van fer-lo íntegrament. A final d'octubre de 2015 va començar un altre curs, en dos nivells: el primer, de lectura i de primeres regles d'escriptura; el segon, de gramàtica. En total s'hi van inscriure 40 persones.

4.2. Andorra

Els tres sistemes educatius⁶² que conviuen a Andorra han experimentat alguns canvis respecte a anys anteriors. Al costat del Sistema Educatiu Andorrà, que depèn totalment del Govern d'Andorra i compta amb vuit escoles de maternal i primera ensenyança, tres escoles de segona ensenyança i un centre de batxillerat, i hi ha el sistema espanyol, amb centres públics i laics –que depenen directament del Ministeri d'Educació espanyol–, tres escoles congregacionals i una escola privada, i el sistema francès, amb tretze escoles, que segueixen els programes d'estudi determinats pels ministeris d'Educació espanyol i francès, respectivament⁶³.

Cal destacar, però, el moment d'impàs que viu el sistema espanyol un cop es finalitzi el tancament dels centres d'Encamp, de Sant Julià de Lòria i d'Andorra la

⁶¹ Consulteu l'INFORME 2014.

⁶² Per a més informació: <<http://www.educacio.ad/sistemes-educatius>> [Consulta: 2 juny 2016]

⁶³ Per a una visió més completa del tractament de les llengües que fa cadascun dels tres sistemes podeu consultar l'INFORME 2014.

Vella, coincidint amb l'acabament d'aquest curs escolar, i es reagrupi tota l'oferta educativa al nou centre educatiu "María Moliner", que començarà a acollir alumnes el curs 2016-2017. Pel que fa al canvi de gestors que hi ha hagut al col·legi congregacional "Sant Ermengol", aquest fet no ha provocat cap pèrdua important d'alumnes, ja que els pares han continuat confiant en els nous gestors de l'escola. Pel que fa a la distribució de l'alumnat entre tots tres sistemes, el sistema educatiu andorrà continua essent el que té més alumnes (amb quasi un 40% dels alumnes d'Andorra escolaritzats) i augmenta el nombre d'escolaritzats en el sistema educatiu francès, mentre que continua el lleuger descens de l'espanyol.

En el quadre següent podem veure'n l'evolució dels cinc cursos darrers:

Escolars per sistema educatiu

Sistema educatiu	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Andorrà	4.205	4.234	4.298	4.358	4.340
Francès	3.351	3.350	3.423	3.548	3.558
Espanyol	3.217	3.146	3.116	3.082	3.033
Total	10.783	10.730	10.737	10.988	10.922

També en podem veure la distribució per sistemes i etapes educatives:

Curs 2015-2016⁶⁴

Sistema educatiu	Maternal	Primera ensenyança	Segona ensenyança	Batxillerat	Formació professional	Total
Andorrà	808	1.773	1.178	374	207	4.340
Francès	913	1.216	839	354	236	3.558
Espanyol	548	1.134	841	297	0	2.820
Total	2.269	4.123	2.858	1.025	443	10.718

Tal com s'estableix a la Llei 12/2008, del 12 de juny, d'ordenació de l'ensenyament superior, la llengua pròpia de la Universitat d'Andorra és el català, la qual és també la llengua vehicular de tots els estudis, inclosos el doctorat i els màsters. De manera excepcional (per exemple, en el cas que un professor convidat no parli català), les classes es poden fer en una altra llengua (a la pràctica aquestes llengües són el castellà o el francès) i sempre es comunica aquest fet amb antelació.

⁶⁴ Font: Govern d'Andorra. Ministeri d'Educació i Joventut. *Efectius de l'alumnat per al curs escolar 2015-2016*. <http://www.educacio.ad/images/stories/estudis/Efectius_curs_15-16.pdf> [Consulta: 24 maig 2016]

El curs 2014/2015 va començar a desplegar-se un Pla d'Acció per al Multilingüisme (PAM)⁶⁵ que preveia, entre altres actuacions, incloure l'anglès com a llengua vehicular en una assignatura de tercer curs de tots els estudis. Amb aquest objectiu, i a banda dels crèdits de llengua anglesa que ja tenien totes les titulacions, s'han implementat assignatures “preparatòries” d'anglès per tal que tots els estudiants arribin a tercer curs amb coneixements suficients per seguir una classe en aquesta llengua i poder-hi fer activitats acadèmiques.

Pel que fa al nombre d'alumnes matriculats a la Universitat d'Andorra, en podem veure les dades per estudis (2014-2015) en aquesta taula⁶⁶:

Formació reglada	2014-2015
Escola d'Infermeria	107
Escola d'Informàtica i Gestió	238
Centre d'Estudis virtuals	80
Doctorat	13
Total	438
Formació continuada	
Postgraus	101
Cursos d'actualització	356
Seminaris	544
Total	1.001
Curs d'accés per a més grans de 25 anys	30

Com dèiem en els informes anteriors, les dues universitats privades que van iniciar la seva activitat docent en el curs 2012/2013, la Universitat Oberta La Salle (UOLS) i la Universitat de les Valls, continuen sense fer gairebé cap classe en català, malgrat el que estableix la normativa andorrana.⁶⁷ Segons la pàgina web de la UOLS, de tots els programes acadèmics que ofereix, el català només és la llengua d'un curs de sis setmanes i d'un postgrau (que també s'ofereix en espanyol),

⁶⁵ Universitat d'Andorra. Pla d'Acció per al Multilingüisme.

<http://www.uda.ad/wp-content/uploads/2015/04/PAMV1_0.pdf> [Consulta: 30 maig 2016]

⁶⁶ *Memòria 2014-2015. Universitat d'Andorra* <<http://www.uda.ad/wp-content/uploads/2015/11/memoria1415.pdf>> [Consulta: 30 maig 2016]

⁶⁷ Llei 12/2008 del 12 de juny, d'ordenació de l'ensenyament superior (BOPA núm. 54, de 16 de juliol de 2008) <<https://www.bopa.ad/bopa/020054/Pagines/550EE.aspx>> [Consulta: 6 juny 2016]

mentre que l'espanyol és la llengua de la resta (només hi ha un postgrau que s'ofereix també en anglès i francès).⁶⁸

Tampoc no ha canviat el pla d'estudis de la Facultat d'Odontologia de la Universitat de les Valls, que especifica que les llengües pròpies de l'ensenyament són el castellà i l'anglès,⁶⁹ cosa que sembla estar en contradicció amb la llei esmentada.

D'altra banda, cal recordar que l'any 2014 es va publicar el Decret del 10-09-2014 de creació i regulació dels diplomes oficials de llengua catalana del Govern d'Andorra, segons el qual es creen i es regulen els diplomes oficials de llengua catalana i els exàmens oficials que permeten obtenir-los. Els diplomes de llengua catalana són títols oficials expedits pel Govern d'Andorra,⁷⁰ adaptats al MECR. Malauradament, els títols de llengua catalana del Govern d'Andorra no són reconeguts a la resta de territoris catalans, de la mateixa manera que els títols de Catalunya, del País Valencià i de les Illes Balears no ho són a Andorra.

L'Àrea de Formació d'Adults del Ministeri d'Educació i Joventut d'Andorra ofereix cursos de català adreçats al públic en general, a les empreses i als ens locals. Els cursos s'enquadren també en el MECR i inclouen els nivells A1, A2, B1, B2 i C1 (preparen els alumnes per als exàmens oficials que convoca el Ministeri). També s'ofereixen serveis i recursos a empreses per poder contribuir a adequar les necessitats comunicatives i el coneixement de llengua catalana de les persones que hi treballen.

Continua funcionant la xarxa de centres d'autoaprenentatge de català (CAA), integrada per cinc centres, que dona resposta a les persones que no poden assistir a cursos presencials.

⁶⁸ UOLS. Què vols estudiar?: <<http://www.uols.org/ca/estudiar-a-la-uols/que-vols-estudiar>> [Consulta: 30 maig 2016]

⁶⁹ Universitat de les Valls. Pla d'estudis: <<http://www.udv.ad/ca/pla-de-estudis>> [Consulta: 30 maig 2016]

⁷⁰ Publicat a: <<https://www.bopa.ad/bopa/026054/Pagines/ga26054005.aspx>> [Consulta: 6 juny 2016]

4.3. Catalunya

Com comentàvem en informes anteriors, arran de la sentència del Tribunal Constitucional espanyol al recurs d'inconstitucionalitat interposat per noranta-nou diputats del Grup Parlamentari Popular contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006, va començar una autèntica batalla jurídica (i mediàtica) per tal de (re)introduir el castellà com a llengua vehicular a l'escola, que ha continuat durant l'any 2015,

En l'INFORME del 2014, ja es va fer una ressenya detallada de les principals actuacions en defensa del règim lingüístic que va fer el Departament d'Ensenyament durant el període 2011-2015. En tot cas, cal destacar que, en aquest període, el Departament d'Ensenyament ha rebut aproximadament més d'un miler de sol·licituds en via administrativa (el 2013 foren 32 famílies i 48 alumnes, el 2014 van ser 325 famílies i 472 alumnes, i el 2015 hi ha hagut 239 sol·licituds, que corresponen a 126 famílies i a 196 alumnes), que demanen tres qüestions diferents: un ensenyament bilingüe (aquesta petició és comuna a totes), que les comunicacions amb la família es facin també en castellà i el canvi de model de casella en el full de preinscripció.

Les resolucions que es dicten deneguen, repetidament, la sol·licitud de modificació del règim lingüístic del sistema educatiu de Catalunya, deneguen el canvi de model de casella i acorden que les comunicacions a la família es facin també en castellà.

Aquestes sol·licituds, tot i que estan signades per particulars, responen molt majoritàriament a models prèviament preparats per dues associacions (*Convivencia cívica catalana* i, en menor mesura, *Asamblea por una escuela bilingüe*), que fomenten i incentiven aquests tipus de reclamacions.

De fet, en aquest moment, només hi ha cinc sentències en ferm que obliguen diversos centres educatius de Catalunya a fer un mínim del 25% de les classes en castellà en els grups on hi havia els fills de les persones demandants. A hores d'ara, les solucions per les quals han optat els centres són diverses: fer en castellà alguna assignatura que es feia en català; introduir-lo en grups desdoblats; utilitzar-lo en tasques específiques; o, fins i tot, en algun cas no ha estat necessari fer res perquè ja es feia servir el castellà com a llengua vehicular en algunes assignatures...

Malgrat aquesta espasa de Dàmocles jurídica, hi ha hagut continuïtat en la política lingüística del Departament d'Ensenyament. Segueixen en funcionament les aules d'acollida en català de l'alumnat nouvingut.⁷¹ Durant el curs 2014-2015 va haver-hi 646,5 dotacions de professorat a 660 centres (tant centres públics i concertats com municipals). S'hi van atendre 8.265 alumnes (4.106 de primària i 4.159 de secundària). D'aquests 660 centres, 534 tenien dotació d'aula d'acollida, 46 del recurs que en aquell moment es deia suport al procés d'escolarització a l'alumnat de procedència estrangera (continuïtat de l'aprenentatge de la llengua després de passar per l'aula d'acollida) i 80 dels dos recursos.

També han continuat pràcticament els mateixos plans educatius d'entorn.⁷² Durant el curs 2014/2015 n'hi ha hagut 96, distribuïts en 77 municipis i 890 centres educatius, amb un total de 302.954 alumnes (189.926 d'educació infantil i primària, i 113.028⁷³ d'educació secundària obligatòria i batxillerat).

Com a dada complementària referent a l'ensenyament secundari, que ens indica quin és el coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya en les proves d'accés a la Universitat, recollim les notes mitjanes de Llengua catalana i literatura i de Llengua castellana i literatura en els cinc últims cursos. Com es pot veure en el quadre, tant el català com el castellà han pujat respecte al curs anterior:

Proves d'accés a la Universitat. Nota mitjana

Matèria	Juny 2011	Juny 2012	Juny 2013	Juny 2014	Juny 2015
L. catalana	6,20	5,99	6,18	6,23	6,46
L. castellana	6,34	6,43	6,18	6,53	6,56

En l'INFORME de l'any passat ja vam destacar algunes contradiccions pel que fa a l'ús de la llengua catalana en alguns centres educatius d'ensenyament no universitari reglat de Catalunya. Enguany no hi insistirem, però tornem a recordar que, en alguns contextos, el català no és la llengua vehicular de referència: escoles

⁷¹ Més informació a: <http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/7192e6a8-1bb3-4030-b7f8-562ecd7ff933/annex1_aules_nov_09.pdf> [Consulta: 2 juny 2016]

⁷² Més informació sobre els plans educatius d'entorn a: <http://www.xtec.cat/web/comunitat/entorn_pee> [Consulta: 2 juny 2016]

⁷³ No estan incloses les dades de matrícula dels alumnes de cicles formatius de grau mitjà.

privades d'elit, alguns centres de formació professional, algunes escoles d'adults, batxillerats internacionals...⁷⁴

Pel que fa a altres estudis, cal fer esment que en sis Escoles Oficials d'Idiomes (EOI) de Catalunya també s'imparteix llengua catalana. El curs 2014/2015 van tenir 733 alumnes (191 menys que el curs anterior) i, en el curs 2015/2016, n'han estat 711.

Quant a la formació d'adults, en el curs 2014/2015, 7.555 persones (un miler menys que el curs anterior), es van matricular als cursos de llengua catalana, dins els ensenyaments de caràcter no formal.

Pel que fa als cursos d'aprenentatge de la llengua organitzats pel Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL), i segons la *Memòria 2015 del Consorci per a la Normalització lingüística (CPNL)*,⁷⁵ en total, durant el 2015, el CPNL ha organitzat 3.292 cursos presencials de català (1.829 dels quals corresponen als nivells inicials i bàsics), i s'hi han inscrit un total de 70.946 alumnes (42.719 dels quals als cursos inicials i bàsics).

Els cursos tenen diferents modalitats d'aprenentatge: presencials, a distància o en línia a través de Parla.cat⁷⁶ i altres. Del total d'inscripcions, 66.603 han estat a cursos presencials i 4.343 a cursos en línia. Un 64,7% de l'alumnat és nascut a l'estranger.

Gràcies a la col·laboració del CPNL amb la Direcció General d'Immigració, s'han organitzat també cursos en què s'han inscrit 5.458 persones.

Continua incrementant-se el nombre d'usuaris de l'espai virtual d'aprenentatge Parla.cat, que ja té un total de 207.762 alumnes (24.437 més que l'any 2014). La modalitat de cursos amb tutoria ha estat seguida per 3.854 alumnes (1.277 més que el 2014). A més, s'han fet 60.067 consultes al cercador de recursos per a l'aprenentatge de la llengua.

⁷⁴ Consulteu, per exemple, la web d'algun dels centres que l'imparteixen: <<http://www.salesianssarria.com/qui-som/espai-multimedia/documents/finish/4-promocio-i-comunicacio/468-curs-15-16-bachillerato-internacional>> [Consulta: 24 maig 2016]

⁷⁵ *Memòria 2015 del Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL)*. <http://arxius.cpnl.cat/arxius/memories/memoria_2015_web.pdf> [Consulta: 24 maig 2016]

⁷⁶ Parla.cat: <http://www.parla.cat/pres_catalaenlinia/AppPHP/login/index.php?lang=ca> [Consulta: 10 març 2016]

L'espai virtual d'ensenyament i aprenentatge de la llengua catalana Aula Mestra, vinculat al Parla.cat i creat el 2012, ha experimentat un creixement espectacular en dos anys. Si el 2013 aquesta plataforma va rebre 40.818 visites, el 2015 en van ser 211.298. També s'han duplicat els cursos específics (han passat de 80 a 192) amb 2.401 alumnes inscrits (recordem que la plataforma permet al professorat de català d'arreu del món crear, gestionar i compartir cursos virtuals. Organitza els cursos en diverses categories: les corresponents als sis nivells d'aprenentatge de llengua general, llenguatges d'especialitat, itineraris d'aprenentatge i sessions de reforç a mida).

També durant el 2015, un total de 13.862 persones van obtenir la Certificació de coneixements de català d'acord amb el MECR, després d'haver-se presentat a les proves de la Direcció General de Política Lingüística (2.080 certificats), del Consorci per a la Normalització Lingüística (11.169) i de l'Institut Ramon Llull (623), que són els tres organismes responsables d'aquestes certificacions. Les proves administrades per l'IRL s'han fet a 67 localitats de 29 països d'arreu del món.

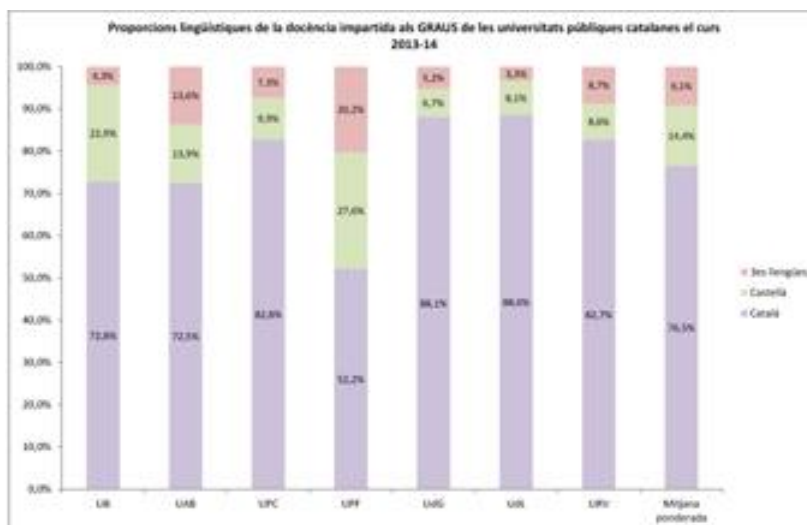
L'ús de la llengua catalana a les diverses universitats dels territoris de parla catalana es va concretar en el *Pla de Política Lingüística 2012-2014*, elaborat per la Comissió de Llengua del Consell General de la Xarxa Vives d'Universitats, xarxa que agrupa les universitats dels territoris de llengua catalana. El Pla, que conté els criteris generals de política lingüística comuns a totes les universitats, es va actualitzar el 2014, en establir-se el pla 2015/2016,⁷⁷ a banda dels plans de llengües específics de cada universitat.

La mitjana de l'ús del català com a llengua de docència en les classes de grau de les set universitats públiques de Catalunya durant el curs 2013/2014 va ser del 76,5% (un 1% més que el curs anterior) i oscil·la entre el 52,2% de la Universitat Pompeu Fabra (un 3,6% menys que el curs anterior) i el 88,6% de la Universitat de Lleida. Un 14,4% de la docència va ser en castellà (un 1,6% menys que el curs anterior) i un 9,1% en terceres llengües (un 8,6% el curs anterior). Encara que la mitjana de l'ús del català hagi augmentat una mica respecte al curs anterior, cal destacar, especialment, el descens a la Universitat Rovira i Virgili, que ha estat del

⁷⁷ *Pla de Política Lingüística*. <<http://www.vives.org/serveis/pla-de-politica-linguistica/>>
[Consulta: 24 maig 2016]

9,4%. Les altres dues universitats en què ha disminuït han estat la UPF, com ja hem vist, i la de Girona (un 2,6%).

Es pot veure amb detall en aquesta taula:⁷⁸

En la taula següent es pot veure l'evolució de les proporcions lingüístiques de docència, entre el curs 2011/2012 i el 2013/2014, en el conjunt del sistema universitari públic català:⁷⁹

	Curs 2011/2012	Curs 2012/2013	Curs 2013/2014
Català	77,2	75,4	76,5
Castellà	15,5	16,0	14,4
Altres llengües	7,3	8,6	9,1

No disposem de dades globals del curs 2014/2015, però podem avançar les d'algunes universitats. Així, a la UPF el català és la llengua de docència del 50,5% dels graus (un 3,69% menys que el curs anterior i un 9,04% menys que el curs 2009/2010), mentre que el 30,56% són en castellà (un 0,26% menys que el curs anterior) i el 18,95%, en anglès (un 3,9% més que el curs anterior).⁸⁰ A la UdL, el

⁷⁸ Font: Universitats i Recerca. Dades i estadístiques sociolingüístiques.

<http://universitatsirecerca.gencat.cat/ca/03_ambits_dactuacio/les_llengues_a_la_universitat/dades_i_estadistiques_sociolinguiques/> [Consulta: 24 maig 2016]

⁷⁹ Font: Universitats i Recerca. Dades i estadístiques sociolingüístiques.

<http://universitatsirecerca.gencat.cat/ca/03_ambits_dactuacio/les_llengues_a_la_universitat/dades_i_estadistiques_sociolinguiques/> [Consulta: 24 maig 2016]

⁸⁰ Font: UPF. <https://www.upf.edu/llengues/5_infosocio/dades_grau/> [Consulta: 24 maig 2016]

català és la llengua del 84,2% dels graus (un lleuger augment respecte al curs anterior, que era el 83,7%), el castellà s'usa en el 8,5% i l'anglès passa del 5,8% del curs anterior al 6,2%.⁸¹ A la UB el català és la llengua del 72,18% dels graus (un lleuger descens respecte al curs anterior), el castellà del 22,51% i l'anglès del 4,21%.⁸² Pel que fa a la Rovira i Virgili, les dades del curs 2015/2016 ens mostren que el català és la llengua de docència del 65% de les classes, cosa que suposa un descens del 5% en els darrers 5 anys.⁸³

Com ja hem vist en informes anteriors, en general, l'ús del català disminueix gradualment en els cursos de màsters i doctorat, i, sobretot, en les tesis doctorals i de recerca, en què augmenta l'ús del castellà i de terceres llengües, especialment l'anglesa.

La mitjana de l'ús del català com a llengua de docència en els màsters de les set universitats públiques de Catalunya durant el curs 2013/2014 va ser del 56,8% (pràcticament igual que els curs anterior) i oscil·la entre el 27,4% de la Universitat Pompeu Fabra i el 69,6% de la Universitat de Lleida. Un 26,2% de la docència va ser en castellà i un 17,0% en terceres llengües.

En el curs 2014/2015, a la UB el català és la llengua del 51,19% dels màsters, mentre que el castellà és la del 36,49% i l'anglès la del 4,21%.⁸⁴

En la taula i gràfic següents es pot veure l'evolució entre el curs 2011/2012 i el 2013/2014 de les proporcions lingüístiques de docència en els màsters en el conjunt del sistema universitari públic català:⁸⁵

⁸¹ Font: UdL Servei lingüístic. <<http://www.udl.cat/ca/serveis/il/pl/pldadesdoc/>> [Consulta: 24 maig 2016]

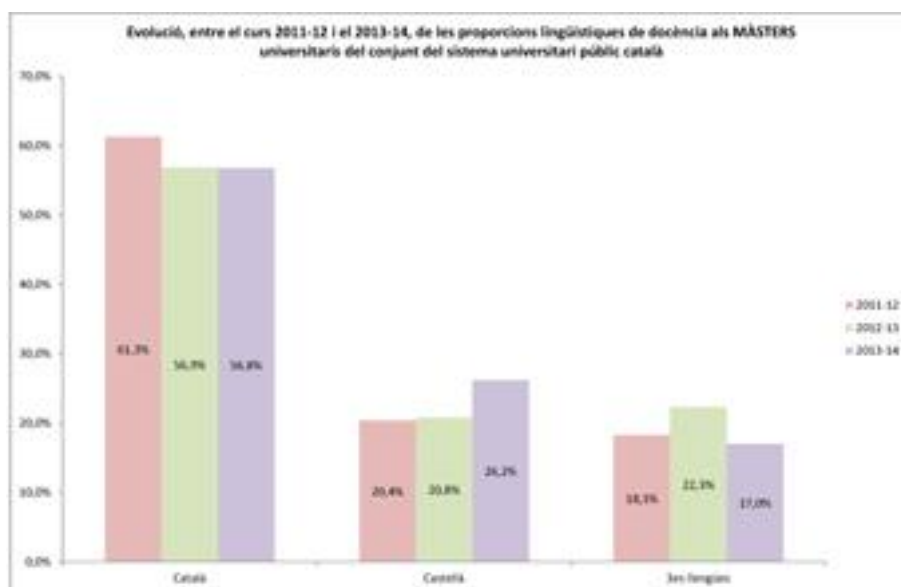
⁸² Font: UB. Les llengües a la UB. <<http://www.ub.edu/sl/ca/socio/infcat.htm>> [Consulta: 24 maig 2016]

⁸³ Font: URV. <<http://www.llengues.urv.cat/usos-de-les-llengues/llengues-docencia/>>
i <<http://www.llengues.urv.cat/noticies/80/disminueix-lus-del-catala-a-la-docencia-a-la-urv>> [Consulta: 24 maig 2016]

⁸⁴ Font: UB. Les llengües a la UB. <<http://www.ub.edu/sl/ca/socio/infcat.htm>> [Consulta: 24 maig 2016]

⁸⁵ Font: Universitats i Recerca. Dades i estadístiques sociolingüístiques.
<http://universitatsirecerca.gencat.cat/ca/03_ambits_dactuacio/les_llengues_a_la_universitat/dades_i_estadistiques_sociolinguiques/> [Consulta: 24 maig 2016]

	Curs 2011/2012	Curs 2012/2013	Curs 2013/2014
Català	61,3	56,9	56,8
Castellà	20,4	20,8	26,2
Altres llengües	18,3	22,3	17,0

Pel que fa a les tesis doctorals, en el curs 2014/2015 el català va ser la llengua del 13,1% de les tesis presentades a la Rovira i Virgili (un 1,2% menys que el curs anterior), mentre que l'espanyol ho va ser del 29,8% i l'anglès del 54,5%. Un 2,6% ho van fer en altres llengües.⁸⁶

El 19,7% de les tesis presentades a la UdL el curs 2014/2015 ho van ser en català (un 4,6% més respecte el curs anterior, que en van ser un 15,1%), el 43,7%, en castellà i el 36,6% en anglès.⁸⁷

4.4. Catalunya del Nord

Tot i la promulgació, el 9 de juliol de 2013, de la llei de reforma de l'escola de la República,⁸⁸ que explicita, per primera vegada i de forma clara, l'ensenyament

⁸⁶ Font: Universitat Rovira i Virgili. <<http://www.llengues.urv.cat/usos-de-les-llengues/llengues-tesis/>> [Consulta: 24 maig 2016]

⁸⁷ Font: Universitat de Lleida. Servei lingüístic. <<http://www.udl.cat/ca/serveis/il/pl/p/dadestes/>> [Consulta: 24 maig 2016]

bilingüe del francès i les parles pròpies de cada regió (art. 40), de moment, la situació de l'ensenyament de la llengua catalana a la Catalunya del Nord no ha variat substancialment respecte a informes anteriors. Continuen les diverses modalitats de presència de la nostra llengua tant en centres públics com privats.

A l'espera de les dades oficials dels curs 2015/2016, l'APLEC (Associació per a l'ensenyament del català) ha fet públic el mapa actual de l'ensenyament del català a Catalunya del Nord: és efectiu a 109 escoles primàries, a 15 col·legis i a 8 liceus. A més, l'ensenyament bilingüe és present a 49 escoles, 13 col·legis i 3 liceus.⁸⁹

En aquest sentit, l'APLEC ha fet arribar aquest mapa 2015 de l'ensenyament del català a càrrecs polítics, al Rectorat de l'Acadèmia Montpeller (l'organisme regional responsable de l'ensenyament a la Catalunya del Nord) i al Ministeri d'Educació, perquè serveixi de base per a desenvolupar i estendre l'oferta de l'ensenyament en català, ja que, a hores d'ara, encara no es cobreixen les peticions de les famílies. La difusió del mapa de l'ensenyament del català s'inscriu en les disposicions reglamentàries que preveuen la informació de les famílies (llei Peillon), la «continuïtat pedagògica dels itineraris», la impulsio d'una «política lingüística coherent» i la posada en marxa d'un «pla plurianual de desenvolupament», segons els mateixos termes de la circular ministerial del 20 d'octubre 2015 sobre el Mapa de les llengües vives.

L'APLEC ha demanat que el Mapa de l'ensenyament del català 2015 sigui integrat al futur mapa acadèmic i desitja que es reuneixi al més aviat possible una comissió departamental per a l'elaboració d'un Pla de desenvolupament de l'ensenyament del català. L'objectiu final seria generalitzar la iniciació al català per a tots els alumnes, cobrir la demanda d'ensenyament bilingüe a primària (un 40% de les famílies) i garantir la continuïtat a tots els col·legis i liceus de la Catalunya del Nord.

Recordem que a l'ensenyament públic, que depèn de l'Acadèmia de Montpeller, podem trobar-hi les modalitats d'iniciació, llengua viva i seccions bilingües, en les

⁸⁸ LOI n° 2013-595 du 8 juillet 2013 d'orientation et de programmation pour la refondation de l'école de la République (parue au JO n° 157 du 9 juillet 2013)

⁸⁹ <<http://www.airenou.cat/28-activitats/511-mapa-academic-de-l-ensenyament-del-catala>> i <http://www.elpuntavui.cat/societat/article/16-educacio/940562-laplec-publica-el-mapa-del-catala-a-lensenyament.html> [Consulta: 24 maig 2016]

quals, a més de l'ensenyament de la llengua, es fan algunes assignatures en català (a l'ensenyament primari es pot arribar a fer la meitat de l'horari lectiu en català i la meitat en francès)⁹⁰ i que la modalitat d'immersió només la podem trobar en l'escola pública Arrels, que segueix un programa d'immersió lingüística primerenca en català, ja que fa immersió de 2 a 7 anys; bilingüisme paritari de 7 a 8 anys, i bilingüisme amb francès dominant (6 hores de català sobre 24 hores setmanals), de 9 a 11 anys. Com a novetat del curs 2015/2016, cal citar l'obertura d'una segona escola pública Arrels, al barri del Vernet de Perpinyà, que segueix també un programa d'immersió lingüística primerenca en català.

En l'ensenyament privat, molt menys nombrós, a més de les modalitats esmentades, s'hi aplica el programa d'immersió lingüística (no reconegut explícitament en la llei de reforma de l'escola) a la xarxa d'escoles de La Bressola⁹¹ i un programa d'ensenyament plurilingüe⁹² amb el català com a llengua de referència a l'escola Jordi Pere Cerdà de Sallagosa, a la Cerdanya (oberta el curs 2012/2013 després de l'anunci del tancament de l'escola la Bressola de Càldegues), que sembla que ha consolidat el seu projecte. El curs 2015/2016, l'escola és al límit de la seva capacitat, amb 31 alumnes. I té, a més, una llista d'espera d'escolars que varen quedar sense plaça.

L'APLEC continua intervenint a les escoles de la Catalunya del Nord per fer-hi classes d'iniciació o de perfeccionament del català, mitjançant els programes Alberes i Perpinyà.

Si sumem totes les modalitats d'ensenyament, el nombre d'alumnes que fan algun tipus d'aprenentatge del català en els centres públics de primer grau s'ha

⁹⁰ Per a més informació podeu consultar: <<http://disciplines.ac-montpellier.fr/catalan/>> [Consulta: 10 juny 2016]

⁹¹ Trobareu més informació de la Bressola a: <<http://www.bressola.cat/>> [Consulta: 10 juny 2016]

⁹² L'escola es defineix de la manera següent al seu projecte lingüístic: "La llengua vehicular de l'escola és el català, juntament amb un estudi intensiu del francès per poder assolir les dues llengües. A més, presenta un caràcter multilingüista (sic) a l'oferir l'aprenentatge d'altres llengües com l'anglès i el castellà". Consulteu: <<http://www.escolajordiperecerda.cat/8/pinzellades-del-projecte>> [Consulta: 10 juny 2016]

incrementat en més de cinc-cents alumnes, en totes les modalitats (en tot cas, un lleuger descens de la modalitat d'iniciació o LVR a maternal (93 alumnes menys). Ho podem veure amb detall en el quadre següent:

Curs 2015-2016

Centres públics. Primer grau

	Iniciació / LVR	Ensenyament bilingüe	Total alumnes
Maternal	3.198	902	4.100
Elemental	4.628	1.810	6.438
Total alumnes	7.826	2.712	10.538

Font: Inspecció Acadèmica dels Pirineus Orientals

A l'ensenyament privat, les xifres s'incrementen lleugerament respecte al curs anterior (45 alumnes més), encara que continuïn essent pocs respecte al total: 880 alumnes de primer grau. Aquí es manté estable el nombre dels que segueixen classes d'iniciació o LVR en una escola confessional (1 més) i augmenten els que segueixen la immersió lingüística (44). En podem veure la distribució en el quadre següent:

Curs 2015 / 2016

Centres privats. Primer grau

	<i>Confessionals Sant Josep (Prada)</i>	<i>Associatius (escoles catalanes) Bressola</i>
	Iniciació	Immersion lingüística en català
Maternal	30	412
Elemental	40	398
Totals parcials	70	810
Total alumnes	880	

Font: Inspecció Acadèmica dels Pirineus Orientals

Pel que fa al segon grau, 16 col·legis públics imparteixen llengua catalana en una o més modalitats (com a opció facultativa de llengua i cultura regionals –LCR–, o com a llengua viva –LV2 o LV3–). D'aquests, 7 ofereixen també ensenyament bilingüe. A més, 5 col·legis públics ofereixen només ensenyament bilingüe. Pel que fa als liceus, tots 9 l'imparteixen en alguna de les modalitats esmentades i 3 fan

ensenyament bilingüe (29 centres en total). Són 2.085 alumnes en total. Podem veure també el nombre d'alumnes que segueix cada opció en aquest quadre:

Curs 2015 / 2016

Centres públics

Segon grau i seccions professionals

	Col·legis	Liceus	LP⁹³	BTS⁹⁴	Total alumnes
LCR / Opció / LV2-LV3	729	290	78	70	1.167
Ensenyament bilingüe	757	161			1.836
Total alumnes	1.486	451	78	70	2.085

Font: Inspecció Acadèmica dels Pirineus Orientals

En els centres privats de segon grau segueixen algun tipus d'ensenyament en català un total de 433 alumnes (297 més que el curs anterior). L'ensenyament bilingüe d'immersió al català el duu a terme només el col·legi Pompeu Fabra (la Bressola de secundària), que té 29 alumnes més que el curs anterior. En total, són 608 alumnes (326 més que el curs 2014/2015). En podem veure la distribució en aquest quadre:

Curs 2015/2016

Centres privats. Segon grau

	Col·legis confessionals	Liceus	Col·legis catalans
	LV Reg/LV3	LV2/LV3	Ensenyament bilingüe d'immersió
Alumnes	345	88	175
Totals parcials	433		175
Total alumnes	608		

Font: Inspecció Acadèmica dels Pirineus Orientals

En el quadre següent oferim un resum de les dades exposades. En total, veiem que una mica més de 14.000 alumnes segueixen algun tipus d'ensenyament en català, la gran majoria dels quals (12.623) en l'ensenyament públic, 523 més que el curs anterior:

⁹³ Liceu Professional.

⁹⁴ Brevet de Technicien Supérieur.

**QUADRE RESUM ENSENYAMENT DEL CATALÀ A LA CATALUNYA DEL NORD
(2015/2016)**

	Ensenyament públic		Ensenyament privat	
	CATALÀ		Confessional	Associatiu
	Iniciació/LV Reg/LCR/L V2/LV3	Ensenyam ent bilingüe	Iniciació/LVR eg/ LV2/LV3	Immersiò
Maternal	3.198	902	30	412
Elemental	4.628	1.810	40	398
Total parcial alumnes 1r grau	7.826	2.712	70	810
Total alumnes 1r grau	10.538		880	
	11.418			
Col·legis	729	757	345	175
Liceus	290	161	88	
LP	78			
BTS	70			
Total parcial alumnes 2n grau	1.167	918	433	175
Total alumnes 2n grau	2.085		608	
	2.693			
TOTAL ALUMNES 1r-2n GRAU	12.623		1.488	
TOTAL GLOBAL	14.111			

Aquests alumnes representen aproximadament el 17% dels alumnes totals de la Catalunya del Nord, on hi ha 39.442 alumnes escolaritzats als centres públics de primer grau, 3.820 als centres privats de primer grau, 30.857 als centres públics de segon grau i 6.327 als centres privats de segon grau.⁹⁵

D'altra banda, continua també el projecte "Albera sense frontera",⁹⁶ coordinat per les dues administracions educatives, tant la Inspecció d'Acadèmia de Perpinyà

⁹⁵ Dades de juny de 2016 de l'Educació Nacional dels Pirineus Orientals: <<http://www.ac-montpellier.fr/dsden66/cid90140/le-departement-en-chiffres.html>> [Consulta: 17 de juliol de 2016]

⁹⁶ Per a més informació sobre el projecte:
<<https://sites.google.com/a/xtec.cat/alberasensefrontera/projectes/curs-2014-2015>> [Consulta: 12 juny 2016]

com la Generalitat de Catalunya, iniciat el curs 2010-2011 i explicat en l'INFORME de 2011, que inclou centres educatius del Nord i del Sud.

En relació amb l'ensenyament universitari, cal destacar que la Universitat de Perpinyà, l'única universitat de l'Estat francès que té una facultat (l'Institut Franco-Catalan Transfrontalier-IFCT)⁹⁷ d'una llengua dita "regional", continua amb l'oferta d'ensenyament de català i amb el desenvolupament de relacions transfrontereres amb universitats de la resta dels Països Catalans (la Universitat de Perpinyà forma part de la Xarxa Vives d'Universitats).

Pel que fa a l'ensenyament de català per a adults, com dèiem en informes anteriors, compta amb una llarga tradició a la Catalunya del Nord i són diverses les entitats del món associatiu que en fan (especialment Òmnium Cultural de la Catalunya Nord,⁹⁸ que ofereix cursos en 19 localitats).

4.5. Franja, la

Dèiem en informes anteriors, que, a efectes pràctics, el govern del Partit Popular i del Partit Aragonès Regionalista, malgrat declaracions que qüestionaven la unitat de la llengua, no s'havia atrevit a canviar substancialment la situació jurídica del català al sistema educatiu.

Tot i així, algunes informacions apuntaven que en algun col·legi, com el de Penaroya de Tastavins, s'havia deixat d'oferir català com a assignatura optativa i que a partir d'aquell moment passaria a denominar-se llengua aragonesa pròpia de l'àrea oriental.⁹⁹ Com si es tractés d'una nova assignatura diferent, la direcció del centre havia enviat una carta als pares perquè firmessin si volien que els seus fills la cursessin durant tota la primària, com ja van fer en el seu dia amb l'assignatura de català. Una membre de l'equip directiu va arribar a declarar que la decisió havia estat "obligada" per la Conselleria d'Ensenyament i Cultura d'Aragó, i que el

⁹⁷ Trobareu més informació sobre l'ICTF a: <<http://www.univ-perp.fr/fr/menu/l-upvd/les-facultes-instituts-et-centres/institut-franco-catalan-transfrontalier-ifct-/institut-franco-catala-transfronterer-institut-franco-catalan-transfrontalier-4616.kjsp?RH=UPVD-FR>> [Consulta: 12 juny 2016]

⁹⁸ Més informació a: <<http://www.omnium-catnord.cat/cours.html>> [Consulta: 6 juny 2016]

⁹⁹ *El Punt Avui*. <<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/2-societat/5-societat/777942-una-escola-de-la-franja-canvia-el-catala-per-la-lapao.html>> [Consulta: 12 juny 2016]

programa curricular de la nova assignatura serà “el mateix que es feia amb el nom de català”, tot i que amb més lèxic propi de la zona. També es va produir un petit incident en una escola de Mequinensa, la qual, en el butlletí de notes del primer trimestre del curs 2014-2015, havia canviat l'assignatura de "Llengua Catalana" per "Llengua Oriental"; tot i així, el Departament d'Educació del Govern d'Aragó va assegurar que es tractava d'un error informàtic. Sembla, però, que tot plegat no va passar de la simple anècdota.

A més, en començar el curs 2014/2015, el Departament d'Educació del Govern de l'Aragó va obligar a estudiar francès els alumnes de primer d'ESO de l'IES Matarranya de Vall-de-Roures que havien escollit fer català aquest curs, segons el *Diari de Terol*. La decisió es basava en el fet que la llengua francesa era una assignatura obligatòria en el currículum aragonès i, en canvi, la catalana, no. Davant de les pressions exercides per la societat civil del Matarranya, el Departament d'Educació d'Aragó va determinar que els alumnes podien continuar fent la classe de català en horari escolar, però que, tal com informa el diari digital **Comarques Nord**, el Departament buscava una solució a la situació perquè “fer català a l'hora de francès no era legal”, ja que, segons la Conselleria, el català no és una assignatura obligatòria en el currículum escolar aragonès, mentre que el francès, sí. Finalment, però, Educació va permetre que els alumnes de primer d'ESO, així com els de segon i tercer, que havien sol·licitat estudiar català, de moment, ho poguessin continuar fent.¹⁰⁰

Malgrat aquestes controvèrsies, el Govern aragonès va continuar atorgant el nivell B2 de llengua catalana a l'alumnat que acaba l'ESO, intitolació que és reconeguda per la Generalitat de Catalunya. Recordem que la normativa actual estableix que el títol de graduació en educació secundària (ESO), sempre que s'hagi cursat i aprovat l'assignatura de llengua catalana durant la totalitat de l'educació secundària obligatòria i, com a mínim, quatre cursos de l'educació primària a centres de l'Aragó, es considera equivalent al nivell B2 de llengua catalana. Per acreditar les condicions acadèmiques esmentades, cal aportar un certificat expedit amb aquesta finalitat, a sol·licitud de la persona interessada, per l'òrgan competent que ha determinat el govern d'Aragó.

¹⁰⁰ <<http://www.nuvol.com/noticies/prohibit-ensenyar-catala/>> [Consulta: 12 juny 2016]

Sigui com sigui, per tant, malgrat l'Orden de 16 de junio de 2014,¹⁰¹ de la Consejera de Educación, Universidad, Cultura y Deporte, por la que se aprueba el currículo de la Educación Primaria y se autoriza su aplicación en los centros docentes de la Comunidad Autónoma de Aragón, dins de l'àmbit educatiu es va mantenir pràcticament la mateixa situació que en legislatures anteriors. Així, durant els cursos escolars 2013/2014 i 2014/2015:

- Es van impartir els mateixos continguts i objectius curriculars del català normalitzat i estandarditzat en l'àmbit escrit de la llengua respectant les diferents varietats que presenta la llengua des del punt de vista oral. Es va tenir com a referència el currículum de l'assignatura de llengua catalana de Catalunya.
- Tots els mestres i professors de llengua catalana dels 22 centres d'ensenyament infantil i primari, els cinc IES i dues SIES van ser titulats en llengua catalana i van desenvolupar la seva tasca docent dintre de l'horari lectiu i escolar dels alumnes.
- Es van respectar els projectes lingüístics bilingües de català desenvolupats fins al moment en cinc col·legis d'ensenyament infantil i primari i en tres IES.
- A causa de la confusió originada amb el nom de la nostra llengua, en la passada legislatura l'Administració aragonesa va emetre instruccions als centres per a introduir les qualificacions i l'avaluació del català com a "Segunda lengua extranjera. Catalán" en la documentació oficial dels centres i en el butlletí de notes i d'informació a les famílies.

Referent a les iniciatives culturals, dissortadament, van continuar suspeses les convocatòries del premi literari en llengua catalana "Guillem Nicolau" per al públic en general i el Projecte d'Animació Cultural "Jesús Moncada" per als centres educatius de l'àmbit del català a l'Aragó (ambdues eliminades des del curs escolar 2011/2012).

Els resultats electorals de maig de 2015, però, han significat l'entrada d'un govern del PSOE, amb presència de la Chunta Aragonesista. Aquest relleu polític permet albirar uns canvis que, d'entrada, ja preveuen tornar a denominar la llengua catalana pel seu nom. Caldrà veure si les noves orientacions polítiques impliquen també un canvi seriós en l'estatus del català a l'escola de la Franja. D'entrada, per al curs 2015/2016 es va recuperar el seminari de formació i coordinació dels professorat de llengua catalana de la Franja.

¹⁰¹ Consultable en línia a:

<<http://www.educaragon.org/Files/Files/UserFiles/File/PARTE%20DISPOSITIVA%20de%20la%20ORDEN%20CURRICULO%20EP%20BOA.pdf>> [Consulta: 12 juny 2016]

Pel que fa a la formació d'adults, encara que els cursos per a l'aprenentatge de la llengua catalana han estat organitzats tradicionalment per les institucions culturals de la Franja (Institut d'Estudis del Baix Cinca - IEBC, Associació Cultural del Matarranya - ASCUMA i Casal Jaume I de Fraga) i que, des del curs 2005/2006, els assistents podien obtenir el certificat corresponent de coneixements de la llengua en els exàmens organitzats a Fraga per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, no ens consta que cap d'aquestes entitats n'hagi organitzat el 2015. Els exàmens (de nivell B2 i C1), però, han continuat l'any 2015. En anys anteriors, aquests cursos havien tingut, en molts casos, subvencions de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern d'Aragó.

4.6. Illes Balears

Tal com hem destacat en informes anteriors, el govern autonòmic del PP havia refermat la seva política en contra de la llengua amb mesures que pretenien que el català deixés de ser la llengua vehicular de referència del sistema educatiu a les Balears per passar a ser impartit només en un terç de les matèries.

Recordem que el curs 2013/2014 l'anomenat tractament integrat de llengües (TIL)¹⁰² s'havia d'aplicar a com a mínim a P3, 1r, 3r i 5è d'EP, i 1r d'ESO, i es tenia la intenció de desplegar-lo de manera gradual i progressiva fins al curs 2017/2018 – quan, se suposa, estaria implantat totalment– a la resta de cursos, a batxillerat i a formació professional. El calendari establert per la Conselleria va ser el següent:¹⁰³

- En el curs 2014/2015 havia d'estar implantat, com a mínim, en el primer i el segon curs de segon cicle de l'educació infantil, tota l'educació primària i en el primer i segon curs del primer cicle de l'educació secundària obligatòria.
- En el curs 2015/2016 havia d'estar implantat, com a mínim, en tot el segon cicle de l'educació infantil, en tota l'educació primària i en el primer, segon i tercer curs de l'educació secundària obligatòria.

¹⁰² Decret 15/2013, de 19 d'abril, pel qual es regula el tractament integrat de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes Balears. (BOIB n. 53, de 20 d'abril de 2013)

¹⁰³ Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 9 de maig de 2014, per la qual es desenvolupen determinats aspectes del tractament integrat de llengües als centres docents no universitaris de les Illes Balears. <<http://www.caib.es/eboibfront/ca/2014/8314/539381/ordre-de-la-consellera-d-educacio-cultura-i-univer>> [Consulta: 11 juny 2016]

- En el curs 2016/2017 havia d'estar implantat a tot el segon cicle de l'educació infantil, tota l'educació primària i tota l'educació secundària obligatòria i, com a mínim, en el primer curs de la formació professional bàsica.
- En el curs 2017/2018 havia d'estar implantat també, com a mínim, en el segon curs de la formació professional bàsica i en el primer curs dels cicles de formació professional de grau mitjà.
- La implantació del tractament integrat de llengües en el batxillerat i en els cicles de formació professional de grau mitjà havia de ser, com a mínim, a partir del curs 2017/2018, de forma progressiva i acumulativa, a raó d'un curs per any.

A més d'algunes mobilitzacions dels docents, però, el curs 2014/2015 va començar amb la notícia que la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears (TSJIB), amb les Sentències núm. 443, 444 i 446, totes elles de 22 de setembre de 2014, havia declarat nul el TIL, arran dels recursos presentats per CCOO, STEI i UGT, perquè el Govern Balear no havia consultat la Universitat de les Illes Balears, tot i que, d'acord amb l'article 35 de l'Estatut d'Autonomia, es tractava d'un tema que afectava la llengua catalana. Concretament, el que es va declarar nul fou el Decret 15/2013 del 19 d'abril de 2013.

Dos dies després, el 24 de setembre, el mateix TSJIB va dictar quatre interlocutòries que decidien la suspensió cautelar de l'execució de l'Ordre de la Conselleria del 9 de maig 2014, que, tal com hem comentat, regulava el TIL. Aquestes decisions foren impugnades poc després per l'Administració balear davant el Tribunal Suprem, interposant els corresponents recursos de cassació i el president del Govern Balear va substituir la consellera Joana Maria Camps per Núria Riera, encara que es va refermar a seguir aplicant el TIL, malgrat les sentències.

Tanmateix, unes altres quatre interlocutòries del dia 24 d'octubre de 2014 van confirmar la primera decisió del TSJIB, ja que denegaven la sol·licitud de l'Administració de la Comunitat Autònoma d'aixecar-ne la suspensió.¹⁰⁴

Segons un comunicat de l'Assemblea de docents,¹⁰⁵ només una setmana després de l'anul·lació del Decret TIL i de la suspensió de l'Ordre que el desenvolupa per

¹⁰⁴Més informació sobre l'ordenació normativa del TIL a: *Anuari de l'educació de les Illes Balears 2014*. (p. 454-476) <http://dpde.uib.cat/digitalAssets/306/306690_anuari2014.pdf> [Consulta: 11 juny 2016]

part del TSJIB, 25 centres (17 CEIP i 8 IES) ja havien recuperat els seus projectes lingüístics i quedaven subjectes, per tant, a l'ordenament anterior, el Decret de Mínims. El mateix comunicat diu que molts centres més ja havien anunciat que procedirien a fer efectiu el canvi els dies vinents, perquè la interlocutòria del TSJIB possibilita la revisió de tots els projectes lingüístics, digués el que digués la Conselleria. Uns altres centres, la majoria, no necessiten canviar res perquè no havien aprovat mai el TIL.

Un mes més tard, en produir-se la suspensió definitiva del TIL amb les interlocutòries de 24 d'octubre, la mateixa Assemblea de Docents comunica que ja eren 155 els centres (109 CEIP i 46 IES) que havien recuperat els projectes lingüístics anteriors al TIL.¹⁰⁶ Sembla, doncs, que s'ha tornat a la situació anterior, però sense cap mena de control per part de l'Administració.

Tot i això, en un informe de la Federació d'Associacions de Directors d'Educació de Secundària de les Illes Balears (FADESIB) publicat l'octubre de 2014, es diu que «la majoria de centres es troben immersos en un procés de revisió basat en l'autonomia pedagògica de centre, que consagra la legislació vigent, i que parteix de la pròpia realitat sociolingüística i de les necessitats de l'alumnat, i tracten de mantenir, quan organitzativament és possible, la impartició d'alguna matèria en anglès».¹⁰⁷

El curs 2014-2015 començava, per tant, força convuls. I, justament, en acabar aquest curs, els resultats a les eleccions autonòmiques balears donen la majoria a les forces polítiques contràries al TIL, si més no, al TIL com l'entenia el PP. Es pot dir, per tant, que durant aquest any 2015 comença un complex camí per tal de tornar a situar els diversos rols de les llengües a les escoles balears, tenint present el paper referencial de la llengua catalana.

Curiosament, enmig d'aquest garbuix jurídic i enmig d'aquest canvi polític, durant el curs 2015/2016 el ple del Tribunal Constitucional (TC) ha rebutjat quasi

¹⁰⁵ Consultable a: <<http://assembleadocentsib.blogspot.com.es/2014/10/en-nomes-una-setmana-25-centres.html>> [Consulta: 11 juny 2016]

¹⁰⁶ <<http://assembleadocentsib.blogspot.com.es/2014/10/el-til-ja-ha-acabat-la-legislatura.html>> [Consulta: 11 juny 2016]

¹⁰⁷ FADESIB. Informe sobre la situació dels projectes lingüístics als centres públics de secundària de les Illes Balears. Octubre 2014 <<http://www.iescapdepera.com/documents/adesma.pdf>> [Consulta: 11 juny 2016]

totalment el recurs d'inconstitucionalitat presentat pel PSOE contra el decret balear d'aplicació del trilingüisme (TIL) del curs 2013/2014. En la sentència, el Tribunal considera que el govern balear va acreditar la situació extraordinària que en justificava l'aprovació.

De tota manera, volem destacar que les famílies de les Illes Balears i Pitiüses, quan se'ls ho ha preguntat, han optat massivament perquè la llengua catalana fos la que utilitzessin els seus fills en el procés de lectoescriptura. Segons dades de la Conselleria d'Educació, el curs 2015/2016 el 78,7% de les famílies van escollir la llengua pròpia del país (el curs 2012/2013 varen triar el català un 70% de les famílies; l'any següent, el 80%; i el curs 2014/2015, un 77,13%). Per illes, Menorca és la que va tenir més sol·licituds de docència en català (91%), seguida de Mallorca (80,4%), Formentera (78,9%) i Eivissa (71,6%). No ens pot estranyar, per tant, que, en conèixer les primeres dades de tria de llengua, el PP hagués decidit de prescindir de l'opinió de les famílies i hagués imposat el TIL.

Com en els darrers informes, no tenim dades del Govern balear sobre la distribució de l'alumnat segons el model lingüístic en què ha cursat l'ensenyament fins al curs 2013/2014, quan havia d'entrar en vigor el model TIL i, a diferència dels cursos anteriors, tampoc no n'hi ha en el darrer anuari estadístic del Ministeri d'Educació, que correspon al curs 2013-2014: *Las cifras de la educación en España. Curso 2013-2014 (Edición 2016)*.

Pel que fa a l'ensenyament universitari, no s'han publicat noves dades després de les del curs 2013/2014¹⁰⁸ (ja incloses en l'informe anterior, 2014), que ens mostraven que el 53,49% del professorat feia les classes en llengua catalana (cosa que representava un lleuger increment respecte a cursos anteriors), el 38,52% les feia en llengua castellana i el 7,47%, en anglès. Els percentatges d'utilització d'altres llengües són poc significatius.

¹⁰⁸ Universitat de les Illes Balears. Servei d'estadística i Qualitat Universitària. Informe estadístic. Llengua de la docència a les assignatures de la UIB. Curs 2013-2014.

<http://slg.uib.cat/digitalAssets/283/283239_CorInforme_llengua_docencia.pdf> [Consulta: 2 juny 2016]

L'ús del català per part de l'alumnat a les proves de selectivitat ha tornat a disminuir lleugerament, ja que ha estat del 81,1% (en el 2014 va ser d'un 82,6%).¹⁰⁹

Pel que fa als cursos per a l'aprenentatge del català per part de les persones adultes, les dades del Ministeri d'Educació,¹¹⁰ continuen corresponent al curs 2013/2014, en què es van matricular 1.145 persones als cursos de llengua catalana,¹¹¹ dins dels ensenyaments de caràcter no formal.

No disposem de les dades dels cursos oferts pel Consorci Institut d'Estudis Balearics¹¹² i l'Escola Balear d'Administració Pública, com a organismes oficials responsables del seu ensenyament dins la formació lingüística no reglada, ni de les altres entitats que també n'ofereixen: Paraula, Escola de Mallorquí, Institut d'Estudis Eivissencs...

4.7. País Valencià

Com ja hem dit en informes anteriors, a diferència de les dues altres grans regions de parla catalana, el País Valencià és l'única comunitat autònoma que manté línies educatives diferents segons la llengua que s'usa majoritàriament com a vehicular.

Tanmateix, les tres línies tradicionals en començar el curs 2014/2015 estaven sent substituïdes progressivament per dos nous programes plurilingües, el PPEV i el PPEC, establerts en l'anomenat Decret de Plurilingüisme,¹¹³ aprovat el 3 d'agost

¹⁰⁹ Dades estadístiques. El català a la selectivitat, 2015.
<<http://www.uib.cat/depart/dfc/gresib/selectivitat.htm>> [Consulta: 2 juny 2016]

¹¹⁰ Oficina d'Estadística del Ministeri d'Educació.
<<http://www.educacion.gob.es/educabase/menu.do?type=pcaxis&path=/Educacion/Alumnado/Matriculado/2014-2015DA/Comunidad/Adul&file=pcaxis&l=s0>> [Consulta: 2 juny 2016]

¹¹¹ Al web diu "otras lenguas españolas". Hem considerat que, atès que les dades eren de les Illes Balears, la llengua era la catalana.

¹¹² Antic COFUC.

¹¹³ Decret 127/2012, de 3 d'agost, del Consell, pel qual es regula el plurilingüisme en l'ensenyança no universitària a la Comunitat Valenciana<http://www.docv.gva.es/datos/2012/08/06/pdf/2012_7817.pdf> [Consulta: 11 juny 2016]

de 2012 i que en el curs 2014/2015 ja s'aplicaven a tot el segon cicle d'educació infantil. En els tres propers cursos s'aplicarien a l'educació primària (un cicle cada curs); els dos següents, 2018/2019 i 2019/2020, a l'ESO, i el 2020/2021, al Batxillerat.

El PPEV (Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià) té com a llengua base el valencià i substitueix les línies en valencià (PEV i PIL). El PPEC (Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Castellà) té com a llengua base el castellà i substitueix el PIP. En els dos programes hi ha l'obligatorietat d'incloure també una assignatura no lingüística en anglès, a més d'una àrea vehiculada en castellà en el PPEV com a mínim i una altra en valencià en el PPEC, també com a mínim.

Cal recordar, a més, que l'entitat Escola Valenciana havia elaborat un informe en què es detallaven els percentatges de sessions lectives setmanals que es podien impartir en valencià, castellà i anglès, tant en les línies en valencià (PPEV) com en les línies en castellà (PPEC), en aplicació del Decret del Currículum de Primària pel qual s'aplica la LOMCE. Són percentatges per cursos des de 1r d'educació primària fins a 6è.

Es comptaven les trenta sessions setmanals de les diferents matèries educatives. Els centres educatius podien arribar a aquests percentatges si ho desitjaven, perquè la normativa ho permetia. Això era conseqüència de deixar que es puguin impartir en la llengua que es consideri oportuna Socials o Naturals i també Cultura del Poble Valencià.

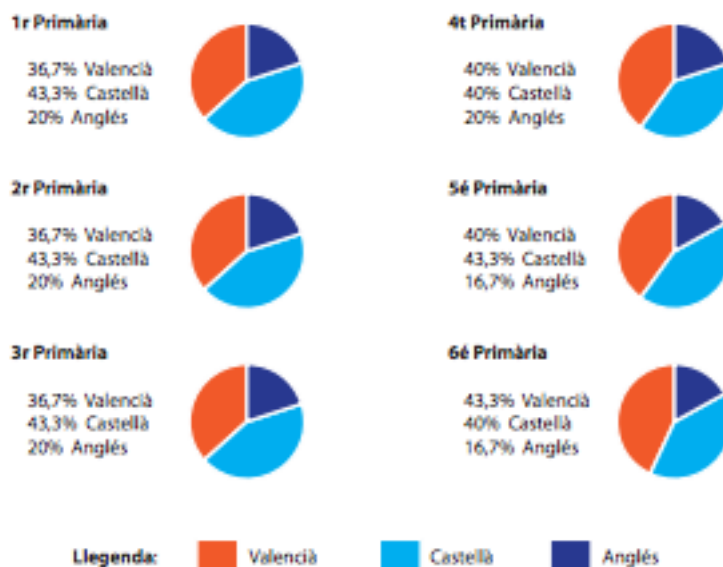
En aquest sentit i respecte a la línia en valencià, els centres podien impartir, si ho consideraven adient, a 1r, 2n i 3r de primària un 36,7% de sessions en valencià, un 43,3% en castellà i un 20% en anglès. Això suposava que, fins i tot, en la línia en valencià, les classes que s'impartien en castellà podien superar a les que s'impartien en llengua pròpia. D'altra banda, en la línia en castellà, la proporció de matèries impartides en valencià podia no superar mai el 23,4% en tots els cursos de primària, mentre que les que s'impartien en castellà podien arribar al 56% o més. Per al president d'Escola Valenciana, Vicent Moreno, es tractava d'un cas semblant al del decret del trilingüisme impulsat pel govern balear i suspès pels tribunals. «Aquesta normativa és il·legal perquè ataca postulats de l'Estatut

d'Autonomia referents a la nostra llengua i afecta la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià». Es pot veure millor en el gràfic següent.¹¹⁴

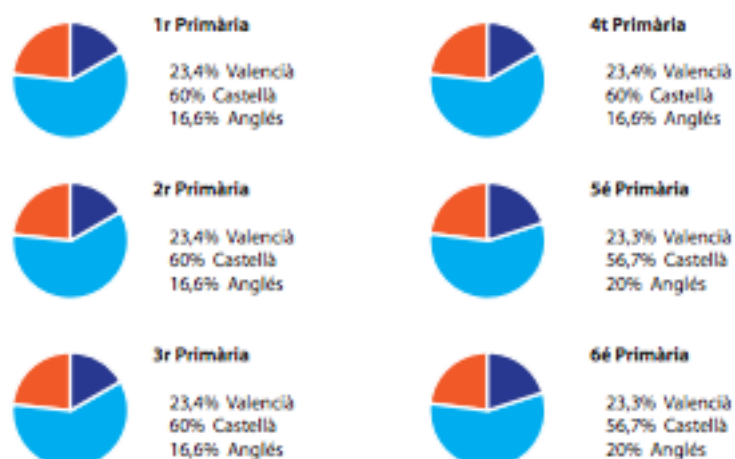
Informe sobre sessions lectives setmanals

Font: Escola Valenciana

PPEV (Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià) - 30 Sessions setmanals

PPEC (Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Castellà) - 30 Sessions setmanals

¹¹⁴ Llibertat.cat. <<http://www.llibertat.cat/2014/10/mes-castella-que-catala-a-les-linies-en-valencia-28068>> [Consulta:11 juny 2016]

Aquesta situació canvia, però, quan a les eleccions de maig de 2015, després de vint anys de govern del PP, aconsegueix arribar a la Generalitat Valenciana una coalició de partits de la qual també formen part les forces nacionalistes valencianes. En concret, a la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport es produeix un autèntic desembarcament de persones amb una llarga experiència en el camp de la defensa de l'escola pública i en valencià. Comença, per tant, una nova etapa en el sistema educatiu valencià que haurà de ressituar el paper del valencià, en la línia de propostes com les que es desenvolupen en el document *Un model d'educació plurilingüe i intercultural per al sistema educatiu valencià*,¹¹⁵ elaborat per Vicent Pascual, per encàrrec d'Escola Valenciana.

No tenim dades recents de la Conselleria sobre el nombre d'alumnes que cursen cada model lingüístic. Les darreres dades oficials publicades¹¹⁶ corresponen al curs 2013/2014 i veiem que augmenta l'ensenyament bilingüe, en detriment de l'ensenyament en castellà, tant en els centres públics com en els privats. Les facilitem a continuació:

Curs 2013/2014. Distribució percentual de l'alumnat. Tots els centres.

	Castellà llengua ensenyament i valencià matèria	Ensenyament bilingüe (PIP)	Valencià llengua ensenyament i castellà matèria (PEV/PIL)
E. infantil	8,2	55,6	36,3
E. primària	12,2	50,7	37,1
E. Especial	39,4	42,7	17,8
ESO	11,5	56,1	32,4
Batxillerat	13,4	68,4	18,3
Cicles formatius FP	22,7	75,6	1,6
Progr. qualificació professional inicial	11,6	82,9	5,5
TOTAL	12,4	57,3	30,3

Podem veure'n la distribució en centres públics i privats (concertats o no) en aquestes taules:

¹¹⁵ Podeu consultar-lo a: <http://www.iifv.ua.es/uem/Model_escola_plurilingue.pdf> [Consulta:16 abril 2016]

¹¹⁶ *Las cifras de la educación en España. Curso 2013-2014*. (Edición 2016) Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. <<http://www.mecd.gob.es/dms/mecd/servicios-al-ciudadano-mecd/estadisticas/educacion/indicadores-publicaciones-sintesis/cifras-educacion-espana/2016/E1p.pdf>> [Consulta: 24 maig 2016]

Curs 2013/201. Centres públics.

	Castellà llengua ensenyament i valencià matèria	Ensenyament bilingüe (PIP)	Valencià llengua ensenyament i castellà matèria (PEV/PIL)
E. infantil	7,2	41,1	51,7
E. primària	13,5	36,0	50,4
E. Especial	30,6	47,3	22,1
ESO	13,0	41,3	45,7
Batxillerat	14,0	62,0	24,0
Cicles formatius FP	16,8	81,2	2,1
Progr. qualificació professional inicial	10,4	83,7	6,0
TOTAL	12,5	46,6	40,9

Curs 2013/2014. Centres privats.

	Castellà llengua ensenyament i valencià matèria	Ensenyament bilingüe (PIP)	Valencià llengua ensenyament i castellà matèria (PEV/PIL)
E. infantil	9,9	80,8	9,4
E. primària	9,3	82,6	8,0
E. Especial	74,8	24,5	0,7
ESO	8,8	84,5	6,7
Batxillerat	11,4	88,6	0,0
Cicles formatius FP	44,2	55,8	0,0
Progr. qualificació professional inicial	26,9	73,1	0,0
TOTAL	12,2	80,8	7,0

Aquestes xifres coincideixen amb les facilitades per Escola Valenciana (ja incloses en informes anteriors), segons les quals l'oferta d'ensenyament en valencià en el mateix curs era del 33% del total, centrada majoritàriament en els centres públics (el 93 %), on estudia el 67,43 % de l'alumnat valencià.¹¹⁷ Amb xifres d'alumnes, el curs 2013/2014, feien ensenyament en la nostra llengua 235.970 alumnes (el 30%).

Recordem, en aquest sentit, que el darrer curs del PP al Govern, el curs 2014/2015, el Govern de la Generalitat Valenciana va suprimir unitats de valencià a 136 escoles públiques, segons la Resolució publicada el 18 de febrer de 2014 al Diari Oficial de la Comunitat Valenciana. Segons l'informe publicat per Escola Valenciana,¹¹⁸ la Conselleria d'Educació va proposar retallar 187 unitats a educació

¹¹⁷ Informe d'unitats educatives en valencià que perillen per al curs 2014-2015. <https://www.escolavalenciana.com/arxiu/upload/informes/informe_elimino_unitats_2014_2015.pdf> [Consulta: 6 juny 2016]

¹¹⁸ Informe d'unitats educatives en valencià que perillen per al curs 2014-2015.

infantil (en valencià i castellà) de l'escola pública i augmentar-ne 8 de la concertada. Perillaven 151 unitats educatives en valencià a 135 escoles públiques de 17 comarques valencianes. Amb això, el Govern valencià tancava, a més, 6 centres públics en valencià d'una sola línia (quan l'alumnat actual acabi de cursar els estudis de Primària) ja que suprimia la línia de P3. Malgrat que la majoria d'aquestes unitats es van tancar efectivament el curs 2014/2015, Escola Valenciana ho va recórrer al Tribunal Superior de Justícia (el CEIP Cremona, un dels centres afectats, tenia, per exemple, 22 sol·licituds de plaça com a primera opció).

Pel que fa a l'ús del valencià en la docència de les diverses universitats, en dades del curs 2015/2016, podem veure que la Universitat de València és la que té un percentatge més alt d'ús (34,3%), seguida de la Universitat Jaume I (20,26%). Com reflecteix el quadre següent, la mitjana d'ús s'ha mantingut força estable els cinc darrers cursos, amb un lleuger augment els dos darrers, sobretot per l'increment de l'ús a la UV-EG:¹¹⁹

Crèdits impartits en valencià. Percentatges 2011/2014.

	Crèdits impartits en valencià 2011/2012	Crèdits impartits en valencià 2012/2013	Crèdits impartits en valencià 2013/2014	Crèdits impartits en valencià 2014/2015	Crèdits impartits en valencià 2015/2016
UJI (Castelló de la Plana)	19,89	20,61	20,73	21,08	20,26
UV-EG	29,70	29,65	29,03	32,6	34,3
UPV	5,14	4,82	3,98	4,41	6,54
UMH (Elx)	0	0	0	0	0
UA (Alacant)	6,96	6,84	7,56	7,41	7,13
Mitjana	12,33	12,38	12,26	13,1	13,64

<https://www.escolavalenciana.com/arxiu/upload/informes/informe_elimino_unitats_2014_2015.pdf> [Consulta: 11 juny 2016]

¹¹⁹ Font: Serveis lingüístics universitaris. Dades recollides pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València.
<<http://documents.uji.es/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/dced0572-c985-4ef0-817b-cd855719155a/Docencia+universitats+valencianes+2011+2016.pdf?guest=true>> [Consulta: 8 juny 2016]

Quant als cursos d'aprenentatge de valencià per a persones adultes, el curs 2014/2015 només 194 estudiants (107 a València, 71 a Castelló i 16 a Alacant) es van apuntar als cursos d'aquesta llengua en els centres d'educació d'adults.¹²⁰ Un lleuger augment respecte al curs anterior.

4.8. Carxe, el

Com hem destacat en altres informes, des de l'any 2005 s'imparteixen cursos de valencià a la Universitat Popular de Iecla,¹²¹ que depèn de l'Ajuntament ieclà i que compta amb la col·laboració de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). El curs de valencià ha tingut molt bona acceptació. Les persones que s'hi han inscrit han tingut diversos objectius: el d'aprendre el valencià per tal d'obrir-se noves possibilitats laborals i el de descobrir una llengua i una cultura per plaer. El curs, d'un únic nivell, ha seguit impartint-se de manera continuada fins a l'actualitat, però a partir del curs 2011/2012 s'ha ampliat l'oferta i s'ha impartit un nou curs de nivell elemental-mitjà per a totes aquelles persones que ja havien assolit un nivell inicial i volien continuar la seva formació en valencià.

L'AVL és l'encarregada de pagar la docent d'aquests cursos i la Universitat Popular de Iecla, a través de l'Ajuntament, és la que cedeix les instal·lacions i facilita els materials que es lliuren a l'alumnat. Durant el curs 2014/2015, divuit persones, d'entre 22 i 30 anys i amb estudis superiors, s'han inscrit en el curs de nivell elemental i onze, d'entre 25 i 50 anys i també amb estudis superiors, en el de nivell mitjà. Cal destacar que cap d'aquests alumnes és catalanoparlant. El curs 2015/2016 també s'han ofert cursos de nivell elemental (llengua oral) i de nivell mitjà. S'oferien 30 places a cada nivell (hi hagué 16 inscrits a nivell elemental i 15 a mitjà).

¹²⁰ Oficina d'Estadística del Ministeri d'Educació.

<<https://www.educacion.gob.es/educabase/tabla.do?path=/Educacion/Alumnado/Matriculado/2014-2015DA/Comunidad/Adul/I0/&file=Av14AlumEnseTitAdulCA2.px&type=pcaxis&L=0>> Al web hi diu "otras lenguas españolas". Hem considerat que, atès que les dades eren del País Valencià, la llengua era la catalana [Consulta: 2 juny 2016]

¹²¹ Consulteu-ne l'oferta formativa a:

<<http://www.yecla.es/SERVICIOS/Cultura/UniversidadPopulardeYecla/UniversidadPopulardeYeclaCURSO20152016.aspx>> [Consulta: 5 juny 2016]

Pel que fa a l'ensenyament reglat, el català és, en canvi, inexistent als tres municipis murcians (Iecla, Favanella i Jumella) on hi ha població catalanoparlant.

4.9. Ensenyament de la llengua catalana l'exterior

La Generalitat de Catalunya promou l'ensenyament de la nostra llengua a l'exterior mitjançant bàsicament l'Institut Ramon Llull (IRL), que, entre altres funcions, promou i coordina l'ensenyament del català a les universitats i altres centres d'estudis superiors d'arreu del món, i afavoreix el treball d'investigació sobre la llengua i la cultura catalanes. El 2014, 148 universitats d'arreu del món impartien llengua catalana, de les quals 86 formaven part de la Xarxa Universitària d'Estudis Catalans a l'Exterior de l'IRL: 66 són a Europa, 17 a Amèrica, 2 a l'Àsia i 1 a Oceania. El nombre d'estudiants de llengua i cultura catalanes ha estat de 5.848, la majoria dels quals del Regne Unit (700), França (582) i Alemanya (551). Les assignatures de llengua són les que tenen més estudiants (67,50%), sobretot les dels nivells A1, A2 i B1 (83%), tot i que hi ha un augment progressiu d'assignatures de contingut cultural (16%) i literari (9%).¹²²

D'altra banda, al llarg de l'any 2015, les comunitats catalanes¹²³ a l'exterior van organitzar, amb el suport del Govern de la Generalitat catalana, cursos de llengua catalana.¹²⁴ Les dues iniciatives més destacables segurament són:

- "Catalanets a Berlín". Mitjançant la idea de l'esplai, es fan activitats quinzenalment els caps de setmana durant el temps de lleure dels infants i tenen una durada aproximada d'entre 4 i 5 hores. El curs 2015/2016 va ser el tercer any en què funciona. S'hi ofereixen activitats per a nens i nenes de 2 a 9 anys: classes de català i classe d'alfabetització (a partir de

¹²² Podeu trobar més informació la Memòria de Política Lingüística 2014:

<<http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/informepl/arxiu/IPL-2014.pdf>> [Consulta: 5 juny 2016]

¹²³ Trobareu més informació sobre les comunitats catalanes a l'exterior al web:

<http://afersexteriors.gencat.cat/ca/arees_d_actuacio/comunitats_catalanes_de_l_exterior/> [Consulta: 5 juny 2016]

¹²⁴ Consulteu:

<http://afersexteriors.gencat.cat/ca/arees_d_actuacio/comunitats_catalanes_de_l_exterior/ensenyament-de-la-llengua-catalana-a-les-cce/> [Consulta: 5 juny 2016]

6-7anys). També ha començat un grup per a nadons de 0 a 2,5 anys (Babylanets).

- “Escola catalana de Londres”. Amb uns objectius certament ambiciosos, es proposa que a l’aula infantil es pugui potenciar i motivar els nens i les nenes perquè s’expressin en català i l’utilitzin en diferents situacions comunicatives per adquirir progressivament nou vocabulari i estratègies de comunicació mitjançant petits jocs, dramatitzacions, etc. A l’aula del cicle inicial i superior es busca que els nens puguin assolir la competència lingüística comunicativa suficient per relacionar-se i puguin ser capaços, progressivament, d’avançar en l’expressió escrita.

5. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals

BERNAT LÓPEZ LÓPEZ

Departament d'Estudis de Comunicació

Universitat Rovira i Virgili

5.1. Introducció

Un any més, en el moment d'introduir aquest capítol sobre la presència de la llengua catalana en els mitjans de comunicació i les indústries culturals, cal lamentar l'absència d'un instrument de mesura i control d'audiències cenyit als territoris de parla catalana. Aquest organisme va existir entre 2006 i 2014: el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, impulsat pel govern de la Generalitat, cofinançat per les principals empreses mediàtiques i desaparegut a causa de la crisi i potser també per falta de voluntat política de garantir-ne la continuïtat. Per aquesta raó, les dades d'usos i consums cultural-comunicatius en llengua catalana en els diferents territoris del domini s'han hagut de deduir dels informes publicats per les entitats de mesurament d'audiències d'àmbit estatal (Introl-OJD, AIMC i Kantar Media), amb les consegüents deficiències pel que fa a precisió i nitidesa de la informació proporcionada.

Aquesta situació d'escassetat i dispersió de dades s'ha vist agreujada per la falta d'actualització de les estadístiques culturals de Catalunya que recopila i publica anualment la Generalitat de Catalunya. La versió més recent de l'informe *Estadístiques Culturals de Catalunya* correspon presumptament a l'any 2015 ("Actualització febrer 2015", es fa constar a la caràtula del document). Però les dades més actualitzades que s'hi reflecteixen són de l'any 2013. Per tant, no es disposa d'informació estadística per als anys 2014 i 2015, la qual cosa ha impossibilitat la inclusió en aquesta edició de l'INFORME de l'apartat sobre indústries culturals (cinema i llibre) que havia aparegut en edicions anteriors.

En aquest àmbit les úniques dades noves són les proporcionades per l'Observatori de la Producció Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra en relació amb la presència del cinema català en les plataformes de vídeo a la carta

durant el primer trimestre de 2015. Del total de 244 films de catalans produïts entre 2009 i 2014 i presents a aquestes plataformes, 59 tenen el català com a llengua original (un 24%), per 130 en castellà (53,3%). «Només el 42% dels films produïts en català en el període 2009/2014 són presents en alguna de les plataformes, davant del 55% dels produïts en altres llengües i el 58% dels produïts en castellà», expliquen els autors de l'informe.¹²⁵

5.2. Premsa diària

L'any 2015¹²⁶ la presència relativa dels diaris en català en el consum (difusió) de premsa diària al Principat ha retrocedit lleugerament: s'ha passat d'un 32,5% a un 31,7% d'exemplars en català sobre el total. El conjunt de la premsa editada en català a Catalunya (incloent-hi diaris de pagament i gratuïts) ha perdut un 7,6% de difusió respecte el 2014 (de 183.000 exemplars diaris de mitjana a 169.000), mentre que la davallada de la premsa en castellà totalment o majoritàriament ha estat d'un 4% (de 380.000 a 365.000). Matisant aquestes dades, cal dir que la major davallada de la premsa en català ha estat motivada sobretot pel subsector de la premsa gratuïta,¹²⁷ ja que en el de la premsa diària de pagament el percentatge d'exemplars de diaris en català sobre el total dels difosos a Catalunya ha pujat lleument, d'un 33,4% a un 33,9%. Si ens fixem en el subsector de la premsa diària de pagament d'informació general (excloent-ne la premsa esportiva i econòmica), el percentatge corresponent a exemplars difosos de diaris en català també ha pujat d'un 43,8% a un 44,4% (vegeu gràfics 1 i 2) i s'acosta lentament al 50%.

Així, en el subsector dels diaris generalistes de pagament, l'any 2014 les proporcions van ser d'un 43,4% i d'un 56,6% dels exemplars difosos a Catalunya

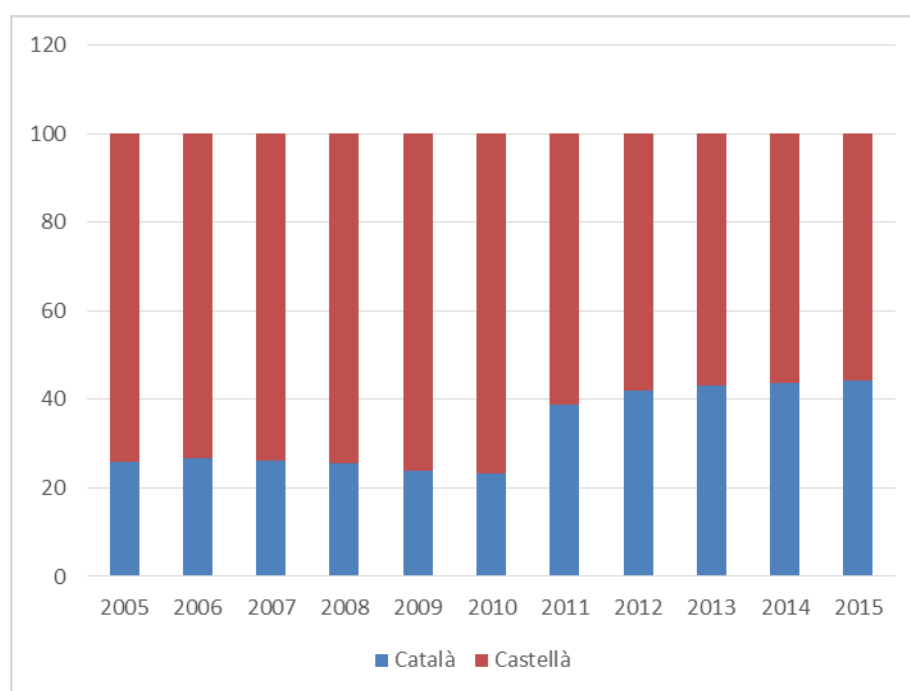
¹²⁵ Besalú, Reinald i Anna Medrano (2015): *Presència del cinema català en les plataformes de vídeo a la carta*. Observatori de la Producció Audiovisual. http://opa.upf.edu/sites/default/files/pdf/presencia_cine_catala_en_plataformes_0.pdf, consultat l'abril de 2016.

¹²⁶ Les dades per al 2015 corresponen en realitat a les proporcionades per OJD per al període juliol de 2014-juny de 2015, les més recents disponibles en el moment de redactar aquestes línies. Les dades corresponents a l'any 2014 no coincideixen amb les proporcionades en l'edició anterior de l'INFORME ja que llavors es van haver de fer servir les del període juliol de 2013-juny de 2014, mentre que en aquesta ocasió hem pogut accedir a les dades completes de l'any natural 2014.

¹²⁷ Arran de la desaparició del diari gratuït *Bondia Lleida*.

per als diaris en català i en castellà, respectivament. La proporció corresponent als exemplars de diaris en català difosos a Catalunya havia estat d'un 43,1% el 2013, un 41,9% el 2012 i un 23,2% el 2010, abans de l'aparició de l'*Ara* i de l'edició en català de *La Vanguardia*.

Gràfic 1. Proporció (%) d'exemplars de diaris generalistes de pagament difosos a Catalunya segons llengua majoritària de la publicació

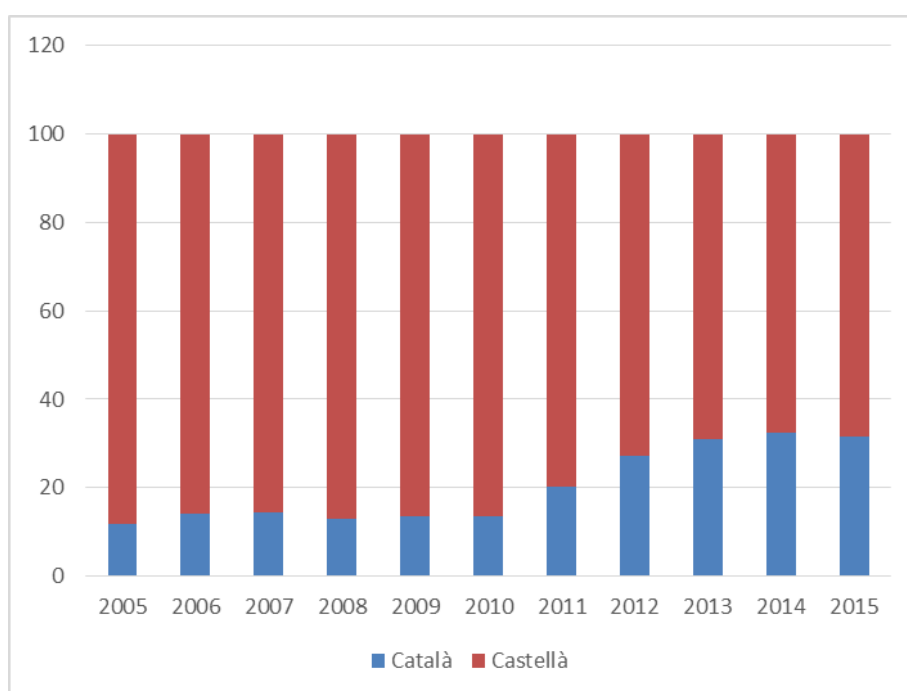

Font: Elaboració pròpia amb dades d'OJD. Dades de 2015 corresponents al període juliol de 2014- juny de 2015 (les més recents disponibles). No inclou dades corresponents a diaris especialitzats (esportius i econòmics).

En el subsector de la premsa diària gratuïta en català, després de la desaparició de l'edició lleidatana del diari *Bondia*, a principis de 2016 tan sols subsistia el *Més Tarragona-Reus-Costa Daurada*, el qual va mantenir les seves xifres de distribució en comparació amb el 2014, al voltant dels 24.500 exemplars diaris, mentre que l'únic diari gratuït en castellà que quedava el 2015, el barceloní *20 minutos*, va passar de 85.000 (2014) a 83.000 (2015) exemplars diaris distribuïts de mitjana. Aquest subsector, que va viure la seva època daurada en el període 2005-2008 (aquest últim any va arribar a distribuir prop d'un milió d'exemplars diaris a Catalunya), ha estat un dels màxims perjudicats per la crisi econòmica i per la migració de la informació d'actualitat del paper a les pantalles, la qual per cert no li ha anat gens malament a l'ús de la llengua catalana, sinó tot el contrari (vegieu apartat 6, "Internet i mitjans on line").

En l'àmbit de la premsa diària especialitzada (esportiva i econòmica) l'any 2015 no s'han produït canvis al Principat, ni a la resta de territoris del domini. Les capçaleres esportives (*Mundo Deportivo*, *Sport*, *As* i *Marca*) i econòmiques (*Cinco Días*, *Expansión* i *El Economista*) que es difonen a Catalunya i que controla l'OJD es continuen editant en castellà totalment o molt majoritàriament.¹²⁸ *L'Esportiu de Catalunya* (anteriorment *El 9 Esportiu*), íntegrament en català, no està controlat per OJD.

Gràfic 2. Proporció (%) d'exemplars de diaris difosos a Catalunya segons llengua majoritària de la publicació (premsa generalista i especialitzada de pagament i premsa gratuïta)

Font: Elaboració pròpia amb dades d'OJD. Dades de 2015 de la premsa de pagament corresponents al període juliol de 2014- juny de 2015 (les més recents disponibles).

En la resta de territoris del domini no hi ha hagut canvis destacables pel que fa a l'oferta de premsa diària impresa en català, la qual continua essent molt minoritària, amb l'excepció d'Andorra, on els diaris autòctons (*Diari d'Andorra* i *El Periòdic d'Andorra*, de pagament, i *Bon Dia*, gratuït) s'editen en la llengua pròpia. A les Balears es difon un únic diari imprès en llengua pròpia, l'*Ara Balears*, una iniciativa conjunta del Grup Serra i Edició de Premsa Periòdica Ara, que va substituir el 2013 el *Diari de Balears*, històrica capçalera en català de les Illes.

¹²⁸ Les edicions per a Catalunya de l'*Sport* i *El Mundo Deportivo* contenen algunes pàgines en català.

Segons OJD, la difusió mitjana diària de l'*Ara Balears* va ser de 1.679 exemplars durant el període juliol de 2014-juny de 2015 (dades més recents disponibles), cosa que suposa un lleuger increment respecte a la xifra del període juliol de 2013-juny de 2014 (1.451 exemplars). La versió en català d'*El Periódico de Catalunya* va difondre a les Balears una mitjana de 102 exemplars diaris (juliol de 2014 - juny de 2015).

Al País Valencià continua sense haver-hi premsa diària impresa en llengua pròpia, amb l'excepció dels escassos exemplars que s'hi difonen de l'*Ara* (182 exemplars diaris de mitjana entre juliol de 2014 i juny de 2015). Les edicions en català de *La Vanguardia* i d'*El Periódico de Catalunya*, i *El Punt Avui* tenen una difusió molt minsa al País Valencià, invisible a les dades que proporciona OJD per al període esmentat.

5.3. Publicacions no diàries

L'absència d'estadístiques sobre aquest important subsector arran de la desaparició del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura fa molt difícil diagnosticar la seva evolució. A grans trets, el panorama continua marcat per dues constants: la clara supremacia a tots els territoris del domini dels setmanaris i revistes en castellà pel que fa a difusió (nombre d'exemplars) i audiència (nombre de lectors), mentre que numèricament predominen les capçaleres en català, gràcies a l'abundància de petites publicacions d'àmbit local i comarcal en aquesta llengua.

Pel que fa a les associacions que agrupen capçaleres en català, la salut de les quals pot ser un indicador indirecte de l'evolució del subsector, en l'anterior edició d'aquest INFORME donàvem compte de la creació el 2014 de la Federació d'Associacions d'Editors de Premsa, Revistes i Mitjans Digitals. Aquest ens aglutina les tres grans associacions del subsector (ACPG/AMIC, ACPC i APPEC, vegi's més endavant) i va celebrar la seva primera assemblea general el 15 de gener de 2015. Entre les principals activitats que va dur a terme durant aquest any cal destacar les Jornades Internacionals de la Premsa de Proximitat, els premis de la Nit de les Revistes i la posada en marxa del portal iquiosc.cat, en què es poden consultar la

majoria de les publicacions periòdiques que s'editen en català (fins a 196 capçaleres a principis de 2016).¹²⁹

La creació de l'esmentada federació no ha suposat la desaparició de les entitats federades. El març de 2015 l'Associació de Mitjans d'Informació i Comunicació (AMIC, antiga Associació Catalana de la Premsa Gratuïta i Mitjans Digitals) comptava amb 105 publicacions gratuïtes en paper associades (incloent-hi les diverses edicions d'algunes capçaleres), cinc més que l'any anterior per les mateixes dates. La gran majoria s'editen al Principat, en llengua catalana. La secció de mitjans digitals comptava amb 136 webs associats (12 més que l'any anterior, també molt majoritàriament del Principat i amb un clar predomini del català en els continguts redaccionals). El 2016 per primera vegada figuren com a associats d'AMIC nou mitjans de pagament, com els diaris *Ara*, *Diari de Terrassa* i *La Mañana*.

Per la seva banda, l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC) tenia per les mateixes dades 146 capçaleres en paper associades (una menys que a principis de 2015). Com el seu nom indica, el 100% de les publicacions membres s'editen en llengua catalana. D'aquestes 146 revistes, cinc s'editen al País Valencià, cinc a les Illes i una a Andorra. Pel que fa a l'Associació Catalana de la Premsa Comarcal, a principis de 2016 a la seva web hi figuraven 59 publicacions en paper associades i 22 webs informatives locals i comarcals, amb continguts redaccionals gairebé exclusivament en català. Aquestes dades semblen confirmar la relativa bona salut d'un subsector que té un paper central en la promoció de l'ús públic de la llengua catalana, malgrat la crisi econòmica i l'específica de la premsa en paper, provocada per l'auge d'internet.

Al País Valencià no ha variat la situació precària de la premsa no diària en valencià, malgrat els esforços de diverses iniciatives d'àmbit valencià o local. El 2015 es van continuar publicant importants capçaleres de llarga tradició, com *El Temps* i *Saó*, mentre que en l'apartat de novetats és remarcable l'aparició del mensual *Xiulit*, adreçat a un públic infantil.¹³⁰ A la web de L'Associació de Publicacions Periòdiques Valencianes (que agrupa revistes editades en valencià a

¹²⁹ <www.enciclopedia.cat/EC-GEC-21726030.xml>, consultat el març de 2016.

¹³⁰ <www.laveupv.com/noticia/13831/presentacio-de-xiulit-la-nova-revista-infantil-en-valencia>, consultat el març de 2016.

aquell territori) hi figuraven 32 capçaleres associades¹³¹ a principis de 2016. La xifra no ha evolucionat des de principis de 2013, la qual cosa pot fer sospitar que la web no s'actualitza (o bé que el sector es manté totalment estable, cosa poc probable). En qualsevol cas, en absència d'un estudi específic és difícil deduir com ha evolucionat aquest sector en els darrers tres anys. Per les mateixes dates a la web de l'Associació de Premsa Forana de Mallorca (premsaforana.com) hi figuraven 37 publicacions associades, una més que a principis de 2015, així com 12 mitjans digitals. La gran majoria d'aquestes publicacions són d'àmbit local i s'editen en català.

5.4. Ràdio

Les dues cadenes de ràdio generalista més escoltades a Catalunya el 2015 van ser RAC 1, amb una mitjana de 745.000 oients diaris en el període març-novembre, i en segon lloc Catalunya Ràdio, amb 595.000 oients.¹³² El lideratge va correspondre un any més, doncs, a cadenes que emeten íntegrament en català, a força distància de les emissores d'àmbit estatal. No hem trobat dades concretes corresponents a l'audiència d'aquestes darreres a Catalunya, per la qual cosa no és possible presentar una comparació més precisa amb les dades del 2014. En qualsevol cas, queda confirmada un any més la bona salut de la llengua catalana en el consum de ràdio generalista del Principat, a la qual cal sumar el fet que la gran majoria d'emissores de ràdio locals i comarcals de Catalunya emeten majoritàriament o exclusivament en la llengua pròpia. Això ens fa sostenir l'afirmació que ens trobem davant del mitjà de comunicació del Principat on el català està més normalitzat.

Pel que fa al País Valencià, malgrat la victòria de les forces d'esquerra i nacionalistes a les eleccions autonòmiques, el 2015 no s'han produït novetats en el precari panorama en què va quedar la ràdio en valencià arran del tancament de les emissores de RTVV, Ràdio 9 i Sí Ràdio, el 29 de novembre de 2013, i de les emissions de Catalunya Ràdio i Catalunya Informació al País Valencià que venia fent Acció Cultural del País Valencià a través d'una xarxa de repetidors pròpia. A

¹³¹ <quioscvalencia.wordpress.com/publicacions/>, consultat el març de 2016.

¹³² <www.aimc.es/spip.php?action=acceder_documento&arg=2974&cle=08efe06e64115e74ee48bd42eafc913eef981c8c&file=pdf%2Fresumegm315.pdf>, consultat el març de 2016.

principis d'octubre de 2015, Acció Cultural del País Valencià va fer públic un manifest en què demanava al nou govern autonòmic que es fes càrrec de la represa de les emissions de TV3 i Catalunya Ràdio al País Valencià,¹³³ petició que no havia obtingut resultats concrets en el moment d'escriure aquestes línies, a banda de les declaracions de bones intencions dels partits que donen suport al nou govern (vegeu l'apartat 5 a continuació).

Tampoc hi ha hagut canvis en l'oferta de ràdio en llengua pròpia a les Balears, representada per l'autonòmica IB3 ràdio, l'emissora associativa Ona Mediterrània, promoguda per l'Obra Cultural Balear i l'Associació Voltor, i les emissions de Catalunya Ràdio i d'algunes estacions locals. Es manté, doncs, la presència minoritària del català a l'oferta de ràdio a les Balears. Tampoc no ha variat el panorama de la ràdio en català a Andorra, on l'oferta és més àmplia, amb les públiques Ràdio Nacional d'Andorra i Andorra Música i les emissions de cadenes en català provinents del Principat.

5.5. Televisió

L'oferta de televisió en català al Principat no ha variat significativament el 2015. Televisió de Catalunya va continuar emetent quatre canals de TDT en llengua pròpia: TV3, Esport 3, 3/24 i 33/Súper 3. Emissions Digitals de Catalunya, del Grup Godó, difonia en el seu múltiplex de TDT els canals 8TV, que barreja en les seves emissions català i castellà, així com Barça TV (en català) i RAC 105 (videoclips sense locució). A aquesta oferta d'àmbit nacional cal afegir-hi els diversos canals de TDT d'àmbit comarcal o intercomarcal, com ara Barcelona Televisió, El Punt Avui Televisió, 25 TV, TV Girona, Lleida Televisió, TAC12, Canal Reus TV o Canal Terres de l'Ebre, que emeten molt majoritàriament o exclusivament en català.

Pel que fa al consum, els canals de Televisió de Catalunya van obtenir el 2015 una quota de pantalla conjunta del 16,6%, amb un lleu retrocés d'una dècima respecte del 2014, en un context de relativa estabilitat en el repartiment de les audiències entre els grans canals estatals i nacionals (vegeu taula 1). Per la seva banda, l'audiència de 8TV va passar d'un 3,6% el 2014 a un 3,3% el 2015. En conjunt, doncs, el consum de televisió en català de cobertura nacional ha retrocedit

¹³³ <www.directe.cat/noticia/438087/accio-cultural-demana-a-ximo-puig-que-faci-tornar-tv3-al-pais-valencia>, consultat el maig de 2016.

lleugerament a Catalunya el 2015, tot i que cal remarcar el lideratge continuat de TV3 en el mercat televisiu català, dada molt remarcable en un context marcat per l'extrema fragmentació de les audiències. Això no pot fer oblidar, però, que tant l'oferta com el consum de televisió en català són clarament minoritaris al Principat, de forma estructural, excepte en el subsector, abundant numèricament però poc rellevant des del punt de vista de les audiències, de la televisió de proximitat (actualment de cobertura comarcal i intercomarcal), on el català ha estat històricament molt majoritari.

Taula 1. Quota de pantalla (*share*) mitjana anual dels canals de TVC i de la resta de canals més rellevants de l'oferta de TDT a Catalunya¹³⁴

Canal	2012	2013	2014	2015
TV3	14,3	13,5	12,6	12,5
33/Súper3	1,5	1,7	1,6	1,5
Esport 3	1,1	1,4	1,2	1,1
3/24	1,3	1,2	1,3	1,5
Total TVC	17,1	17,8	16,7	16,6
TVE	9,3	7,1	7,3	7,2
La 2	2,2	n.d.	n.d.	2,3
Antena 3	10,6	10,9	11,7	11,3
Telecinco	11,2	10,5	11,7	11,6
Cuatro	5,1	5,5	6,2	7
La Sexta	4,6	5,8	6,3	6,6
8 TV	3,2	3,4	3,6	3,3

n.d.: no disponible.

Durant el 2015 s'ha mantingut l'anòmala i crítica situació de la televisió en valencià al País Valencià, tot i la victòria de les forces d'esquerra i nacionalistes a les eleccions autonòmiques del 24 de maig de 2015.¹³⁵ Un acord entre aquestes forces (PSPV, Compromís i Podem) a les noves Corts Valencianes havia previst per al Nou d'Octubre de 2015 la represa "simbòlica" de les emissions de RTVV, "amb contingut enllaunat com ara sèries, pel·lícules i dibuixos animats", però Podem es va desmarcar d'aquest acord i la reobertura esmentada no es va dur a terme.¹³⁶ A

¹³⁴ <comunicacio21.cat/2014/01/tv3-lidera-el-2013-per-quart-any-tot-i-perdre-audiencia/>, <comunicacio21.cat/noticies-comunicacio21/108947-tv3-lidera-les-audiencies-de-2014-amb-el-seu-minim-historic>, i <comunicacio.e-noticies.cat/tv3-mante-el-lideratge-pero-nomes-amb-una-quota-de-pantalla-del-125-99699.html>, consultat el març de 2014, 2015 i 2016.

¹³⁵ <www.eltemps.cat/ca/notices/2016/02/tv3-al-pais-valencia-una-solucio-possible-13391.php>, consultat el març de 2016.

¹³⁶ <www.vilaweb.cat/noticies/sajorna-la-reobertura-de-les-emissions-de-rtvv/>, consultat el març de 2016.

finals d'any les Corts Valencianes van aprovar una proposició de llei per a la recuperació del servei de radiotelevisió pública autonòmica, amb el vot a favor del PSPV-PSOE, Compromís i Podem, i l'abstenció del Partit Popular i Ciudadanos. D'aquesta manera quedava derogada la llei de tancament de RTVV i es fixava un termini de vuit mesos per a la seva reobertura.¹³⁷

D'altra banda, els canals de la CCMA han continuat sense poder-se emetre per TDT en aquest territori, malgrat que els líders del PSPV i Compromís s'havien manifestat proclius al seu restabliment.¹³⁸ El gener de 2016 el secretari d'Acció Cultural del País Valencià, Toni Gisbert, insistia en un article publicat a Vilaweb¹³⁹ que aquesta entitat no pot emetre TV3 a través dels seus repetidors, ja que «mentre el govern espanyol estiga en mans del PP fer-ho seria suïcida, perquè immediatament seríem multats (...), i una nova multa, simplement, seria mortal per a nosaltres». Per tant, l'única possibilitat de recuperar aquestes emissions era fer-ho a través del múltiplex concedit a la Generalitat Valenciana, i, per tant, estava en mans del nou govern valencià. Gisbert anunciava en l'article esmentat que ACPV ja havia iniciat converses amb el grup parlamentari de Compromís a les Corts Valencianes.

A les Balears, el 2015 va ser un any de vaivens pel que fa a la recepció dels canals de la CCMA. El març de 2015 una reordenació *tècnica* de l'espectre radioelèctric balear va suposar la desaparició del 3/24 i el Súper3/33 de l'oferta de TDT de les pantalles de les Illes, amb l'aquiescència o si més no la passivitat del govern balear de l'època, en mans del Partit Popular. D'aquesta manera l'oferta de TDT provinent del Principat quedava limitada al canal internacional TV3.cat, que emetia sense ficció aliena ni retransmissions esportives. Però arran de la victòria de les forces d'esquerra i nacionalistes a les eleccions autonòmiques del maig, el nou govern autonòmic de coalició entre el PSIB i Més per Mallorca va oficialitzar el desembre de 2015 el restabliment de les emissions d'aquests canals mitjançant el

¹³⁷ <www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Noticia_C/1286318842004/Noticias.html?lang=ca_VA&p=1260974715054>, consultat el març de 2016.

¹³⁸ <www.eltemps.cat/ca/notices/2016/02/tv3-al-pais-valencia-una-solucio-possible-13391.php>, consultat el març de 2016.

¹³⁹ <www.vilaweb.cat/noticies/iniciem-el-cami-per-recuperar-tv3-al-pais-valencia/>, consultat el març de 2016.

múltiplex de TDT concedit a la comunitat autònoma,¹⁴⁰ amb la qual cosa a principis de 2016 es tornaven a veure a les llars balears els canals TV3.cat, el 2/24 i el Súper3/33 (no pas el canal TV3). El 15 d'abril de 2016 es van reprendre les emissions d'IB3 al Principat a través d'un dels múltiples concedits a la CCMA.¹⁴¹ Així doncs, l'acord de reciprocitat signat l'any 2009 pel Govern Balear i la Generalitat de Catalunya s'ha reinstaurat, tot i que no de forma íntegra, ja que TV3 continua sense veure's a les Balears.

Pel que fa als canals autòctons, a causa de directrius polítiques emanades de l'anterior govern insular del Partit Popular, IB3 emetia en una barreja de català (en el cas de la producció pròpia) i castellà (per a l'animació, les sèries i pel·lícules). Arran de l'arribada al govern de la coalició PSIB-Més per Mallorca l'animació infantil d'IB3 va passar a emetre's en català, però fins a finals de 2015 es va mantenir l'emissió sistemàtica de sèries i pel·lícules en castellà,¹⁴² tot i que el nou director general d'IB3, Andreu Manresa, va anunciar el desembre de 2015 que la cadena tornaria a emetre pel·lícules en català «tan aviat com [fos] (...) possible tècnicament».¹⁴³ Aquestes mesures sembla que comportaran que el català esdevingui clarament majoritari a la graella d'IB3. L'oferta de televisió en llengua pròpia a les Balears es complementà el 2015 amb la cadena Canal 4, la principal televisió privada de les Balears, que emet en una barreja de català i castellà. A Andorra, el canal públic Andorra Televisió va emetre el 2015 íntegrament en català.

La llarga llista de reivindicacions i protestes generades pels obstacles polítics a la lliure recepció de les televisions públiques en català a tots els territoris de parla catalana va quallar el 24 d'octubre de 2015 en forma d'un "Manifest per un Espai

¹⁴⁰ <www.ara.cat/media/Balears-recuperaran-desembre-canal-Super3_0_1471652889.html>, consultat el març de 2016.

¹⁴¹ <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/noticies/3126/retorn-parcial-de-les-emissions-dib3-a-catalunya>, consultat l'abril de 2016. IB3 es va emetre a Catalunya entre 2010 i 2012 en el marc d'un acord de reciprocitat entre els governs català i balear, però va desaparèixer de les pantalles del Principat el novembre de 2012 per decisió del propi govern balear.

¹⁴² <www.arabalears.cat/premium/politica/IB3-pellicules-instruccions-lanterior-director_0_1451254921.html>, consultat el març de 2016.

¹⁴³ <dbalears.cat/televisio/2015/12/10/287949/ib3-emetra-primera-pel-licula-catala-tan-aviat-com-sigui-possible.html>, consultat el març de 2016.

de Comunicació en Català”, promogut per la Xarxa Enllaçats per la Llengua. En aquest manifest es reclama, entre altres coses, « reprendre les emissions de la CCMA i IB3 a tots els territoris de llengua catalana », « recuperar amb la màxima urgència les emissions de la ràdio i la televisió valencianes » i « fer efectives que totes les emissions de les ràdios i les televisions públiques siguin en català ». El març de 2016 el manifest havia aconseguit el suport de més de 150 entitats.¹⁴⁴

5.6. Internet i mitjans *on line*

L'any 2015 internet ha continuat essent propici per a l'expansió de la llengua catalana, seguint la línia marcada des de fa anys. El nombre de dominis .cat, corresponents a webs molt majoritàriament en català, ha augmentat fins als 101.683 a finals març de 2016, un 17,6% més que l'any anterior per les mateixes dates.¹⁴⁵ Aquest creixement confirma l'espectacular i sostinguda progressió del nombre de dominis .cat concedits des de l'inici d'activitats de la Fundació PuntCat a principis de 2006. La xifra de tuitaries en català ascendia a finals de març de 2016 a 234.097, un 15,2% més que el 2015 per les mateixes dates.¹⁴⁶ També és remarcable, en el context d'expansió global de la Wikipedia, que el català continuï essent el 17è idioma més representat en nombre d'articles a aquesta enciclopèdia col·laborativa, amb 502.067 articles a finals de març de 2016, un 10,2% més que el 2015. La posició en el rànquing és la mateixa que l'any anterior, per damunt d'idiomes amb molts més parlants, com ara el persa, l'indonesi, l'àrab o el romanès. Igualment avança a poc a poc l'indicador de percentatge d'empreses i institucions amb seu als territoris de parla catalana que tenen web amb versió en aquest idioma: s'ha passat d'un 63,58% el desembre de 2014 a un 64,18% un any més tard¹⁴⁷ (el primer any que es va fer aquesta estimació, el 2002, el percentatge va ser d'un 40,7%). La lectura negativa d'aquestes dades és que encara hi ha més d'un 35% d'empreses i organismes radicats als territoris de parla catalana que no tenen web amb versió en la llengua pròpia.

¹⁴⁴ <exllengua.blogspot.com/>, consultat el març de 2016.

¹⁴⁵ <www.puntcat.cat>, consultat el març de 2016.

¹⁴⁶ <twitterencatala.org/>, consultat el març de 2016.

¹⁴⁷ <wiccac.cat/hist_resums.html>, consultat el març de 2016.

Pel que fa a l'ús del català en els mitjans periodístics *on line* ubicats a Catalunya, novament l'any 2015 va ser molt elevat o exclusiu a la gran majoria d'ells, tal com es constata a la llista de mitjans digitals membres de l'AMIC. Es confirma, doncs, que el ciberespai periodístic del Principat es fa molt majoritàriament en la llengua pròpia. Els 20 mitjans digitals en català controlats per OJD amb més audiència van incrementar el nombre d'usuaris únics agregat en un 27% entre desembre de 2014 i desembre 2015 (de 9,6 a 12,1 milions).¹⁴⁸ El creixement 2012-2015 ha estat de més del 150%. Cal no oblidar, però, que els webs informatius catalans amb més audiència es publiquen en castellà: concretament es tracta de les versions digitals de *La Vanguardia*, *Sport* i *Mundo Deportivo*.

En contrast, les 11 webs periodístiques actives enllaçades des del bloc de l'Associació de Mitjans Digitals de la Comunitat Valenciana es publiquen íntegrament o majoritàriament en castellà.¹⁴⁹ La categoria d'OJD Interactiva "Mitjans digitals en català", que agrupa tan sols els mitjans que se sotmeten voluntàriament al control d'audiència d'aquest organisme, incloïa el desembre de 2014 un total de 104 webs, dels quals n'hi havia dos de les Balears (*arabalears.cat* i *dbalears.cat*), un del País Valencià (*laveupv.com*), un d'Andorra (*ara.ad*), un de la Franja (*comarquesnord.cat*) i un de la Catalunya del Nord (*la-clau.net*). D'aquests mitjans *on line* que cobreixen territoris de parla catalana fora del Principat destaca l'audiència assolida a finals de 2015 per *La Veu del País Valencià*, amb gairebé 100.000 usuaris únics acumulats durant el mes de desembre.

¹⁴⁸ <www.ojdinteractiva.es/mitjans-digitals-en-catala?tipo_medio=offe>, consultat el març de 2015.

¹⁴⁹ <http://mitjans-digitals.blogspot.com.es/> consultat el març de 2016.

6. Conclusions

MIQUEL ÀNGEL PRADILLA

Xarxa CRUSCAT – IEC

D'entrada, hem d'advertir el lector que les dades i les anàlisis que es trobarà en aquest INFORME se circumscriuen a l'any 2015. Un període que ha acollit dues realitats sociopolítiques sensiblement diferents en el gros dels territoris de la catalanofonia.

En l'àmbit econòmic, l'any 2015 confirma el canvi de rumb de l'economia que ja s'insinuava des de l'any 2013. Val a dir, però, que el repunt de les grans xifres macroeconòmiques i la reducció de les xifres d'aturats han estat modestos. D'altra banda, pel que fa a l'estructura poblacional, el canvi de tendència anunciat en l'INFORME 2013 s'intensifica. La davallada de població va fent el seu camí a les tres grans circumscripcions autonòmiques de l'Estat espanyol, de manera especialment activa al País Valencià. En aquest saldo global negatiu també hi ha tingut incidència la dinàmica de replegament del creixement natural iniciada l'any 2008. Tot plegat situa la xifra general de residents a la comunitat lingüística catalana en 13.480.000 habitants.

Per tal d'avaluar l'evolució sociolingüística dels territoris de parla catalana, l'INFORME 2015 ha pogut incorporar informacions que ens arriben de l'anàlisi, en la majoria dels casos encara sumària, d'un conjunt d'enquestes que abracen bona part del domini lingüístic. En el marc de les enquestes EUL (Enquestes d'Usos Lingüístics), una operació estadística que ja va proporcionar-nos-en una sèrie entre els anys 2003 i 2004, una dècada més tard es podrà comptar amb una rèplica que aportarà informacions d'almenys cinc dels grans territoris de l'àmbit lingüístic: Catalunya, Illes Balears, la Franja, Catalunya del Nord i l'Alguer. I en una valoració de conjunt també s'hi podran incorporar –fins allà on sigui comparable– l'enquesta del Govern andorrà de 2014 i la del Govern valencià de 2015. Malauradament, per a l'avinentsa que ens ocupa, a causa de l'escàs nivell d'anàlisi de què han estat objecte les referides enquestes, espigolarem algunes dades que poden ser de l'interès del lector.

A l'INFORME 2014, ja vam fer-nos ressò de les primeres anàlisis fetes sobre l'EULP 2013 a Catalunya. En el present INFORME s'han recuperat algunes dades ja

exposades i s'hi han afegit algunes reflexions suscitées per noves mirades aportades per reconeguts especialistes (*Resum dels factors clau*, Generalitat de Catalunya, 2015). Tot seguit ens centrarem, sobretot, en l'avaluació de la capacitat d'atracció de la llengua catalana (transmissió lingüística familiar i llengua inicial vs. llengua d'identificació) i en els usos lingüístics de la població catalana.

Més enllà de les dinàmiques sociolingüístiques en curs, en els territoris de parla catalana hi ha hagut factors demogràfics de gran transcendència, amb efectes importants. D'una banda, les immigracions internacionals del tombant del mil·lenni han incorporat un flux important de població al·loglota; de l'altra, les generacions nascudes els anys setanta del segle passat –la generació del *babyboom*– han arribat al moment de màxima fecunditat els darrers anys. Així, el 2008 es va donar la xifra màxima de naixements. Els efectes sociolingüístics de tots dos factors han estat importants.

La comparació de resultats de les enquestes de 2003, 2008 i 2013 a Catalunya permet observar com, en general, factors clau com la transmissió lingüística familiar continuen mantenint tendències favorables al català. Però a la vegada també es detecta que algunes tendències favorables s'han afeblit. Per exemple, l'atracció del català en la transmissió lingüística familiar havia augmentat durant el primer lustre (2003–2008), però s'ha reduït durant el segon (2008–2013). La reducció de l'atracció del català es detecta sobretot en la població nascuda a la resta de l'Estat, i no tant entre els autòctons o les noves migracions de fora de l'Estat. D'alguna manera s'observa com les generacions més grans de nascuts a la resta de l'Estat tenen unes taxes d'incorporació del català en l'àmbit familiar superiors a les que obtenen les més joves. Val a dir, però, que en general fins una quarta part dels nascuts a la resta de l'Estat transmet el català familiarment, tot i no formar part del grup de parlants inicials.

Pel que fa a la llengua inicial, des de l'INFORME 2013 venim advertint que en la darrera dècada s'ha produït una reducció de catalanoparlants, tant proporcionalment com en xifres absolutes. Aquesta reducció va tenir una incidència especial entre 2003-2008, mentre que s'ha alentit en el període 2008-2013. Les causes d'aquesta reducció del nombre de catalanoparlants inicials s'han de cercar en una confluència de dinàmiques demogràfiques i sociolingüístiques. D'una banda, les generacions joves d'autòctons són demogràficament més minses

que les generacions velles d'autòctons a les que reemplacen. Per tant, el volum de població autòctona es redueix en termes generals i, consegüentment, també es redueix el nombre de catalanoparlants inicials autòctons. De l'altra, les generacions que van desapareixent per raons d'edat han acollit més catalanoparlants que no pas les generacions joves que les restitueixen, ja que l'origen familiar autòcton de la població gran també era més important que no el de la població jove. Aquest fet ha ocasionat que encara que el català obtingui índexs de transmissió familiar favorables, la taxa de reposició dels catalanoparlants joves no arribi als nivells de les generacions més grans.

En relació amb els usos lingüístics, el període 2003-2011 ha definit una evolució preocupant de la presència de la llengua catalana. Si el 2003 els percentatges d'ús de català i castellà eren parells (48%), el 2013 el diferencial és de més de 14 punts a favor de la llengua castellana (36,3% català - 50,7% castellà). Les causes d'aquest decrement no només es poden imputar a l'alteració demolingüística i a la reducció de catalanoparlants. Van més enllà i tenen a veure amb unes normes d'ús que penalitzen la llengua catalana en contextos intergrupals (norma de subordinació lingüística). Aquestes normes, vigents encara amb més intensitat de la desitjada, esdevenen un veritable obstacle per a la incorporació lingüística dels nouvinguts des de finals del segle xx. Per grups sociolingüístics, la proporció de població d'origen catalanoparlant que fa ús predominant del català és menor (26,7%) que la població d'origen castellanoparlant que fa ús predominant del castellà (36,7%). Amb tot, el volum de població d'origen castellanoparlant que usa el català de forma predominant (7,3%) o alterna l'ús del català i el castellà (12,6%) és major que el de la població d'origen catalanoparlant que no usa el català de forma predominant (0,7%) o alterna l'ús de les dues llengües (4,9%).

En definitiva, durant la darrera dècada els usos lingüístics han experimentat transformacions importants. No en va al voltant de 290.000 persones han deixat d'usar només català en el petit comerç o 400.000 han deixat de tenir-ne un ús exclusiu amb el metge. Les pèrdues més rellevants en l'ús del català s'han produït en l'Àmbit Metropolità de Barcelona i de manera més intensa durant el quinquenni 2003-2008. Els grups més afectats per aquesta reducció han estat el dels catalanoparlants inicials i el dels castellanoparlants inicials nascuts a la resta de l'Estat. En part la reducció de l'ús del català entre els catalanoparlants inicials

s'associa a factors demogràfics, com la reducció demogràfica d'autòctons i, per tant, també d'autòctons catalanoparlants inicials. Però en la reducció general de l'ús del català també hi intervenen causes sociolingüístiques. D'una banda, les noves generacions de catalanoparlants inicials fan menys ús del català que la generació dels seus avis i, de l'altra, les generacions adultes de catalanoparlants inicials han reduït sensiblement l'ús del català durant aquesta dècada. En el cas dels castellanoparlants inicials nascuts a la resta de l'Estat, la major part de la pèrdua és atribuïble a causes sociolingüístiques, ja que els seus efectius d'edat intermèdia també han reduït l'ús del català al llarg de la dècada, una reducció probablement associada a canvis de comportament motivats per abandonament de la vida laboral i el consegüent replegament a la llar.

En el període 1995-2004/2005 el Govern valencià va perpetrar una “apagada demolingüística” que ens va tenir a les fosques a l'hora d'avaluar l'evolució sociolingüística de la llengua catalana. El sotrac que delataven les dades de l'enquesta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua 2004 i del Servei d'Investigacions i Estudis Sociolingüístics 2005 van encendre els llums d'alarma del món sociopolític i acadèmic favorable a la normalització del valencià. L'erosió soferta pels indicadors competencials i d'ús va ser molt important. Així, les capacitats d'entendre i parlar el valencià van experimentar decrements superiors als 10 punts percentuals, més de 15 punts (1995 93,4%-2005 78,2%) i gairebé 12 (1995 69,5%-2005 57,6%), respectivament. En l'enquesta de 2010, les esmentades habilitats fixarien uns mínims històrics: entendre 74,4% i parlar 54,3%. Pel que fa als usos, el període 1995-2010 ha dibuixat un decrement constant.

L'enquesta del SIES 2015, a falta d'anàlisis aprofundides, aporta unes dades que en certa manera poden suposar un punt d'inflexió. De manera forçosament esquemàtica podríem dir que en l'àmbit competencial, d'una banda s'ha aturat la davallada dels indicadors d'entendre i parlar, on s'ha constatat un lleuger increment; de l'altra, situa l'increment de les habilitats lectoescriptores en màxims històrics. Quant als usos, les dades destaquen una situació de clarobscur: en uns contextos es detecten increments i en uns altres, davallades; en tots dos casos amb variacions minses. Tanmateix, el patró que ja havíem definit en d'altres ocasions es consolida. Ens referim al fet que el valencià es refugia en els contextos de proximitat, allà on la comunitat etnolingüística té una certa vigència (la llar, els

amics, les botigues tradicionals); en canvi perd presència en l'àmbit públic, allà on augmenta la distància interpersonal (al carrer amb desconeguts, a les grans superfícies).

L'enquesta del SIES 2015 estableix un “estat sociolingüístic rebut” que els nous governants hauran de mirar de subvertir. Sens dubte la dinàmica sociolingüística ocasionada per dues dècades de no intervenció ha tingut uns efectes demolidors per al valencià en el seu ecosistema històric. En aquest sentit, no podem estar-nos de dir que la sèrie d'enquestes valencianes no permet avaluar l'atracció de la llengua tot analitzant la transmissió lingüística familiar i el decalatge entre llengua inicial i d'identificació. Disposar d'informació sobre aquests processos aportaria més llum a l'hora de valorar la vitalitat de la llengua. A la llum de les dades a l'abast, som del parer que, malgrat l'aturada del descens dels indicadors i la voluntat d'albirar-hi una situació de millora encara incipient, faríem bé de no perdre de vista algunes dades demogràfiques que probablement hi tenen molt a veure. Ens referim al fet que entre 2010-2015 la població nascuda als territoris de parla catalana s'ha incrementat en un 5,8% i, sobretot, a la caiguda d'un 3,2% de la població d'origen estranger. Malauradament, res no ens fa pensar que la dinàmica sociolingüística, clarament negativa al País Valencià, hagi canviat.

A les Illes Balears les dades disponibles encara no permeten avaluar l'estat precís de la transmissió de la llengua. Tanmateix, en una primera aproximació és raonable pensar que no està retrocedint. Això sí, com a la resta de territoris, s'observa que els catalanoparlants inicials han reduït la seva proporció. Caldrà esperar a l'arribada dels resultats en nombres absoluts per a mesurar el canvi. D'altra banda, una informació destacada és la que fa referència a l'increment de població que declara el català com a llengua d'identificació, tot i no ser la seva llengua inicial. Ara bé, malgrat que la dada continua sent favorable al català, a 2005 la diferència s'ha matisat. Finalment, l'ús del català al llarg de la dècada s'ha mantingut força estable, tot i la reducció de la proporció de catalanoparlants inicials esmentada.

En el cas d'Andorra, l'última enquesta reflecteix els canvis econòmics i demogràfics que s'hi han produït. Des dels primers estudis a mitjan anys 90, s'observa que la xifra de catalanoparlants s'ha mantingut estable en nombres absoluts. Val a dir, però, que l'entrada sostinguda de nova població dilueix el seu

volum en relació amb les proporcions de la resta de grups. Aquesta dinàmica es trenca en l'últim període (2009–2014), de manera que el volum dels catalanoparlants inicials es recupera fins a assolir una xifra similar a la dels castellanoparlants inicials. A més, augmenten també les xifres dels bilingües inicials, mentre que els grups lusòfon, francòfon o parlants inicials d'altres llengües se situen en un espai demolingüístic més secundari. De fet els catalanoparlants inicials són el grup majoritari entre els menors de 35 anys. La capacitat de parlar el català, i escriure'l, també ha augmentat a Andorra en l'últim lustre. I, finalment, en relació amb la transmissió de les llengües, Andorra presenta les dades més favorables al català: una cinquena part dels qui no són catalanoparlants inicials han transmès el català als seus fills.

A la Franja, d'una banda es constata que en l'última dècada ha augmentat de forma molt important la població al·lòctona (17,6%). En bona mesura a causa d'aquest canvi demogràfic, la proporció del grup catalanoparlant inicial s'ha reduït a la meitat de la població. De fet, en una dècada la Franja ha deixat de ser el territori amb més competència oral en llengua catalana. Amb tot, la reducció de la competència durant la dècada ha estat molt menor que l'augment de població al·lòctona. En relació amb la transmissió intergeneracional del català, els índexs continuen mostrant un estancament en les dades. Tanmateix, s'intueixen alguns canvis que no són favorables a la llengua catalana. D'altra banda, la relació entre el volum dels catalanoparlants inicials i els que el tenen com a llengua d'identificació continua estabilitzada.

Quant a l'ús general, se'n constata una disminució. Fins i tot emergeix una quarta part de la població que no l'utilitza mai. Així, amb unes proporcions similars a l'ús del castellà, la llengua catalana ha perdut l'hegemonia que singularitzava aquest territori en relació amb la resta del domini lingüístic. A propòsit dels usos, Sorolla acaba de defensar una tesi doctoral sobre les tries lingüístiques entre preadolescents a la part més poblada de la Franja. En la recerca s'observa que entre aquesta població el català no només ha quedat minoritzat demogràficament com a llengua familiar a causa de les migracions recents, sinó que ha deixat de ser el vehicle de comunicació central i hegemònic en les relacions entre els preadolescents. El castellà, doncs, ha esdevingut la llengua majoritària en les interaccions d'aquest segment de la població amb una mitjana d'ús de fins al

70,8%. A més, la recerca detecta una qüestió encara més preocupant: fins a una cinquena part dels alumnes catalanoparlants familiars usen el castellà entre ells i, alhora, el castellà s'ha convertit en la llengua majoritària entre els bilingües familiars, fins i tot quan s'adrecen a catalanoparlants. La recerca de Sorolla s'ha fet al Baix Cinca i la Llitera, en canvi, tot referint-se al Matarranya, una altra recerca feta per Cuprubí diagnostica una situació ben diferent: l'ús del català és majoritari i descansa en una preeminència demogràfica dels adolescents catalanoparlants familiars.

Finalment, els debats onomàstics sembla que han tingut alguna conseqüència positiva: durant la darrera dècada la proporció de població que espontàniament denomina *català* a la llengua ha augmentat de manera considerable, de manera que actualment ha desbancat com a primera denominació a d'altres designacions localistes i, fins i tot, pejoratives.

A la Catalunya del Nord, la darrera dècada la proporció de població que declara saber parlar català s'ha mantingut estable. Amb tot, el 2015 només un 6% de la població declara que la seva llengua habitual és el català, com a llengua predominant o combinada amb el francès. De fet, en l'àmbit familiar s'observa un trencament de la transmissió, amb percentatges d'ús del 12,5% amb la generació dels avis, del 7% i 8% amb la dels progenitors, i de l'1% amb la parella o els fills. Si hem de cercar alguna notícia positiva ha de ser en l'àmbit de les actituds, en què un 57,9% de la població és fins i tot favorable a la cooficialitat del català i el francès.

L'anàlisi del context sociopolític esdevé fonamental a l'hora d'avaluar les dinàmiques sociolingüístiques de cadascuna de les àrees administratives de l'àmbit lingüístic de la llengua catalana. Els lideratges institucionals exerceixen l'*acció planificadora de dalt a baix*. Així, en funció de l'horitzó sociolingüístic que es vol impulsar, les llengües de l'ecosistema gestionat malden per acomodar-se a les orientacions patrocinades pel poder. Unes orientacions que, en el cas de la catalanofonia, visualitzen un ventall ben matisat d'opcions, amb disputes sobre la funcionalitat comunicativa de les llengües que sovint mostren divergències substancials.

Les eleccions autonòmiques i les eleccions al govern de l'Estat espanyol de 2011 van propiciar canvis importants en la gestió territorial i en el poder central. El Partit Popular va assolir una concentració de poder molt important, de tal manera

que en l'àmbit lingüístic de la llengua catalana només Catalunya va restar-ne al marge. Des de l'*Informe sobre l'estat de la llengua catalana 2011* ens hem ocupat d'elaborar la crònica glotopolítica d'una involució que ha assolit quotes veritablement preocupants. Les noves directrius impulsades per la nova ideologia al poder, després d'un període inicial d'acomodació administrativa, es van anar mostrant amb tota la seva cruesa. Els darrers anys hem viscut, doncs, una autèntica ofensiva contra el reconeixement, la protecció jurídica i la normalització lingüística del català. L'avaluació de l'any 2014, a les acaballes d'una legislatura de gran hostilitat cap a la llengua catalana, ens va permetre fer un balanç de la implantació d'un programa pautat de mesures intervencionistes contràries a la viabilitat comunicativa de la llengua catalana. L'INFORME que el lector té a les mans clou una etapa molt negativa en la història social de la llengua catalana i, alhora, n'obre una altra amb un horitzó d'esperança renovat. Paral·lelament, fora de l'Estat espanyol, la indolència dels governs italià i sard i l'actitud negacionista del govern francès cronifiquen un capteniment nociu envers la llengua catalana. L'atonia descrita només ofereix un bri d'esperança en el marc del debat sobre la ratificació de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries (CELRoM).

En els territoris de l'Estat espanyol comandats pel Partit Popular, la primera meitat de l'any 2015 ha estat de clara continuïtat amb les polítiques involucionistes promogudes durant tota la legislatura. Fins i tot hi ha hagut alguna acció, com veurem en referir-nos al País Valencià, que n'ha radicalitzat el posicionament. Així, en un escenari sociopolític molt tensionat les disputes sobre el paper de la llengua catalana han tingut molt de protagonisme en la dinàmica electoral.

A la Comunitat aragonesa, la contesa autonòmica de maig de 2015 ha propiciat una nova majoria d'esquerres —PSOE, Podemos, ChuntaAragonesista (CHA) i Izquierda Unida (IU)—, que ha abocat a un govern de coalició PSOE-CHA. En l'acord de governabilitat hi ha compromesa l'elaboració d'una nova Llei de llengües. En aquest sentit és bo recordar que els darrers anys s'han caracteritzat per una dinàmica legislativa inèdita envers l'aragonès i el català. Tanmateix, el litigi que ha generat ha contribuït a la no-aplicació tant de la Llei de llengües de 2009 com de la que la va derogar el 2013. Més enllà de la resolució del desfici onomàstic en què ens va sumir la Llei 3/2013, de 9 de maig, d'ús, protecció i

promoció de les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó, convé recordar als nous governants que la legislació anterior defineix unes propostes de mínims, absolutament inadequades per tal de subvertir la minorització de la llengua catalana a la Franja. El fet que català i aragonès no tinguin la consideració de llengües oficials en la legislació lingüística esdevé un obstacle determinant a l'hora d'elaborar una proposta d'intervenció que situï aquestes llengües d'una manera decidida en els àmbits de la formalitat comunicativa (ensenyament, Administració i mitjans de comunicació).

A les Illes Balears el moviment de reacció social a la política involucionista de les elits al poder ha contribuït decisivament al canvi de govern resultant de les eleccions autonòmiques de maig de 2015. Una nova majoria progressista –PSIB-PSOE, Més i Podem- ha menat a un govern de coalició PSIB-Més. El nou lideratge, un cop instal·lat en el poder ha establert un full de ruta que, en l'apartat lingüístic, ha de propiciar un retorn a l'estatus jurídic de la legislatura anterior i a l'aplicació de la Llei de Política Lingüística de 1986. En aquest nou marc, la llengua catalana recupera el caràcter de llengua pròpia de l'Administració insular, el seu coneixement serà considerat novament un requisit per a l'accés laboral a la funció pública i l'ensenyament recuperarà la centralitat de la llengua catalana. Per tal d'assolir aquests objectius, el nou legislatiu ha iniciat un procés de desconstrucció de l'entramat jurídic elaborat de manera intensa i constant pel govern del Partit Popular. De moment, a la sessió del 24 de juliol, el Consell de Govern ha acordat d'endegar la tramitació de l'Avantprojecte de llei de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de març, «de la funció pública de la comunitat autònoma de les Illes Balears», una nova normativa que ha d'esmenar la Llei 9/2012, de 19 de juliol, «de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de març, de la funció pública de la comunitat autònoma de les Illes Balears», que suprimia l'obligatorietat del coneixement de la llengua catalana per a l'accés laboral a l'Administració. Alhora, el nou Consell de Govern, el 3 de juliol, ha acordat la retirada dels recursos interposats per l'anterior govern davant el Tribunal Suprem contra les sentències del Tribunal Superior de les Illes Balears (TSIB) de 22 de setembre de 2014 que declaraven nul el Decret 15/2013, de 19 d'abril, «pel qual es regula el tractament integrat de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes Balears».

En l'àmbit dels mitjans de comunicació, l'any 2015 s'ha evidenciat com l'acció de govern és fonamental a l'hora de trobar solucions per a una mateixa qüestió. Així, a les Illes Balears la indolència del Partit Popular va propiciar que a la fi de la legislatura, en el marc de la reordenació de l'espai radioelèctric establerta pel Govern d'Espanya, es deixés de rebre el senyal del Canal 3/24 i el Super3/33. Aquest fet, juntament amb el tancament de Televisió de Mallorca el 2011 i la disminució de la presència del català a IB3, va significar una davallada en la vitalitat de la llengua catalana en un àmbit tan important per a la seva difusió i la seva promoció. En sentit contrari, el nou govern ha aconseguit que a finals d'any es recuperi el senyal dels canals de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) esmentats.

Quant a l'entorn educatiu, convé recordar que en la legislatura que ha acabat, el món de l'ensenyament balear i la societat en general han assistit a un canvi de normativa d'una transcendència especial. Ens referim a l'aprovació del Decret 15/2013, de 19 d'abril, pel qual es regulava el tractament integral de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes. Aquest decret, que va concitar un enorme rebuig social, torpedinava el consens que va assolir l'anomenat "decret de mínims" i reduïa sensiblement la presència de la llengua catalana en l'entorn educatiu. En el seu moment, els sindicats CCOO, UGT i STEI van presentar diversos recursos contra l'esmentat Decret. La nota positiva de l'INFORME 2014 va ser l'anunci del revés judicial que va suposar per a la implantació del TIL l'estimació dels recursos al·ludits mitjançant tres sentències que suspenen l'aplicació de l'ordre de desenvolupament del Decret 15/2013. Abans que s'acabés la legislatura s'iniciava, doncs, un retorn progressiu a la situació anterior a l'aplicació de l'esmentat Decret. Dit això, el nou govern haurà de gestionar, doncs, la centralitat de la llengua catalana en el sistema educatiu d'una societat, la balear, que quan se l'ha interpel·lat s'ha mostrat majoritàriament al costat de la llengua històrica i territorial.

Talment com a Aragó i les Illes Balears, les darreres eleccions autonòmiques han propiciat un canvi de majories al País Valencià. Així, el PSPV-PSOE i Compromís, amb el suport parlamentari de Podem, han posat fi a dues dècades ininterrompudes de govern conservador. En relació amb la política i la planificació lingüística, la transcendència del canvi no és menor atès que del 1995 ençà el Partit

Popular ha rutinitzat una inacció que ha impedit l'aplicació d'una política lingüística efectiva en favor de la llengua catalana. Una política que els darrers anys va adoptar una tonalitat clarament involutiva, especialment en dos sectors de gran importància com l'ensenyament i els mitjans de comunicació.

Atès que l'acord de conformació del nou govern preveu una aposta institucional pel valencià i la cultura que se'n deriva, entenem que no serà sobrer recordar algunes mesures legislatives de l'anterior govern que caldrà desactivar. En relació amb el món de l'ensenyament, en l'INFORME 2014 alertàvem que el nou currículum de primària que desplegava la LOMQE (Decret 108/2014, de 4 de juliol) reduïa significativament la presència del català. Alhora, l'Ordre 88/2014, de 9 de desembre, relativa al procediment d'autorització del projecte lingüístic de centre, eliminava garanties d'ús del valencià en els centres. D'aquesta manera quedava en suspens el dret legal de rebre l'ensenyament en valencià i la mateixa disponibilitat de línies per cobrir-ne la demanda. I això ocorria en un marc de desenvolupament del Decret de plurilingüisme (Decret 127/2012, de 3 d'agost), un model pretesament igualitari que no atorgava al valencià el paper central que hauria de tenir en el context d'un procés de normalització lingüística solvent.

Més enllà de l'impacte encara escàs del procés d'aplicació del Decret de plurilingüisme, les dades de l'anomenat model d'enriquiment lingüístic el curs 2013-2014 definien una oferta general d'ensenyament en valencià del 30% (33% de l'alumnat). Aquesta oferta es concentrava en els centres públics (93%), que acullen dos terços de l'alumnat valencià (67,43%). L'ensenyament privat, amb un exigü 7% de l'oferta, ha romàs quasi impermeable a la llengua catalana. La nova Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, de la mà de tot un seguit de professionals vinculats a l'ensenyament públic i en valencià, haurà d'elaborar un full de ruta que situï el valencià en els paràmetres de normalitat que li corresponen per territorialitat i historicitat. Hi estarem atents.

Quant als mitjans de comunicació, l'any 2014 es consolidava la dinàmica prevista per la Llei 4/2013, de 27 de novembre, de supressió de la ràdio i la televisió públiques valencianes. A més, la incoació pel Ministeri d'Indústria, Energia i Turisme a finals de 2013, ha tingut com a conseqüència que el gener de 2014 es deixessin de rebre les emissions de Catalunya Ràdio i de Catalunya Informació en el territori valencià. D'aquesta manera, l'estratègia iniciada els inicis

de la legislatura a propòsit de l'obstaculització de la recepció de TV3 en terres valencianes arribava al seu punt culminant. L'encongiment dràstic de la presència mediàtica de la llengua catalana ha arribat a un punt que la invisibilitza en un àmbit vital per a la seva projecció de futur.

En el moment de fer efectiu el canvi de poder, encara ressonava la cridòria ocasionada per un parell de mesures legislatives. Una d'elles, adoptada en clau de radicalitat extrema, posava damunt la taula una norma, la Llei 6/2015, de 2 d'abril, de la Generalitat, «de reconeixement, protecció i promoció de les senyes d'identitat del poble valencià». Una norma que anava més enllà del conflicte sobre el nom de la llengua i reforçava les bases d'una estratègia individualitzadora que el mateix partit conservador mai no havia explicat d'una manera tan contundent. L'altra acció legislativa, l'aprovació de la Llei 5/2015, de 2 d'abril, de la Generalitat, «del servei públic de radiotelevisió valenciana», rebaixava sensiblement el text d'una iniciativa legislativa popular admesa a tràmit l'octubre de 2014. Aquesta iniciativa argumentava que la Generalitat estava obligada a crear i mantenir un servei públic de ràdio i televisió que emetés íntegrament en valencià. En la llei, aprovada únicament amb els vots del Partit Popular, l'*obligació* esdevé *potestat* i l'*exclusivitat* del valencià es transmuta en *preferència*.

Amb aquesta traca final de legislatura patrocinada pel Partit Popular, hem de celebrar que les primeres mesures preses pel nou executiu hagin volgut avortar les lleis acabades d'esmentar. Així, a la creació de l'Alt Consell Consultiu de Radiodifusió, Televisió i Altres Mitjans de Comunicació, "per al desplegament de l'article 56 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana" (Decret 112/2015, de 17 de juliol), hi ha seguit l'aprovació de la Llei 12/2015, de 29 de desembre, «per a la recuperació del servei públic de radiodifusió i televisió d'àmbit autonòmic, de titularitat de la Generalitat". Una norma, convé destacar-ho, que en deixar un marge d'ambigüitat innecessari quant a l'especificació de la llengua de les emissions, tampoc ha satisfet totalment els promotors de la iniciativa legislativa popular.

A Catalunya, en un ambient plebiscitari sobre la independència, les eleccions autonòmiques del 27 de setembre han clos una legislatura especialment curta. El resultat ha motivat un acord in extremis entre la coalició Junts pel Sí i la Candidatura d'Unitat Popular – Crida Constituent (CUP – CC) ja el 2016. L'any 2015

ha mostrat, doncs, una política continuista. A Catalunya, com hem anat veient en els informes precedents, les expectatives de millora de la matriu legislativa de la llengua catalana que emanaven de l'Estatut d'Autonomia renovat el 2006 es van veure truncades d'una forma brusca. Certament, la nova doctrina que ha generat la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 planteja un bon grapat d'incògnites en relació amb l'evolució futura del dret lingüístic. Unes incògnites que el degoteig de resolucions que s'han anat dictant, en bona part desfavorables a la llengua catalana, està clarificant. Paral·lelament, el desplegament de la Llei orgànica 8/2013 de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, (LOMQE), coneguda popularment com la Llei Wert, el 2014 ha anat fent el seu camí. Aquesta llei, emparant-se en una interpretació clarament restrictiva de la sentència esmentada, ha posat contra les cordes els fonaments del model de conjunció lingüística escolar, veritable punta de llança del procés de normalització lingüística a Catalunya, lloat per la comissió d'experts de la Unió Europea.

Globalment es podria dir que hi ha hagut poques novetats legislatives. La més important, paradoxalment, afecta l'aranès, l'occità de la Vall d'Aran. Ens referim a l'aprovació de la Llei 1/2015, de 5 de febrer, del règim especial de l'Aran. L'article vuitè explicita les conseqüències jurídiques de la propietat de l'occità a l'Aran, talment com es feia a l'apartat tercer de l'article segon de la Llei del Parlament 35/2010, d'1 d'octubre, «de l'occità, aranès a l'Aran», actualment suspès a causa del recurs d'inconstitucionalitat interposat per l'advocat de l'Estat en representació del Govern d'Espanya el 27 de juliol de 2011. De l'anàlisi del nou text legal referit a l'aranès, es desprèn una tímida assumpció de la seva oficialitat en tota la comunitat autònoma.

El Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya els darrers cinc anys ha rebut més d'un miler de demandes que qüestionen diferents aspectes del model educatiu de conjunció lingüística. El nombre de sol·licituds, impulsades per entitats com *Convivencia Cívica Catalana* i *Asamblea por una escuela bilingüe*, va assolir una xifra important el curs 2013-2014: amb 325 famílies i 472 alumnes demandants, el nombre de sol·licituds es va multiplicar per deu. Tanmateix, la bona notícia és que el curs 2014-2015, amb 126 famílies i 196 alumnes, la xifra s'ha reduït un 60%. El gros de les demandes, fins al moment tan sols han aconseguit que la comunicació amb les famílies també es faci en castellà. A hores

d'ara únicament hi ha cinc sentències en ferm que obliguen els centres educatius implicats a fer un mínim del 25% de les classes en castellà en els grups dels fills de les famílies demandants. Alhora, les polèmiques provocades pel tensionament permanent del model educatiu català han posat damunt la taula una realitat, la de la presència vehicular de la llengua castellana a l'ensenyament no universitari reglat de Catalunya, que cada cop agafa més força. Tal com detallava l'INFORME 2014, en alguns contextos el català no és la llengua vehicular de referència: escoles privades d'elit, alguns centres de formació professional, algunes escoles d'adults, batxillerats internacionals, etc.

En l'INFORME 2014 es va fer una anàlisi detallada de l'itinerari legislatiu que ens ha portat a una pressió judicial sense precedents. No hi insistirem ara. Tanmateix, considerem que no és sobrer recordar que el nucli de la regulació del sistema educatiu de Catalunya no ha estat objecte d'impugnació. El règim lingüístic del sistema educatiu català, regulat a la Llei d'educació en el seu títol II, s'adequa plenament a la Constitució i a la doctrina del Tribunal Constitucional, l'única instància jurídica que té la potestat d'esmenar-lo. Les sentències dictades pel TS i el TSJC en tant que promogudes per particulars només afecten els casos particulars. L'afectació sistèmica, tot i l'increment de peticions d'ensenyament en castellà impulsades i assessorades de manera coordinada des de determinades associacions, continua sent mínima i evoluciona a la baixa.

Aquesta anàlisi territorialitzada de les dinàmiques lingüístiques no ha de fer-nos passar per alt que s'ha realitzat en un entorn polític estatal que ha generat un bloc normatiu enormement conflictiu. Es tracta d'un cos normatiu que imposa la superioritat jurídica i acadèmica de la llengua castellana en detriment de la resta de llengües oficials en els seus territoris. Aquestes regulacions allà on han tingut més incidència ha estat en el món educatiu. I l'àmbit judicial, amb una valoració mínima del coneixement de l'idioma oficial del territori, continua contravenint el qüestionament del escàs perfil lingüístic del personal de l'Administració de Justícia explicitat en els informes del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre el compliment de la CELRoM.

De la política estatal, l'any 2015 voldríem destacar la no acceptació de la Proposició del Parlament de Catalunya de Llei orgànica de modificació de la Llei orgànica del poder judicial i altres normes connexes per a garantir els drets

lingüístics en l'àmbit de la justícia. D'altra banda, la política legislativa tant de les Corts com de l'executiu s'ha caracteritzat per la vulneració constant dels règims de doble i triple oficialitat i la imposició de l'ús mínim obligatori de l'espanyol, que acompanya una autorització lacònica a utilitzar també l'altra llengua oficial.

L'activitat legislativa en matèria lingüística dels territoris situats fora de l'Estat espanyol mostra diferències substantives. A Andorra, malgrat que l'INFORME 2015 no hi ha ressenyat cap activitat substantiva, el Govern ha anat avançant en la línia de guanyar espais per a la llengua catalana en un marc que aposta decididament pel multilingüisme exigint per la internacionalització de l'economia local. A la Catalunya del Nord i l'Alguer la situació manté una atonia que no fa preveure millores importants. Una veritable llàstima perquè, si més no a la Catalunya del Nord, l'avenç d'un posicionament de l'administració local cada cop més favorable a la llengua catalana contrasta amb una actitud negacionista de l'Estat francès, especialment activa en el debat suscitat per la ratificació de la CELRoM.

En relació amb l'*acció lingüística de baix a dalt*, la nova conjuntura política generada per les eleccions autonòmiques de maig de 2015 fa preveure canvis importants. El conjunt d'administracions de l'Estat espanyol pertanyents a la catalanofonia exhibeixen governs compromesos, si més no programàticament, amb el procés històric de rehabilitació de la llengua catalana. És d'esperar, doncs, que la conflictivitat lingüística que amera l'ecosistema històric de la llengua catalana impulsarà l'acció d'agents socials contraris a la normalització lingüística. Per tal de contrarestar-los serà fonamental que les entitats i associacions compromeses amb la llengua catalana, malgrat la millora de l'entorn polític al poder, continuïn fent sentir la seva veu en els seus àmbits d'influència. Ens referim a entitats com Òmnium Cultural, Plataforma per la Llengua, Somescola.cat i Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia, des de Catalunya; Acció Cultural del País Valencià, Escola Valenciana i el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià, des del País Valencià; a les Illes, Obra Cultural Balear i l'Assemblea de Docents de les Illes; i, finalment, diverses entitats aixoplugades en la plataforma Iniciativa Cultural de la Franja. L'acció de baix a dalt del món de l'activisme lingüístic continuarà sent imprescindible per avançar decididament cap a la normalitat lingüística.

El món de l'ensenyament, com s'ha pogut comprovar en els paràgrafs precedents, els darrers anys ha constituït el focus de tensió més important de les

polítiques lingüístiques estatal i territorials. La nova conjuntura política generada en les darreres eleccions autonòmiques ofereix un horitzó d'esperança que hauria de propiciar polítiques lingüístiques clarament favorables a la normalització lingüística de la llengua catalana. Només la presència del Partit Popular en el govern estatal planteja una obra de dubte, atesa l'hostilitat manifesta d'aquest partit cap a la diversitat lingüística estatal.

En el marc de l'Estat espanyol, a les Illes Balears i, sobretot, al País Valencià, serà fonamental que la nova etapa atorgui un paper protagonista a la llengua catalana en el marc d'uns nous models educatius renovats. A la Franja caldria una nova legislació que derivés en una aposta educativa més favorable a la llengua catalana. Catalunya ha de continuar aportant exemplaritat en la gestió del multilingüisme. En aquest sentit, voldríem singularitzar l'aposta per fer del català la llengua de cohesió social, la llengua de comunicació intergrupals. Sens dubte, l'experiència catalana en la gestió de la diversitat en l'àmbit educatiu (aules d'acollida, plans lingüístics, d'entorn, etc.) hauria de ser tinguda molt en compte pels nous governs de les diferents regions de la catalanofonia.

Encara en relació amb el conjunt territorial de la llengua catalana pertanyent a l'Estat espanyol, no ens podem estar d'alertar de la dinàmica negativa en què s'ha instal·lat la presència del català en l'entorn universitari. Els criteris economicistes i d'internacionalització que s'han imposat en la gestió de la universitat sembla que no aconsegueixen compatibilitzar la presència destacada de la llengua catalana i la voluntat d'incardinació en un entorn global del coneixement. La tendència decreixent que ha experimentat a les universitats catalanes la docència en català, especialment en els màsters i doctorats, haurà de ser avaluada amb molt de rigor. A la resta de territoris la minorització del català en l'entorn universitari ha de poder ser revertida amb criteris de gradualitat.

A la resta de territoris, la situació de la llengua a l'ensenyament ha seguit la dinàmica descrita en els informes anteriors. Pel que fa a Andorra, ens hem d'alegrar de la consolidació d'una lleugera supremacia de l'escola andorrana, que acull més del 40% de l'alumnat, enfront de la francesa i l'espanyola; tanmateix, voldríem alertar de l'escassa presència de la llengua catalana, malgrat la normativa andorrana, en l'àmbit de l'ensenyament universitari privat, espai on el castellà hi té un clar predomini. A la Catalunya del Nord, en un context educatiu altament

deficitari per al català, l'oferta ha experimentat un lleuger increment en un marc d'estabilitat clarament insuficient per a subvertir el procés de substitució lingüística en curs. I, finalment, a l'Alguer, on en informes precedents havíem anunciat la residualització de la presència de la llengua catalana a l'ensenyament en extingir-se el Projecte Palomba i tancar "La Costura", s'ha encès un llum d'esperança de la mà de la Llei Regional L.R. 9 març 2015, núm. 5, art. 33, par. 33, una norma que obre les portes de l'alguerès a l'ensenyament reglat.

En relació amb el conjunt de l'oferta i del consum mediàtic i de productes culturals, la desaparició del Baròmetre de la Comunicació el 2014 constitueix un entrebanc important a l'hora d'avaluar exhaustivament la presència de la llengua catalana en els mitjans de comunicació i en les indústries culturals. Amb les dades a l'abast, hem d'advertir que la situació continua sent de forta minorització. Tanmateix, si l'avaluem per sectors i per territoris la imatge general ens ofereix matisos importants. D'entrada, des de la perspectiva territorial, Catalunya i Andorra mostren una dinàmica sensiblement diferent a la resta de territoris. Mentre que als primers l'oferta i el consum van en augment i mostren xifres esperançadores, als segons són baixes o testimonials.

A Catalunya el consum de la premsa escrita en català ha baixat lleugerament (2014 32,5% i 2015 31,7%) en un marc de pèrdua general de la premsa escrita. La baixada recau sobretot en la crisi de la premsa gratuïta. La premsa diària de pagament, en canvi, ha experimentat un lleuger augment. D'altra banda, la premsa comarcal no diària en català també mostra una vitalitat destacable. I el sector de la premsa que mostra un creixement més important és el dels mitjans periodístics *on line*, un sector que té en l'ús quasi exclusiu de la llengua catalana un tret definidor.

Pel que fa a la ràdio en català, també a Catalunya, la consolidació del fenomen d'expansió de l'audiència anunciat en l'INFORME 2013, a 2014 va aconseguir incrementar el diferencial amb la ràdio en castellà: del 59,3% - 40,7% el 2013 s'ha passat al 66% - 34% el 2014. Sense dades més precises, tot fa pensar que la bona salut de la ràdio en català continua el 2015. De fet, les dues cadenes de ràdio generalista més escoltades a Catalunya han estat dues ràdios en català: RAC1 i Catalunya Ràdio. A la resta de territoris no hi ha hagut canvis substancials.

Finalment, la televisió en llengua catalana a Catalunya ha experimentat un lleuger descens, d'un 16,7% s'ha passat a un 16,6. Tanmateix, voldríem destacar el

lideratge continuat de TV3 en el mercat televisiu català, dada molt remarcable en un context marcat per l'extrema fragmentació de les audiències.

Al País Valencià i a les Illes Balears l'oferta de ràdio i televisió en català, molt precària, es refugia en algunes emissores i televisions locals-comarcals. Un àmbit, el de la comunicació audiovisual de proximitat, on la llengua catalana gaudeix de molt bona salut a Catalunya. D'altra banda, l'evaporació de la llengua catalana de l'espai radioelèctric causada pel tancament dels mitjans audiovisuals dependents de la Generalitat valenciana i l'obstaculització de la recepció dels mitjans de la CCMA, tal com dèiem en l'INFORME 2014 ha estat un dels pitjors atemptats que ha patit el procés de rehabilitació de la llengua. L'INFORME 2015 ja ens permet albirar accions planificadores tendents a millorar la presència de la llengua tant al País Valencià com a les Illes Balears. D'entrada, a les Illes ja hi hem pogut veure el restabliment de la recepció del Canal 3/24 i el Super3/33 de l'oferta de TDT. A més, l'oferta de televisió en llengua pròpia a les Balears s'ha enriquit amb la cadena Canal 4, la principal televisió privada de les Balears, que emet en català i castellà. Finalment, a Andorra el canal públic Andorra Televisió ha emès íntegrament en català.

Finalment, com en l'INFORME anterior, tornem a posar en relleu les bones noves que ens arriben del món de la xarxa. Abans hem advertit del protagonisme que té la llengua catalana en el ciberespai periodístic creat a Catalunya, un model comunicatiu amb molt de recorregut per davant. La categoria d'OJD Interactiva "Mitjans digitals en català", que agrupa tan sols els mitjans que se sotmeten voluntàriament al control d'audiència d'aquest organisme, el desembre de 2014 incloïa un total de 104 webs, dos dels quals de les Balears (arabalears.cat i dbalears.cat), un del País Valencià (laveupv.com), un d'Andorra (ara.ad), un de la Franja (comarquesnord.cat) i un de la Catalunya del Nord (la-clau.net). D'aquests mitjans *on line* que cobreixen territoris de parla catalana des de fora de Catalunya, destaca l'audiència assolida a finals de 2015 per La Veu del País Valencià, amb gairebé 100.000 usuaris únics acumulats durant el mes de desembre.

També és destacable la consolidació del 17è lloc que ocupa el català segons el nombre d'articles publicats a la Wikipedia i la seva presència en prop de dos terços dels webs d'empreses i institucions ubicades en l'àmbit lingüístic de la llengua catalana (s'ha passat d'un 63,6% el 2014 a un 64,2% el 2015).

En relació amb l'estat de (des) cohesió de la comunitat lingüística catalana, la primera part de l'any 2015 ens va portar una notícia molt preocupant. Ens referim a l'aprovació al País Valencià de l'anomenada Llei de Senyes d'Identitat. La promulgació de l'esmentada llei l'hem d'interpretar en clau electoral, ja que l'atiament del conflicte lingüístic històricament ha aportat rèdits electorals força importants al sector conservador. La radicalitat de la llei era tal que preveia la creació d'un ens fiscalitzador, l'Observatori de les Senyes d'Identitat del Poble Valencià, que havia de vetllar pel seu acompliment. A la institució en qüestió hi hauria representants de les dues entitats secessionistes, el Rat Penat i la Real Academia de Cultura Valenciana, mentre que l'Acadèmia Valenciana de Llengua era ignorada en represàlia per la definició unitarista del mot *valencià* en el *Diccionari Normatiu Valencià*. Afortunadament, ja el 2016, la Llei de Senyes d'Identitat ha estat revocada.

Quant al conflicte onomàstic, el nou Govern aragonès només constituir-se ha posat fi a la trista ocurrència nominalista que ens va portar la Llei 3/2013. Així, mitjançant la reforma de l'article 3 de la Llei de les Corts 3/1999, de 10 de març, de patrimoni cultural aragonès, s'ha restituit novament la nomenclatura de català i aragonès, substituïdes pels sintagmes *Lengua aragonesa propia del área oriental* (popularment, Lapao) i *Lengua aragonesa propia del área pirenaica i prepirenaica* (popularment LAPAPYP)

Pel que fa a l'espai comunicacional compartit, encara queda un llarg camí a recórrer. De moment s'estan posant les bases per incrementar la presència de la llengua catalana als mitjans de comunicació d'alguns territoris on la llengua havia perdut molta visibilitat. Així, a les Illes Balears l'estratègia bilingüista i dialectalitzant del govern sortint ha deixat pas a una nova gestió de la comunicació pública, més respectuosa amb la llengua pròpia i més incardinada en un horitzó de comunicació de més abast territorial. Al País Valencià, com s'ha dit, la prioritat és resituar novament la llengua en l'espai radioelèctric. Dit això, volem pensar que la legislatura que acaba de començar serà determinant a l'hora d'avançar en la reciprocitat d'emissions entre els mitjans de comunicació dels diferents territoris.

A partir de les consideracions expressades en les línies precedents, la catalanofonia se'ns mostra com una comunitat amb un ventall ben matisat de

situacions sociolingüístiques. Les informacions aportades per la darrera onada d'enquestes (2013-2015) afegeixen consideracions noves a la prelació territorial que apuntàvem en l'INFORME 2014. De manera general, es manté una ordenació en tres grans grups territorials: territoris amb expectatives de normalitat raonables (Andorra i Catalunya); àrees amb indicadors sociolingüístics força deficitaris (Catalunya del Nord i l'Alguer); i territoris que acullen dinàmiques sociolingüístiques contradictòries (Illes Balear, País Valencià i la Franja), condicionades per l'activació institucional els darrers anys de mesures desfavorables a la rehabilitació de la llengua pròpia. Sens dubte, en aquests territoris l'esdevenidor de la llengua passa per l'encert de l'acció planificadora de les noves elits al poder.

Durant el període que abraça les enquestes fetes entre 2003 i 2015, les enquestes han visualitzat els efectes sociolingüístics de l'arribada de grans fluxos de població al·loglota. La nova realitat demolingüística ha tingut un impacte diferent en funció de la situació sociolingüística del territori de recepció. En el millor dels casos ha afeblit la capacitat d'atracció que mostrava la llengua catalana i a tot arreu n'ha minorat la centralitat. Dit això, és raonable pensar que l'aturada dels fluxos migratoris i la pèrdua de població propiciada per la recessió econòmica haurien d'impulsar una millora on es donin les condicions adequades perquè se substanciï. L'estabilització de la nova població i la seva incorporació en espais d'integració ben definits per polítiques lingüístiques solvents ens obren un horitzó d'esperança.

També serà important controlar l'impacte sociolingüístic que està ocasionant una altra tendència demogràfica gens favorable a la llengua catalana. Ens referim a la reculada quantitativa de les noves generacions d'autòctons (catalanoparlants i castellanoparlants), unes generacions numèricament més febles que les dels autòctons de més edat a qui reemplacen. A Catalunya, el territori més ben estudiat, els efectes s'estan fent sentir en indicadors tan importants com l'alentiment de la millora en la transmissió familiar i la identificació lingüística. A més, el fet que les generacions joves d'autòctons mostrin un capteniment més deficitari en l'ús del català que les de més edat, tot i acreditar les millors habilitats competencials, contribueix a incrementar un desequilibri envers la llengua castellana que a hores d'ara percebem com una qüestió altament preocupant. Sens dubte, la consolidació

d'una tendència a la baixa de l'ús exclusiu del català i l'augment dels usos bilingües en les noves generacions ha de ser motiu de reflexió profunda.